
Lei 3,05
Luis Enrique Délano / Olga
Olga
LUIS ENRIQUE DÉLANO
COLECTIA MERIDIANE

Coperta: *Dana Marinescu*

Luis Enrique Délano
LA BASE
Editora Austral
Santiago de Chile, 1958

LUIS ENRIQUE DÉLANO

OLGA

În romîneşte de C. VONGHIZAS

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
B u c u r e ş t i • 1 9 6 2

NOTA REDACȚIEI

Autorul povestirii de față, Luis Enrique Délano, născut în anul 1907, este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori progresiști din America latină, care s-a manifestat atît ca prozator, cît și ca poet, ziarist, critic și istoric literar.

Printre lucrările sale menționăm : Fetița din închisoare *(1926),* Lumini pe insulă *(1930),* Evadarea *(1933),* Balmaceda *(1937),* Scurtă istorie a statului chilian *(1944),* Portul de foc *(1956)* și Olga *(1958).*

Luis Enrique Délano este apreciat ca unul dintre cei mai dinamici și mai combativi scriitori contemporani din Chile, un demn reprezentant al intelectualității progresiste chiliene, care s-a alăturat poporului, servind prin inteligența, cultura și talentul său cauza proletariatului.

Partea întîi

Cafeneaua

1

— *Hello, darling*[1], la ce film mergem diseară ?

Nici nu rostisem bine aceste cuvinte, pe care le învăţasem dintr-un film cu Rock Hudson, că-mi şi dădui seama de stupiditatea lor, mai cu seamă cînd o privii pe fata căreia i le spusesem. Olga se uita drept în ochii mei, cu un aer amuzat şi compătimitor în acelaşi timp. De ruşine, sîngele îmi năvăli în obraji, aşa încît se vedea limpede cît de ridicol mă simţeam.

— Ce doriţi să serviţi ? mă întrebă ea, cînd socoti că lecţia mi-era de ajuns.

Am prins din zbor prilejul de a o face să uite şi de a-mi uita eu însumi gafa şi am cerut o cafea cu pîine prăjită. Mă servi cu multă atenţie.

De la casă, *don* Pedro, proprietarul cafenelei, zîmbi amuzat, ca şi cum şi-ar fi dat şi el seama

[1] Allo, dragă (în limba engleză).

în ce încurcătură mă aflu. Mă salută cu prietenie, iar eu începui să amestec cafeaua în tăcere, dar cu atîta înverşunare, de parcă de asta ar fi depins viaţa mea.

Olga mă privea cu ochii ei atît de frumoşi. Părul aproape negru, cu reflexe roşcate, îi cădea pe umeri, acoperindu-i cu o ondulaţie largă urechea dreaptă ; cea stîngă rămînea însă descoperită ; era albă, delicată, aproape străvezie. Ce n-aş fi dat să pot săruta această ureche, micuţă ca o floare ! Dar mă purtasem ca un prost şi nu mai era nimic de făcut.

Cît de mult se deosebea de Maria, fata care servise înaintea ei ! După numai două zile de cînd Maria lucra la „Rancagüina" am şi devenit prietenul ei. Povestea a durat vreo două luni, pînă ce m-am plictisit de ea şi am lăsat-o. S-a consolat îndată cu unul de la laborator, apoi l-a înlocuit cu un tipograf de la imprimeria „Acvila", cu care ieşea în stradă să se sărute, cînd *don* Pedro nu băga de seamă. După ce tipograful i-a făcut vînt, s-a încurcat cu un recrut, care venea s-o vadă sîmbătă seara şi rămînea în cafenea pînă ce *don* Pedro trăgea oblonul, apoi se pierdea cu Maria în întunericul străzii Maipu, înspre Alameda.

Olga începuse să lucreze acum o săptămînă în locul Mariei. Se spunea că o întreţine un ofiţer de poliţie, ceea ce nu e de mirare, căci fata nu

era de loc urîtă ; poate puţin uşuratică şi cam darnică la inimă, dar bine făcută la corp şi cu nişte picioare desăvîrşite. În primele zile aproape că n-a remarcat nimeni sosirea Olgăi, în afară doar de cei care, ca şi mine, veneau de cîteva ori pe zi la „Rancagüina". Dar aşa era ea. Cînd o priveai pentru prima dată, puteai să întorci fără greutate privirea în altă parte. Nu părea să aibă nimic deosebit. Trebuia s-o priveşti de mai multe ori, ca să-i vezi pielea de un alb mat, poate prea netedă şi niţeluş cam palidă, căci nu-şi dădea decît cu puţin roşu pe buze ; ochii nu prea mari erau însă adînci şi plini de lumină, încadraţi de sprîncenele care formau două arcuri perfecte. Gura ei... ah, ce gură ! Expresivă, cu buze frumoase, fin modelate, şi două şiruri de dinţi — cei mai frumoşi dinţi pe care i-am văzut vreodată.

Îmi beam cafeaua încet, fără să-i simt gustul, savurîndu-mi mai degrabă prostia şi ridicolul de care singur mă acoperisem în ochii Olgăi. Şi dumnezeu mi-e martor că, dacă doream ceva în clipa aceea, era ca ea să mă privească cu admiraţie, cam aşa cum se uită o fată la stelele de cinema Dana Andrews sau Kirk Douglas. Din cînd în cînd mă uitam spre ea, dar nu reuşeam să-i prind privirea. În cele din urmă, am izbutit, căci s-a nimerit să ne uităm unul la celălalt în aceeaşi clipă. Am

izbucnit amîndoi în rîs şi atunci am înţeles că gafa mea începe să fie uitată.

— Domnişoară, o bere!

Se îndepărtă ca să-l servească pe nepoftitul acela şi un moment îmi fu teamă că începutul de împăcare avea să se spulbere. Dar, după ce-l servi, Olga se apropie din nou de masa mea.

— O să mă crezi un idiot, îi spusei. Voiam să te impresionez, dar îmi dau seama că dumitale nu-ţi plac prostiile astea. Ai dreptate... În sfîrşit, voiam, de fapt, să te invit la cinema. Dacă n-ai ceva mai bun de făcut, aş fi încîntat să mergem împreună.

— Mulţumesc, spuse ea, dar azi nu pot. Lucrez pînă la unsprezece. Altă dată...

— Mîine?

— Mîine? Ce e mîine? Joi. Nu pot nici mîine. Eventual sîmbătă. Sîmbătă scap la nouă. Dar poate ai altceva aranjat dinainte...

— Nu, nimic, şi chiar de-aş avea, aş renunţa. Foarte bine, atunci pe sîmbătă! Nu cumva să uiţi!

Mi-am terminat cafeaua, care se răcise de-a binelea, şi am ieşit zîmbindu-i cît mai cuceritor. Călcasem la început cu stîngul, dar totul sfîrşise bine şi duceam cu mine promisiunea ei. Pînă sîmbătă mai erau trei zile, aşa că aveam destul timp să mă apropii mai mult de ea, să-i cîştig prietenia şi încrederea. Sîmbătă terenul trebuia să fie pregătit pentru a putea săruta acea ureche ispititoare, străvezie ca o petală.

A doua zi am picat la „Rancagüina" cam pe la ora prînzului. De obicei masa de prînz o luam acasă, cu mama şi fratele mai mic, dar în ziua aceea m-am îndreptat spre cafenea, unde se putea mînca repede, dar destul de prost. Localul se umplea cu muncitori de la laborator şi de la tipografie. De la garajul unde lucram eu venea doar meşterul Soto, mecanicul-şef, care locuia departe, şi băiatul de la pompa de benzină. Mesele erau ocupate de fete de la laborator în halate albe, care aduceau cu ele miros de acid fenic. Unele desfăceau pachete cu sandvişuri şi portocale, mulţumindu-se să comande o ceaşcă de cafea sau o băutură răcoritoare.

Olga şi cu o altă chelneriţă (nu-mi place cuvîntul ăsta, dar aşa li se spune la „Rancagüina"), care o ajuta în orele de mare aglomeraţie, nu-şi mai vedeau capul de atîta treabă. De la casă *don* Pedro supraveghea totul cu o privire liniştită, dar ageră. Ai fi zis că se bucura să-şi vadă localul plin nu atît pentru bancnotele care se îngrămădeau la casă, cît pentru mîndria de a constata că toţi aceşti oameni — muncitori de la tipografie şi laborator — preferă „Rancagüina" tuturor localurilor din apropiere.

Am ochit un scaun lîngă tejghea şi m-am aşezat acolo, cu nădejdea că o să pot sta puţin de vorbă cu Olga. Mi-a trimis în tăcere un semn de salut, numai din ochi, văzîndu-şi mai departe de clienţii ei. Din bucătărie se vedeau izbucnind din cînd în cînd vîlvătăi alarmante, cînd supa în clocote dădea pe din afară şi stropea plita. Se auzea un sfîrîit, fulgera lumina unei flăcări şi ne întorceam toţi privirea într-acolo, de parcă dintr-o clipă într-alta avea să izbucnească un incendiu. Nu se întîmpla însă nimic, şi bucătăreasa, *doña* Juanita, scotea pe uşă capul zîmbitor.

Olga alerga dintr-o parte în alta, lua comenzile, le transmitea la bucătărie, se întorcea la mese cu două farfurii fumegînde, servea cafea, aducea fiecărui client pîine şi şerveţele de hîrtie, totul cu multă îndemînare, fără să încurce treaba, la fel de prietenoasă cu toţi clienţii. Cu două zile înainte, *don* Pedro îmi spusese, în timp ce achitam berea :

— Cum ţi se pare noua chelneriţă, Pato ? (Mă numesc Patricio Ramirez, dar toţi îmi zic Pato.) Nu-i ca Maria, ai ? Uite-o cum serveşte clienţii ! Nu stă o clipă locului şi niciodată nu se încurcă. Şi n-o vezi o dată îmbufnată, cu toate că cei de la tipografie o zoresc şi o cam sîcîie cu glumele. E o fată serioasă, nimic de zis. Îţi spun, Pato, e o comoară ! Sîmbătă, cînd îi plătesc banii pe prima

săptămînă, am de gînd s-o anunţ că-i măresc salariul. Trebuie s-o leg bine de local, nu crezi ?

O vedeam trecînd de la o masă la alta.

— *Coca-Cola* s-a terminat. Doriţi un *Bilz ?*

— Bine, dă-mi !

— Mie, un sandviş cu brînză şi roşii, domnişoară !

— Imediat.

Cîteva minute înainte de ora unu, cei de la laborator plecară cu toţii şi nu mai rămaseră decît vreo doi-trei linotipişti de la „Acvila".

— Ai făcut ceva treabă ! zisei eu. Eşti obosită ?

— Mmm... puţin.

— Dar dumneata nu mănînci ?

— Ba da, după ce îi servesc pe tipografi.

— Cred că aici n-ai timp nici să... — din obişnuinţă, eram cît pe-aci să spun „nici să faci pipi", dar ceva, un fel de impuls, un avertisment interior, mă opri la timp, ceea ce nu s-ar fi întîmplat cu Maria, de pildă ; dar acel ceva mă făcu să înţeleg că nu puteam vorbi la fel de liber cu fata asta — ...nici să citeşti o carte, spusei atunci.

— Am mult de lucru, dar între micul dejun şi ora prînzului am întotdeauna un ceas de linişte şi profit ca să citesc puţin.

— Îţi plac romanele ?

— Da.

— Mie îmi plac romanele tari, mă grăbii eu să-i spun, poate cu speranţa ascunsă de a-i stîrni admiraţia. Acum citesc unul foarte bun din colecţia *Okay.* Se intitulează *Sînge în Congo.* Dacă vrei, ţi-l împrumut.

Olga zîmbi într-un fel care mă făcu să mă simt, pentru a doua oară în aceeaşi zi, un prost. Dar ce naiba citea fata asta, care părea să mă compătimească pentru gusturile mele literare ?

— Nu prea-mi place genul ăsta, zise ea.

— Preferi romanele de dragoste ?

— De dragoste sau altele. Îmi plac romanele care zugrăvesc viaţa aşa cum e, şi nu cine ştie ce închipuiri. — Se aplecă şi scoase o carte de sub tejghea. — Acum o citesc pe asta.

Se intitula *Cronica unor bieţi îndrăgostiţi* [1]. „Aha, mi-am zis — neavînd habar de carte — îi plac romanele piperate, picante, dintr-acelea numite pornografice !" Am avut însă grijă să nu-i spun că mi-ar plăcea s-o cunosc ca în lecturile pe care le prefera. M-am gîndit totodată că un temperament focos era tocmai ce-mi trebuia. Am să-i arăt eu sîmbătă că Pato Ramirez poate să fie mai grozav, mult mai grozav decît oricare din aceşti „bieţi îndrăgostiţi".

---

[1] Roman de scriitorul italian progresist Vasco Pratolini.

2

Am pregătit cu multă grijă programul pentru sîmbătă. Am cercetat atent rubrica spectacolelor şi am găsit un film despre care eram sigur că o să-i placă : *Contesa desculţă.* Vom merge la ultimul spectacol şi apoi o voi convinge să ne ducem la „Zeppelin", să dansăm vreo două ore. După aceea... mă rog, asta va depinde în primul rînd de mine, şi cu experienţa pe care o am... Nu degeaba o să stăm două ore la cinema pe întuneric, şi apoi, la cabaret, în semiobscuritate, o să dansăm înlănţuiţi tango sau o să ne învîrtim în ritmul unui mambo săltăreţ. Orice s-ar spune, mambo e un dans care răscoleşte simţurile, nu ?

Eram pregătit să spulber orice încercare a Olgăi de a scăpa de o „prelungire" după film. Nu putea veni cu pretextul că trebuie să se scoale devreme, pentru că duminică „Rancagüina" e închisă. Laboratorul era, fireşte, şi el închis, iar la tipografie activitatea era mult redusă şi se lucra numai cu o mică parte din personal. Atunci, de ce să nu petrecem toată noaptea împreună ?

Mi-am isprăvit lucrul la garaj puţin după ora patru. Patronul m-a întrebat dacă nu pot rămîne să pun la punct motorul unui automobil, propunîndu-mi un surplus de plată, dar i-am răspuns

că mi-e peste putinţă, că nu-l pot termina pînă luni, aşa că, neavînd încotro, a trebuit să renunţe. Cu mîinile încă murdare de ulei, mi-am luat bicicleta şi am pornit-o spre casă ; am avut însă grijă să trec mai înainte pe la cafenea, să-i reamintesc Olgăi de întîlnire. Ea m-a privit cu ochi zîmbitori.

— La nouă fix ?

— La nouă fix.

I-am făcut un semn cu mîna, am încălecat pe bicicletă şi am pedalat pînă acasă. Mama ieşise în oraş, ceea ce nu era de loc rău, pentru că scăpam astfel de nenumăratele întrebări pe care mi le punea întotdeauna cînd mă vedea scoţînd din dulap costumul albastru, cămaşa de nylon cumpărată de la un contrabandist şi cravata cu dungi roşii şi liliachii. O descoperise Raul, fratele meu, într-o prăvălie de pe strada San Diego şi îmi spusese într-o seară :

— Pato, am văzut o cravată la fel cu cea a actorului Montgomery Clift din *Ambiţiile care ucid.*

A doua zi m-am grăbit s-o cumpăr. Mi-au luat pe ea şapte sute de pesos, speculanţii, dar e într-adevăr o cravată ca-n filme.

După ce am făcut un duş straşnic, m-am bărbierit şi m-am îmbrăcat. Pieptănat cu grijă, în

costumul albastru la două rînduri, nu arătam de loc rău. Ce va spune Olga ? Ce mai rămîne din „bieţii îndrăgostiţi“ ai romanelor ei ?

Am hoinărit puţin prin centru şi la nouă fix mi-am făcut apariţia la „Rancagüina“. Efectul produs de ţinuta mea i se citi imediat pe faţă, căci făcu ochii mari, ca şi cum n-aş fi fost eu cel care o căuta, ci un altul.

— Ce ţinută de gală ! spuse ea în timp ce ne îndreptam spre Alameda [1]. Culoarea albastră îţi stă foarte bine, da, chiar foarte bine.

— Mulţumesc.

Şi ea, cu toate că nu căuta s-o arate, cred că îşi pusese cea mai bună rochie de vară, una cafenie cu desene galbene. Vreau să spun că, deşi în rochia ei Olga nu arăta atît de grozav ca mine în costumul albastru, era totuşi foarte drăguţă. Părul îi cădea unduios pe umerii goi, învăluit parcă într-un nimb. Buzele proaspăt rujate dădeau gurii o notă de seninătate şi frumuseţe pe care mi-e greu s-o explic. Ştiu doar atît : că era gura cea mai frumoasă pe care am văzut-o vreodată.

Mergeam încet, savurînd răcoarea nopţii. Ea îşi legăna geanta în ritmul braţului gol şi părea să fi uitat de mine, de costumul meu, de toate. Aş fi dorit s-o simt mai atentă, să-mi admire cravata sau să mă întrebe ce ulei de păr întrebuinţez. Nu-

[1] Strada principală din capitala chiliană, Santiago.

mai că toate astea trecuseră pe planul al doilea, şi Olga continua să meargă cu pas întins şi elastic, privind drept înainte, cu un zîmbet vag pe buze.

— La ce cinema mergem ? mă întrebă deodată.

Tocmai cînd eram pe punctul să-i propun *Contesa desculţă*, un gînd neaşteptat mă îmboldi să fac pe cavalerul.

— Te tentează în mod special vreun film ?

— Da, răspunse ea simplu, mi-ar plăcea să văd *Strada*.

— *Strada, Strada*... repetai eu derutat. Unde rulează ?

— La Cinema Bandera.

— Ah, da. Bine, mergem acolo.

Strada era un film obişnuit, cu artişti necunoscuţi : viaţa unui acrobat vagabond, care din disperare ucide o femeie sărmană. Nu avea nimic din ceea ce îmi place mie să văd la cinema şi ce am fi găsit, poate, în *Contesa desculţă :* nici femei frumoase, nici scene erotice, nici vreun cuceritor june-prim, înalt de un metru nouăzeci, elegant, cu o cravată ca a mea. Era, însă, un film emoţionant şi de cîteva ori mi s-a părut că Olga abia mai respiră. O dată a încercat să-mi spună ceva, dar vocea i s-a frînt.

Atunci, cu destulă teamă, mi-am luat inima-n dinţi şi am strîns-o de mînă. În prima clipă a

părut nedumerită şi a încercat s-o tragă, dar apoi mi-a lăsat-o, fără să-şi ia ochii de pe ecran. Era momentul potrivit să întind braţul, s-o cuprind după umeri şi să-i apropii capul de al meu ; după aceea venea sărutul. Tactica obişnuită, care nu dădea niciodată greş.

Dar n-am îndrăznit s-o fac. Era în ea ceva care mă ţinea la distanţă.

Am simţit că mă cuprinde o furie grozavă împotriva mea. De cînd începusem, mă rog, să-mi fac probleme în faţa unei chelneriţe de cafenea ? Pe cîte nu le răsturnasem în pat ? Şi-acum să mă comport ca un licean ? Hotărît s-o îmbrăţişez, am întors capul spre ea. O vedeam din profil : avea privirea aţintită înainte, nasul drept, puţin ascuţit la vîrf, buzele strînse, cu colţurile uşor lăsate în jos, bărbia ridicată şi gîtul lung, ce se pierdea în umbra umerilor, a decolteului...

N-am putut, pur şi simplu n-am putut s-o sărut, şi dacă mă veţi întreba de ce, trebuie să mărturisesc că nu ştiu.

Amestecaţi în mulţime, am părăsit cinematograful. Zîmbetul Olgăi era acum puţin cam trist. O simţeam departe şi îmi venea nu ştiu cum s-o invit să dansăm la „Zeppelin“ — ca şi cum i-aş fi propus unui paralitic să joace într-un meci de fotbal. Toate planurile mele se duceau pe gîrlă şi

cred că de vină era numai filmul ăsta blestemat, care gonise buna dispoziţie a Olgăi.

Cu toate acestea, mi-am luat inima-n dinţi :

— Vrei să mergem să luăm ceva, sau să dansăm puţin ?

M-a privit ca şi cum ar fi încercat să-mi ghicească intenţiile.

— Dacă ţii, o să iau o ceaşcă de cafea.

Am intrat într-o cafenea de pe Alameda, în faţa Universităţii. Olga a început să-mi vorbească despre valoarea artistică a filmului şi despre alte lucruri. Măcar de m-ar fi văzut prietenii, cu costumul meu de cuceritor, cu cravata de lux, cu părul pomădat, bînd cafea cu o fată atît de frumoasă !

3

Luni, cînd am văzut-o din nou, cu şorţul ei alb, trecînd de la o masă la alta, cu mîinile încărcate de farfurii, mi-a fost greu să-mi închipui că e aceeaşi fată visătoare şi puţin melancolică pe care am condus-o sîmbătă seara acasă, mergînd încet pe Alameda. Un vînticel rece trecea printre crengile copacilor. Olga înainta cu paşii ei mari şi liniştiţi, cu privirea în pămînt. Din cînd în cînd, ridica ochii şi-mi zîmbea. Poate că a simţit ceva la mine, poate că şi-a dat seama de nemulţumirea mea, pe care în zadar încercam s-o ascund, deoarece lucrurile ieşiseră cu totul altfel decît mi le închipuisem.

— Pato, a fost o seară foarte plăcută pentru mine, zise ea. Dar am impresia că te-ai cam plictisit. E şi firesc... Nu sînt fata care-ţi trebuie. Nu sînt veselă — adică, de fapt, sînt, dar într-alt fel. Mă amuză alte lucruri, nu dansul şi distracţiile. Mi se pare că n-ai nimerit-o cu mine, şi acum îţi pare rău că nu poţi să te porţi cum ţi-e firea. Nu-i aşa ?

Am încercat să tăgăduiesc, dar se pare că sînt transparent ca sticla şi nu pot să-mi ascund sentimentele.

Olga a continuat :

— Ce să-i faci ? Nu e prima oară cînd mi se întîmplă să-mi placă un bărbat şi să nu reuşesc să mă înţeleg cu el din pricina firii sau a gusturilor diferite.

Cuvintele ei sunau a despărţire şi am început să mă simt mult mai nenorocit decît pînă atunci. M-am uitat la Olga şi, în umbra nopţii, mi s-a părut atît de frumoasă, încît cred că am tresărit. Gîndul că această legătură, care abia se înfiripase, avea să se rupă, că nu voi mai ieşi niciodată cu ea, era de nesuportat. Olga mă privea şi ea, cu ochii ei întunecaţi şi cu gura întredeschisă, ca şi cum totul depindea de ceea ce voi spune eu.

S-o rupem aşa, pentru că nu ne-am înţeles de la prima întîlnire ? Nu, era cu neputinţă. Am început să cuget de unde provenea neînţelegerea şi am ajuns la concluzia că nici măcar nu exista o neînţelegere. Pur şi simplu, îmi făcusem socoteala că în noaptea aceea am să mă culc cu ea, în timp ce ei — se vedea de la o poştă — nici prin minte nu-i trecuse aşa ceva. Dar prietenia noastră nu trebuia să se termine pentru atîta lucru. Lucrurile vor merge poate mai încet, dar vor merge sigur mai departe.

Pe lîngă noi trecură în goană două automobile, cu peste o sută de kilometri pe oră, de parcă s-ar fi luat la întrecere. Ne-am oprit în loc, fără să ştim de ce.

— Bine, am început eu timid, pentru că nu sînt prea tare în discursuri, e posibil să fim deosebiţi unul de altul şi să avem gusturi diferite, dar poate că treptat, cu timpul, lucrurile o să se aranjeze. Nu ne zoreşte nimeni. Avem destul timp înainte şi putem învăţa să ne cunoaştem mai bine.

Am văzut cum i s-au luminat ochii. Îmi părea bine că spusesem, în sfîrşit, ceva la locul lui. Olga mă luă de braţ şi îmi spuse aproape cu tandreţe :

— Asta aşteptam să aud de la tine, Pato. — Degetele ei îmi strînseră uşor braţul. — Îmi placi, mi-ai plăcut din prima zi, şi sînt sigură că o să-mi placi şi mai mult cînd o să ne cunoaştem mai bine.

— M-am îndrăgostit de tine din clipa în care te-am văzut, minţii eu cu neruşinare, dar n-aveam încotro. Şi cu fiecare zi îmi eşti tot mai dragă.

Olga zîmbea. Zîmbetul părea că i s-a lipit de buze şi mă ţinea de braţ cu o intimitate care mă încînta.

Am luat-o pe strada Brazilia, spre casa ei. Cînd am ajuns la poartă, am văzut o căsuţă modestă, poate chiar mai modestă decît a mea. Ştiam acum o mulţime de lucruri despre ea. Locuia cu sora ei mai mare, care se ocupa cu croitoria. Erau orfane. Olga a făcut trei clase de liceu, dar după aceea a trebuit să părăsească şcoala, fiind nevoită să muncească. Dar şi în această situaţie, tot s-a înscris la un liceu seral, pînă a terminat clasa a patra. Îi plăceau cărţile şi învăţătura, dar nevoia de a contribui la cheltuielile casei o îndepărtaseră de ele. Avusese tot felul de ocupaţii : meditatoare la o şcoală, îngrijitoare de copii, vînzătoare într-un magazin din centru...

— Dar cu cele patru clase ai fi putut să lucrezi într-un birou, i-am spus eu.

Olga zîmbi.

— Am încercat. Am lucrat două săptămîni în biroul unui misit de terenuri, dar am părăsit serviciul în ziua cînd m-a invitat, cu multă amabilitate, să ies seara cu el. Oamenii ăştia vor probabil să le faci serviciul complet. Şi eu nu pot să fac

asta, Pato. Prefer să fiu o muncitoare cinstită decît o funcţionară uşuratică.

— Şi îţi place munca la cafenea ?

— Dacă aş putea să aleg, aş prefera desigur altceva. Dar aici, cel puţin, muncitorii sînt oameni cumsecade şi se poartă frumos. — Începu să rîdă. — Să vezi cum a fost la început... era prima mea experienţă. Oamenii îmi dădeau bacşişuri : „Domnişoară, pentru dumneata". Şi îmi strecurau cîte un bilet sau două de zece pesos. A trebuit să-i conving, pe rînd, să nu-mi mai dea bacşişuri deoarece sînt plătită ca să-i servesc, că între muncitori nu e cazul să se dea bacşiş, că e aproape o insultă, că astea-s obiceiuri burgheze...

Stăteam de vreo zece minute de vorbă la poarta casei ei ; mă simţeam atît de bine, că aş fi rămas acolo toată noaptea. Olga m-a întrebat tot felul de lucruri despre mine, despre anii de învăţătură la Şcoala de arte şi meserii, pe care n-am putut s-o termin, fiind nevoit să muncesc ca s-o întreţin pe mama şi pe fratele meu mai mic. A rîs cu poftă cînd i-am vorbit despre lucrurile care îmi plac — despre fotbal, despre cinema, despre romanele senzaţionale — dar acum nu mai rîdea ca înainte şi nu mă mai făcea să roşesc. Mi-a propus să-mi împrumute cărţi şi, cînd a sosit clipa să ne despărţim, jur că m-am simţit mai bine şi mai fericit decît dacă planurile mele iniţiale s-ar fi realizat întocmai.

Ma-m aşezat lîngă tejghea, aşteptînd răbdător să aibă cîteva clipe libere. Era cald şi am cerut o bere. Probabil că şi ea mă găsea altfel, în cămaşa gri cu mîneci scurte, fără costumul albastru şi cu mîinile murdare de ulei. Pentru că, oricît le-ai freca cu cîrpa muiată în parafină, uleiul nu iese uşor din piele.

Veni lîngă mine şi se aşeză obosită pe un scaun. Agitaţia, căldura amiezii, ca şi zăduful din bucătărie, îi îmbujoraseră pielea mată a obrajilor, făcînd-o şi mai frumoasă. Scoase o batistă şi îşi şterse fruntea.

— Eşti foarte ocupată...

— Uf !... E mai multă lume ca oricînd. — Întinse braţul să scoată din raft o sticlă cu o băutură răcoritoare. — Uite, ţi-am adus nişte cărţi ! Poate că n-au să-ţi placă la fel de mult ca cele din colecţia *Okay*, dar cînd o să te obişnuieşti cu genul acesta, sînt sigură că le vei aprecia.

— Mulţumesc.

Am început să le frunzăresc. Una era *Cronica unor bieţi îndrăgostiţi* de Pratolini, iar cealaltă, *Mama* de Maxim Gorki. Tocmai mă uitam, în ultima, la portretul autorului — un bătrîn cu părul tăiat ca o perie şi cu mustaţa pleoştită —

cînd am observat că Olga a dat fuga la celălalt capăt al tejghelei şi stă de vorbă cu un bărbat. La început mi-am zis că trebuie să fie un client, dar am observat că nu comandă nici o mîncare, nici o băutură. Purta o haină cenuşie şi o cămaşă cu gulerul răsfrînt, şi cu toate că părea proaspăt ras, barba îi albăstrea obrazul. Îi spuse ceva, şi Olga îi răspunse în şoaptă. Am izbutit totuşi să prind cuvintele: „Ne-am înţeles". După aceea omul îi zîmbi şi ieşi din cafenea.

Toată întîmplarea asta — de ce-aş tăgădui? — nu mi-a plăcut de loc. Am simţit ceva răzvrătindu-se în mine, dar mi-am spus că, poate, e prea devreme să fiu gelos. Am înăbuşit cu multă greutate primul imbold de a-i pune întrebări. Ea nici nu pomeni măcar de această vizită, dar eu simţeam că îndoiala mi-a rămas în suflet. Odată tot va trebui să-mi dea socoteală pentru acest moment neplăcut prin care trecusem. Odată tot va trebui să aflu cine a fost necunoscutul în haină cenuşie.

4

Mi-a spus că termină treaba la ora nouă şi ne-am înţeles că trec s-o iau.

— Sînt cu bicicleta, i-am spus, dar pot s-o las pînă mîine la garaj.

— De ce? Nu ne ţine pe amîndoi?

— Ba da. Şi am dus persoane mult mai grele decît tine.

— Atunci...

S-a aşezat pe cadru, în faţa mea, şi şi-a pus mîinile pe ghidon, alături de ale mele. Am început să pedalez mai mîndru decît dacă aş fi fost la volanul unui Cadillac 56. Îi simţeam umerii lipiţi de pieptul meu şi priveam înainte pe deasupra umărului ei, atingîndu-i părul cu obrazul. Ca să pot ţine ghidonul, aproape că o îmbrăţişam. Lucrul ăsta şi parfumul natural al părului ei mă ameţeau puţin. Eram fericit şi pedalam încet, ca să savurez cît mai mult această apropiere. Am luat-o pe strada Agustinas în sus, spre casa ei.

Bicicleta înainta încet de-a lungul drumului, purtîndu-şi stăpînul şi dulcea lui povară. Obrazul începuse să mi se încingă şi simţeam că nimic nu mă va împiedica s-o sărut. Dar cînd am luat-o pe strada Brazilia, ea fu aceea care întoarse capul şi mă sărută uşor pe bărbie, lîngă gură. I-am răspuns apăsîndu-i părul cu obrazul şi am avut tăria să pedalez mai departe, pînă am ajuns în faţa casei.

Sări sprintenă de pe bicicletă. Am rezemat bicicleta cu pedala pe marginea trotuarului şi am ajuns-o din urmă la poartă.

— Ce plimbare frumoasă ! îmi spuse ea, apucîndu-mă de mîini. Costumul albastru e foarte frumos, dar îmi placi mai mult aşa, în cămaşă, cu gulerul răsfrînt şi cu braţele goale. E mai tineresc şi arăţi mai viguros, mai vioi.

Am cuprins-o de mijloc şi am sărutat-o, dar de data asta aşa cum doream, din tot sufletul. Un sărut din acelea care te lasă aproape fără viaţă... Braţul ei cald şi gol mi se încleştă de spate şi i-am simţit pe buze dinţii minunaţi. Apoi am slăbit îmbrăţişarea şi Olga s-a depărtat de mine, aprinsă ca un trandafir.

— O să te tulbure, zise ea, şi pe mine... Trebuie să avem grijă, Pato.

— Da, draga mea.

— Să nu ne lăsăm mînaţi de impulsuri cu atîta uşurinţă !

— Îhî...

— E primejdios.

N-am mai spus nimic. Ea descuie uşa cu cheia.

— Pe mîine, Pato. Te duci acasă ?

— Fireşte.

— Pe mîine.

Mă sărută repede şi intră în casă.

Am stat cîteva clipe ca să mă liniştesc, înainte de a încăleca din nou pe bicicletă. Cînd îmi amintesc de ziua aceea şi de primele sărutări ale Olgăi,

am impresia că abia de atunci am început să trăiesc cu adevărat.

Miercuri la garaj şi la „Rancagüina" nu se vorbea decît despre greva naţională declarată de C.U.T. [1] Unul din mecanici m-a întrebat ce părere am şi am ridicat din umeri. Nu mă interesa politica. Cînd eram mai mic, la Şcoala de arte şi meserii, unii colegi îmi vorbeau de toate astea, dar găseam că sînt lucruri prea complicate. La noi în şcoală unii erau radicali, alţii socialişti, comunişti sau falangişti [2]. Au tras de mine tot felul de grupuri dar m-am ţinut întotdeauna la o parte. Erau toţi băieţi buni, camarazi minunaţi... Atunci de ce să se ia la bătaie pentru partide şi idei politice ? Eroii mei din acea vreme, pe care îi admiram cel mai mult, oameni ca Sapo Livingstone, Rocky Marciano, Carlos Gardel, Tony Curtis, Johnny Ray [3], n-aveau nimic de-a face cu politica. Şi nici eu.

La fel şi mai tîrziu. Fratele meu, Raul, care era democrat, a încercat să mă ia la întrunirile lor,

---

[1] C.U.T. — *Central Unica de los Trabajadores*, Centrul unic sindical al oamenilor muncii din Chile.

[2] Membrii organizaţiei de tineret a partidului conservator din Chile.

[3] Sapo Livingstone — fotbalist ; Rocky Marciano — boxer ; Carlos Gardel — cîntăreţ argentinian ; Tony Curtis şi Johnny Ray — cîntăreţi americani.

dar m-am ţinut tare. La garaj aveam doi socialişti, tovarăşi foarte buni; uneori glumeau pe socoteala apolitismului meu. Rîdeam şi rămîneam buni prieteni, ca şi pînă atunci.

La cafenea cei de la tipografie schimbau păreri cu voce tare de la o masă la alta, susţinînd că greva naţională o să fie ceva nemaivăzut.

— Crezi că o să cadă guvernul?

— Cine ştie... Măcar de-ar cădea!

— Zice că o să-i dea afară pe funcţionarii de stat şi pe profesorii care se vor alătura grevei.

— Să încerce!

— N-o să îndrăznească!

— Federaţia studenţilor a aderat la grevă.

Ca de obicei, mă postasem lîngă tejghea, pentru că de acolo era mai uşor să stau de vorbă cu Olga.

— Voi cei de la garaj participaţi la grevă? mă întrebă ea.

— Tocmai asta-i problema. Încă nu s-a hotărît, dar diseară punem chestia la vot. Dar tu, iubito?

— Eu n-o să lucrez. L-am şi anunţat pe *don* Pedro. De altfel, nici n-o să deschidă. Nu vezi că e în grevă şi tipografia, şi laboratorul?

— Atunci, n-am să te văd mîine?

Ea nu răspunse.

— Am putea să mergem la cinema.

— N-au să fie nici cinematografe, nici autobuze, Pato. Eu mă duc la mitingul din Piaţa Artesanos. Dacă ai vrea, m-ai putea duce pînă acolo cu bicicleta.

— Sigur că da, iubito.

Ne-am dat întîlnire pentru a doua zi şi m-am întors la garaj. Tot personalul se adunase pe una din rampe, pentru a hotărî dacă va participa sau nu la grevă. Patronul era şi el de faţă, tăcut, fumîndu-şi ţigările americane.

Primul luă cuvîntul un mecanic, care susţinu că n-are rost să luăm parte la grevă. „Dacă ar fi o grevă cu revendicări economice, încercă el să ne asigure, aş fi primul care să votez pentru." Apoi ceru cuvîntul socialistul Banderas, care vorbi aproape douăzeci de minute. Calul lui de bătaie era creşterea preţurilor şi lupta împotriva guvernului. Încheie îndemnînd personalul la o grevă totală.

Secretarul spuse atunci:

— Cei care sînt pentru greva organizată de C.U.T. să ridice mîna!

Ochii patronului, care stătuse pînă atunci foarte calm la locul lui, deveniră mai vii, ca şi cum ar fi vrut să-i imprime în memorie pe cei care votează pentru grevă.

Am ridicat şi eu mîna, cu toate că, şi fără votul meu, majoritatea era pentru grevă.

Apoi ne-am împrăştiat, şi eu mi-am scos bicicleta. Cînd să ies, l-am văzut pe patron la poarta garajului netezindu-şi părul cărunt tuns foarte scurt şi uitîndu-se afară în stradă. Întotdeauna am fost în relaţii bune. Avea obiceiul să se oprească în faţa mea cînd mi se dădea vreo lucrare mai grea şi să se uite cum lucrez. Din cînd în cînd dădea din cap, parcă în semn de aprobare. Alteori îmi dădea cîte-o indicaţie :

— Eu zic că ar fi mai bine să scoţi mai întîi piuliţa.

Avea aproape întotdeauna dreptate. Era un mecanic bun sau, mai bine zis, fusese, dar aici, la garaj, se mulţumea să ne controleze munca.

— Pe poimîine, *don* Enrique, îi spusei.

A mormăit ceva greu de înţeles, privindu-mă cu ciudă, ca şi cum ar fi vrut să-mi reproşeze că pînă şi eu votasem în favoarea grevei.

M-am simţit oarecum vinovat. De ce am ridicat mîna ? Ca să fiu drept, pentru că simţeam că-i va face plăcere Olgăi cînd o să-i spun.

La mitingul din Piaţa Artesanos era foarte cald. Din cauza bicicletei n-am putut să ne apropiem de tribună, dar am văzut destule figuri cunoscute, aproape toţi clienţi de la „Rancagüina". Tipografii de la „Acvila" purtau o pancartă cu

numele sindicatului lor. Olga era plină de entuziasm : îi aplauda pe vorbitori, cînta, striga lozincile pe care le rosteau grupurile în cor, cumpăra ziarele şi insignele pe care le ofereau vînzătorii şi, cînd s-a făcut o colectă pentru C.U.T., am văzut-o scoţînd din geantă un bilet de cincizeci de pesos, pe care îl vîrî împăturit în casetă. Era şi foarte cunoscută. Mai mulţi manifestanţi o salutară bucuroşi şi ea părea că trăieşte o zi de sărbătoare.

Eu, în schimb, m-am plictisit de moarte. Aş fi preferat să fiu cu ea în altă parte, de pildă în Parcul Forestal, ai cărui copaci înalţi se vedeau şi de aici, din Piaţa Artesanos. Ce bine m-aş fi simţit acolo, amîndoi pe o bancă şi ţinîndu-ne de mînă ! Olga mă văzu urmărindu-i cu privirea, distrat, pe poliţiştii care supravegheau de departe adunarea sau pe vînzătorii de *allulla* [1] şi de plăcinte, care se vîrau peste tot, îmbrîncindu-i pe manifestanţi şi strigîndu-şi marfa, fără nici o consideraţie pentru discursuri. După ce termină de vorbit Clotario Blest [2], ea îmi spuse :

— Dacă vrei, hai să plecăm, Pato !

Am acceptat bucuros şi am început să ne croim drum prin mulţime. După ce am trecut podul

---

[1] Turte de mălai.

[2] Unul dintre conducătorii organizaţiei sindicale din Chile (C.U.T.).

peste rîu, s-a așezat pe cadrul bicicletei și am pornit-o spre apus, pe lîngă gara Mapocho. Înserarea cobora liniștită și dulce, departe de mulțimea asudată de la adunare. O adiere ușoară ne bătea în față și părul ei unduios îmi mîngîia uneori ochii. Aveam amîndoi, Olga pe bluză și eu pe cămașă, cîte o panglică roșie cu inscripția în alb : C.U.T. Cred că din pricina asta, la un colț de stradă, un polițist ne aruncă o privire încruntată. Ei și ce ? N-ai voie să porți ce insignă poftești ? Puțin iritat, am rezistat privirii copoiului. Ce putea să-mi facă ? Aveam permis la bicicletă, farul era în regulă și frîna de asemenea. Sau te pomenești că n-ai voie să-ți duci iubita pe cadru ?

Am lăsat-o pe Olga în fața casei. La despărțire ne-am sărutat mult. Trebuia să fac un efort ca să plec, căci era atît de bine cu ea ! Începuse să dispară acel sentiment de teamă, care mă cuprindea ori de cîte ori eram împreună : un fel de tensiune permanentă, care mă ținea treaz, mereu în gardă, să nu spun vreo prostie sau să folosesc vreo expresie vulgară. Mă gîndeam cu strîngere de inimă la stîngăciile cu care începuse prietenia noastră și de multe ori îmi înghițeam vreo apreciere sau părere, de teamă să n-o supăr. Pe ea însă eram în stare s-o ascult cu interes oricît de mult, fără să scot o vorbă. Știam că nu mă port firesc,

că în felul acesta nu sînt eu, dar preferam să procedez așa decît să spun vreo gugumănie care să mă coboare în ochii ei.

Această stare de veșnică teamă începuse să dispară din relațiile noastre și, ca să fiu mai exact, cred că asta s-a întîmplat din ziua în care am sărutat-o pentru prima oară. Nu că m-aș fi simțit stăpîn pe ea, dar, dacă îmi primise în felul acela sărutările, înseamnă că mă socotea egalul ei. Pierdusem astfel sentimentul de inferioritate și începusem treptat să fiu din nou eu însumi și să vorbesc cu dezinvoltură.

Pe cînd mergeam cu bicicleta și vîntul ușor ne mîngîia pe frunte, învolburînd părul Olgăi, am început să facem planuri pentru o plimbare la Cartagena. O zi la mare cu ea!

— Ascultă, Olga, ce zici de ideea asta ? Tocmai repar motorul unui Dodge vechi. Am să-i spun lui *don* Enrique că duminică vreau să-l încerc și mergem pe litoral. — Credeam că va sări în sus de bucurie, dar nici gînd de așa ceva. — Nu te încîntă ideea, iubito ?

— Ba da, dar nu cu automobilul. Închipuie-ți că se întîmplă ceva și iese vreo încurcătură... Pentru ce ? Cine ne silește să mergem cu automobilul ? Putem să mergem ca toată lumea, cu trenul. La urma urmei, biletele de tren costă cam tot atît cît benzina.

— Nu e totuna ! am spus eu îmbufnat. Ce se poate întîmpla cu maşina ? Dacă n-aş fi un şofer priceput, nu ţi-aş fi făcut propunerea.

— Nu mă îndoiesc, Pato, dar nu-i vorba de asta. Nu vreau să faci nimic care ţi-ar putea aduce neplăceri la garaj. Şi apoi, nu sîntem burghezi, nu-i aşa ? Putem să mergem foarte bine şi cu trenul.

Era a doua sau a treia oară cînd auzeam pe buzele Olgăi cuvîntul „burghezi". Nu eram prea lămurit cine sînt burghezii ăştia, dar, din cîte citisem, mi-i închipuiam graşi şi bogaţi, foarte eleganţi, cu redingotă şi cilindru.

— Sigur că nu sîntem burghezi ! am protestat eu indignat.

— Atunci...

Într-o clipă a pus totul la punct. Eu voi plăti biletele, iar ea va avea grijă de mîncare, ca să nu fim nevoiţi să luăm masa la restaurant. Vom pleca cu trenul de excursie, la şapte dimineaţa, şi ne vom întoarce cît mai tîrziu, arşi de soare, cu o provizie de oxigen pentru toată vara.

— Ai costum de baie ?

— Sigur. Dar tu ?

— Şi eu. E cam vechi, dar cred c-o să meargă.

— Costum Bikini ?

— Nu, Pato, nici vorbă !

5

Cu neputinţă de descris învălmăşeala care domnea duminică în gară. Microbuzele debarcau mereu grupuri de călători care invadau peroanele, încărcate cu rucsacuri, pungi cu de-ale mîncării, pături, corturi, damigene cu vin, pepeni şi chitare. Cînd trenul de excursie de la ora şapte trase pe peron, lumea se năpusti ca o avalanşă spre vagoane. Am apucat-o pe Olga de mînă şi am luat-o la fugă prin mulţimea de călători veseli. Am izbutit să ocupăm locuri foarte bune, în timp ce alţii îşi mai disputau încă băncile. Se auzeau voci, ţipete, chemări, copiii alergau dintr-o parte într-alta şi în cîteva minute vagonul se umplu.

— Locurile sînt în partea cu soare, Sofanor...

— Bine, femeie, mai rabdă şi tu ! Fii mulţumită că le avem şi pe-astea !

— Şi verişoara ta unde e ?

— Şi-o fi găsit loc în alt vagon. Ne întîlnim la coborîre.

Olga era fericită ca un copil. Purta un pulover cafeniu şi nişte pantaloni verzi-închis de catifea reiată, care i se mulau pe trup. Îmi amintea de silueta Katherinei Hepburn dintr-un film al cărui titlu îl uitasem, dar nu i-am spus. Se simţea făcînd parte din această mulţime care umpluse trenul şi care cînta, curăţa fructe cu briceagul şi

mînca struguri din pungi de hîrtie. Cîteva grupuri cîntau şlagărele la modă şi sînt încredinţat că, dacă Olga le-ar fi ştiut, ar fi cîntat şi ea cu ele.

Înţesat de călători, trenul de excursie gonea spre ţintă. Linia ferată se strecura printre podgorii nesfîrşite şi ferme de păsări, se întindea de-a lungul lanurilor galbene de grîu. Pe acoperişurile de paie ale caselor ţărăneşti ştiuleţii aurii se uscau la soare.

Gările începură să defileze : Maipu, Padre Hurtado, Malloco, Talagante, El Monte, Chinigue, El Marco, Melipilla... Aici trenul se opri şi un stol de vînzătoare, toate în şorţuri identice, se răspîndiră de-a lungul vagoanelor. De la ferestrele şi uşile vagoanelor călătorii cumpărau sandvişuri, dulciuri, fructe şi brînzeturi.

— Vrei să mănînci ceva, draga mea ?

— Nu, Pato. Am mîncat bine înainte de plecare şi am o mulţime de bunătăţi pentru prînz.

Trenul o porni din nou. Gările erau acum mai cenuşii, mai singuratice : Esmeralda, Puangue, Leyda, Malvilla... Aerul care pătrundea în vagoane era înţepător şi sărat. Privirile ni se întîlniră : era marea, primul mesaj al mării în această dimineaţă însorită şi frumoasă de vară. Llo Lleo, San Antonio... Cîteva grupuri coborîră gălăgioase şi trenul îşi urmă drumul, alergînd

acum chiar pe lîngă ţărmul crestat şi abrupt, pînă apărură primele case din Cartagena.

Cu haina pe braţ, cu sacul de merinde pe umăr şi ţinînd-o pe Olga de mînă, am coborît în satul înţesat de lume. Pe Playa Chica [1], de-a lungul ţărmului, o mulţime de oameni se zbenguiau în valuri sau se învîrteau pe plajă, apărîndu-se de arşiţă cu ajutorul pălăriilor caraghioase şi a ochelarilor de soare. Excursioniştii din trenul nostru erau aproape nevoiţi să-şi croiască drum cu coatele. Alcătuiam o stranie înşiruire de fete în pantaloni, copii, femei grase şi bărbaţi cu damigene sau pepeni uriaşi pe umeri. Părea că toţi îşi dăduseră întîlnire pe Playa Grande [2], care e atît de întinsă că nici excursioniştii dintr-o sută de trenuri n-ar putea s-o umple.

Noi doi însă am lăsat în urmă plaja şi ne-am continuat drumul spre Las Cruces, ale cărei stînci se profilau în depărtare. Ne-am scos sandalele şi am păşit pe nisipul umed. Din cînd în cînd, cîte un val se spărgea la picioarele noastre, aducînd, o dată cu spuma pe care o absorbea nisipul, purici de mare uriaşi. Plaja era aici pustie. Lăsaserăm în urmă pe cei ce se scăldau, panourile fotografilor, corturile şi chiar o şatră de ţigani.

— Ai obosit ? am întrebat-o pe Olga.

[1] Plaja mică.
[2] Plaja mare.

— Nu, dar cred că am putea să ne oprim aici. Am găsit un loc singuratic, unde ne-am stabilit cartierul general. Am lăsat jos sacul cu provizii şi hainele şi m-am întins pe nisip pe spate, cu ochii închişi. Simţeam cum soarele îmi arde pielea, dar un fel de voluptate mă ţinea în loc sub razele lui, cu pleoapele închise, pradă unei dulci amorţeli.

Cînd am deschis ochii, am văzut-o pe Olga apărînd într-un costum de baie negru. Am îmbrăţişat-o întreagă cu privirea, ca şi cum aş fi fost un membru al juriului care alege pe Miss Chile. Şi am ales-o. Silueta ei zveltă cu umerii largi, sînii mici şi ridicaţi, talia, coapsele, picioarele obţinură votul meu entuziasmat.

— Cum mă găseşti ?

— Nespus de frumoasă ! Floarea din Playa Grande, regina din Chile, Miss Universul...

Nu m-a lăsat să termin. S-a întins pe nisip, lîngă mine, şi mi-a strivit buzele cu o sărutare sărată şi fierbinte.

6

Mi-am pus şi eu costumul de baie şi ne-am repezit în apă. Mai bine de o oră ne-am zbenguit ca nişte copii. O apucam de mijloc şi o trînteam pe nisip, ţinînd-o strîns, pînă venea un val care

ne umplea gura şi ochii de spumă. Îmi luneca din mîini ca un peşte şi se rostogolea pe nisipul argintiu, iar eu mă repezeam s-o ajung. O tîram de picioare cîţiva paşi, în timp ce ea se prăpădea de rîs şi ţipa, apoi o apucam de umeri şi îi sărutam buzele sărate şi părul plin de nisip. Îi simţeam sînii tari pe pieptul meu gol şi, ca să nu-mi pierd capul, mă aruncam în apă şi începeam să înot. Apoi mă întorceam pe mal şi joaca reîncepea, de fiecare dată mai primejdioasă şi mai greu de stăpînit.

— Atenţie : Vine un om călare !

Într-adevăr, un călăreţ venea încet pe plajă. Copitele calului lăsau în nisip urme, care dispăreau netezite de primul val.

Ne-am întins pe spate şi soarele ne-a zvîntat repede pielea. Olga s-a apucat să scoată pîine, sandvişuri, roşii, friptură, brînză, fructe şi cîteva prăjiturele făcute de sora ei şi am început să înfulecăm ca nişte naufragiaţi hămesiţi. Înspre Cartagena, pe lîngă Playa Grande, oamenii se zăreau ca o colonie de furnici. Eram singuri — stăpîni absoluţi ai dunelor, ai valurilor şi ai soarelui, care începuse să aurească umerii Olgăi şi să-mi pîrlească gîtul, fruntea şi nasul. În spatele nostru se unduiau dealuri, cu frunzele copacilor pălite de soare. În faţă, marea ca o oglindă, şi în zare, cîţiva nori ca nişte corăbii-fantomă.

— Eşti fericit ? mă întrebă ea.

— E cea mai frumoasă duminică din viaţa mea, iubito !

— Nu ţi-e dor de fotbal ?

— Fotbal ? Am şi uitat că există.

M-am gîndit însă imediat că îl voi întreba pe fratele meu chiar în seara aceea care e rezultatul meciului de fotbal *Colo Colo-Audax*. Iar el îmi va spune ca de obicei, în limbajul lui complicat : „Prima repriză a fost *proxi* (vrînd să spună *aproximativ*), dar a doua a fost într-adevăr *uscată* (foarte proastă)". Nici eu n-aş putea spune că vorbesc prea elegant, dar Raul foloseşte totdeauna nişte termeni pe care nu ştiu de unde-i scoate. Poceşte cuvintele, le foloseşte anapoda ; cînd mergem la un bar cere *malthusiană* în loc de *maltz*, *canonadă* în loc de *cană de vin* sau *cleric* în loc de *clery ;* zice *copa cabana* în loc de *cupă*, *paharnic* în loc de *pahar* şi *clarinet* în loc de *clar*.

M-am întors pe o parte şi ea s-a întins alături de mine, punîndu-şi capul pe pieptul meu. Am strîns-o în braţe şi am rămas astfel vreme îndelungată.

— Cît e ceasul ?

Am tresărit şi m-am uitat la ceas.

— Şase.

— S-a şi făcut şase !... Vai, Pato, ce păcat că

trebuie să ne întoarcem, că nu putem rămîne mai departe aici pe plajă, sub soarele ăsta minunat !

— Ai dreptate.

— Cînd mă gîndesc că trebuie să ne întoarcem la Santiago, în zăpuşeala aceea, în mizeria aia de oraş...

— Îhî...

— Dar nu te lasă viaţa, Pato.

— Adevărata viaţă e aici.

— Te cred. Dar nu pentru noi. Bogaţii pot să petreacă aici toată vara. Noi însă trebuie să ne mulţumim doar cu o zi, şi încă venind cu trenul de excursie.

— Vezi ? Dacă n-ai vrut să vii cu Dodge-ul...

Începu să rîdă.

— Şi-acum, întoarce-te puţin cu spatele şi uită-te spre Las Cruces ! Vreau să mă îmbrac.

— Şi eu.

Ne-am înapoiat agale pe plajă, ţinînd-o de mijloc. Şi-a rezemat capul pe umărul meu. Marea se liniştise şi în acea tăcere fermecată nu se auzea decît un foşnet, care ne însoţea paşii ca şi cum cineva ar fi mers alături de noi. La început nu mi-am dat seama ce poate fi, dar după aceea, ciulind urechile, am băgat de seamă că e foşnetul pantalonilor ei. Nu ştiu de ce, dar acest foşnet îmi trezea un puternic sentiment de duioşie. Era ca un

fel de muzică, pe care de atunci o port în mine, nedespărţită de toate amintirile legate de Olga.

La gară o îmbulzeală de nedescris : sute de oameni aşteptau trenul, strigînd, ţipînd, unii cu glasuri răguşite de beţivi. Dacă ai fi întors cu gura-n jos toate damigenele şi sticlele excursioniştilor, cred că n-ar mai fi curs o picătură.

Ne-am repezit la vagoane mai înainte ca trenul să se fi oprit şi am avut din nou norocul să găsim locuri. Chipurile călătorilor arătau cu totul altfel după o zi de plajă. Se vedeau nasuri pîrlite, ca şi cum s-ar fi copt la foc mocnit, şuviţe de păr căzute pe frunte, ochi somnoroşi. Pe cămăşile copiilor se vedeau pete de sudoare. Un miros acru şi greu plutea în tot vagonul, cu totul diferit de aerul sărat al mării, care ne întîmpinase dimineaţa. Pe ţărmul întunecat spuma mării ţesea dantelă albă.

Olga era obosită. I-am cuprins umerii cu braţul, căci banca de lemn era prea tare. În apropiere de Llo Lleo capul i s-a lăsat greu pe umărul meu şi i-am auzit respiraţia regulată : adormise. Fruntea îi era arsă de aerul sărat şi de apa mării. Nici nu ştiu cînd mi s-au închis şi mie ochii, obosit de aerul tare şi de ceasurile de dragoste ale acelei duminici minunate.

7

Uneori nu puteam scăpa de senzaţia că Olga, pentru motive pe care nu le puteam înţelege, îmi ascunde ceva. În acele clipe simţeam că toată încrederea pe care mi-o acordase pînă atunci dispărea dintr-o dată. Mai era şi chestiunea banilor. Nu acceptase niciodată să-i plătesc ceva, în afară doar de biletul de zece pesos la autobuz, şi asta numai rareori. Într-o zi, ne-am dus la teatrul „Antonio Varas" să vedem *Văduva lui Apablaza* şi, cu toate că am stăruit mult, nu s-a lăsat pînă nu şi-a plătit biletul.

— Dar, draga mea...

— E zadarnic, Pato. Tu munceşti la fel ca mine şi trebuie să-ţi ajuţi familia, aşa că nu pot primi să plăteşti pentru mine. Nu uita că şi eu cîştig şi, chiar dacă nu am prea mult, reuşesc să pun întotdeauna deoparte pentru un bilet de teatru la balcon, măcar o dată pe lună.

Mă simţeam teribil de lovit în orgoliul meu de bărbat ori de cîte ori aveau loc asemenea discuţii. Dar Olga se pricepea să mă îmbuneze. Era de ajuns un zîmbet, o sărutare, ca toată supărarea să dispară.

Cîteva zile după excursia la Cartagena l-am văzut pentru a doua oară pe necunoscutul cu

haina cenuşie. Tocmai stăteam de vorbă cu nişte prieteni de la laborator, lîngă masa lor, cînd individul intră în cafenea şi se îndreptă spre tejghea. Olga se apropie repede de el şi schimbară cîteva cuvinte. El îi dădu ceva, un ziar parcă, şi plecă.

Mi-am muşcat buzele ca să n-o întreb cine e individul, dar cred că eram roşu de furie. M-am stăpînit cît am putut mai mult, dar cînd Olga mi-a spus că n-o să se poată întîlni cu mine la opt, cum ne înţelesesem, am izbucnit plin de gelozie :

— Vrei să ieşi cu... cu celălalt ?

— Cu care celălalt, Pato ?... Sper că nu vorbeşti serios.

— Individul cu haina cenuşie, care ţi-a adus ziarul, am răspuns eu, prinzînd curaj.

Olga mă privi în ochi şi nu scoase nici un cuvînt multă vreme, încît tăcerea deveni penibilă, apăsătoare. Era limpede că nu se aşteptase să mă vadă gelos, că nu înţelegea de ce mă amestec în treburile ei, punînd astfel în primejdie trăinicia iubirii noastre.

— E un prieten... aproape o rudă, zise ea. N-are rost să fii gelos pe el, sau pe oricare altul, Pato. Cred că acum mă cunoşti destul ca să ştii că nu e firea mea să mint sau să mă prefac.

— Dar, draga mea, era vorba să ieşim împreună. Apare acest domn, îţi spune ceva, şi ime-

diat îţi schimbi părerea... Cum să nu cred că din cauza lui te-ai răzgîndit ?

— Într-un fel e adevărat... M-a anunţat că trebuie să fac o treabă foarte urgentă. Dar nu e nimic din ce-ţi închipui tu, Pato.

Nu i-am mai spus nimic. Mă simţeam vlăguit, frînt, cu o apăsare pe umeri ca după gripă. Am plecat la garaj. Ea a rămas privindu-mă gînditoare.

Am lucrat în silă. Din cînd în cînd, cuprins de furie, strîngeam piuliţele pînă aproape să se spargă şi loveam piesele fără nici un rost.

Don Enrique nu întîrzie să-şi facă apariţia.

— Ce s-a întîmplat, Pato ? Ţi-ai pus în gînd să rupi şasiul ?

L-am privit cu ură. „Patron blestemat !" îmi stătea pe limbă să-i răspund, dar m-am stăpînit şi am tăcut. Se vede treaba că în ziua aceea trebuia să suport totul în tăcere, înăbuşindu-mi sentimentele.

Nu izbuteam să-mi iau gîndul de la Olga. Mă simţeam înşelat. Dar stai, nu cumva luam lucrurile prea în serios ? Cu ce drept mă erijam în stăpînul absolut al vieţii ei ? Îmi aminteam atunci de Cartagena, de sărutările ei, de după-amiaza aceea, cînd stătusem întinşi pe nisip, unul în braţele celuilalt... „E un prieten... aproape o rudă", îmi spusese Olga despre omul cu haina cenuşie. Bi-

neînţeles, însă nici nu încercase să-mi explice ce treabă avea cu el.

Am lăsat din mînă cheia franceză cu care lucram şi m-am aşezat. Trebuia să aflu despre ce era vorba. Pe mine să nu mă ducă de nas ! Ce-ar fi s-o urmăresc ?

Din clipa cînd ideea aceasta îmi intră în cap, nu mai putui s-o scot. Ştiam ce risc, căci Olga era mîndră şi, dacă bănuia ceva, lucrurile se puteau duce de rîpă. Dar, oricum, am să aflu, în sfîrşit, adevărul. Trebuia să ştiu la ce mă pot aştepta, ca să nu mai trăiesc chinuit de îndoieli.

Puţin înainte de ora opt am văzut-o plecînd de la cafenea. Îmi lăsasem bicicleta la garaj, ca să nu-mi fie o piedică dacă s-ar fi urcat într-un autobuz sau ar fi intervenit ceva neprevăzut. Dar Olga o porni pe jos, pe strada Maipu, şi o luă apoi spre răsărit, pe strada Erasmo Escala. O urmăream precaut de la distanţă. Începea să se întunece. Rochia albastră cu desene albe a Olgăi se profila clar pe zidurile întunecate ale caselor.

Deodată se opri, aruncă o privire înapoi, ca şi cum ar fi cercetat dacă n-o urmăreşte cineva (m-am ascuns repede lîngă o poartă) şi intră într-o căsuţă. Am rămas pe loc, nemişcat, cu inima sîngerînd de gelozie. Aş fi dat leafa pe o lună, ba chiar mai mult, numai să pot pătrunde în interiorul acelei case.

Doi bărbaţi, care veneau pe trotuarul celălalt, traversară repede strada şi intrară apoi în aceeaşi casă. Iar ca suferinţa să-mi fie întreagă, curînd după aceea sosi şi omul cu haina cenuşie. Trecu pe lîngă mine fără să pară că ia în seamă prezenţa mea şi intră pe uşa casei aceleia blestemate.

Am aşteptat nemişcat vreo zece sau cincisprezece minute, dar n-a mai venit nimeni. Am ieşit atunci din ascunzătoare şi am început să mă plimb agitat încoace şi încolo, de parcă aşteptam să mi se nască un copil. Dar aşteptam o explicaţie, nu un copil ; ceva care să-mi redea liniştea şi încrederea în Olga. Încrederea, care acum se clătina în inima mea.

Am cumpărat ţigări şi am început să fumez ca un disperat. Nu fumez decît atunci cînd sînt foarte nervos. Tot învîrtindu-mă ca un nebun de-a lungul străzii, am trecut de două ori şi prin faţa casei cu pricina. Nu se auzea un sunet, nu se vedea nimic deosebit. Puţin înainte de ora zece, într-o beznă aproape desăvîrşită, căci pe strada asta nu prea abundă luminile, am zărit ieşind o pereche. Ne-am încrucişat. Ei au trecut fără să-mi arunce măcar o privire, dar eu le-am scrutat cu atenţie chipurile, ca şi cum ar fi fost doi duşmani cu care trebuia să mă măsor. Ea era o femeie de vreo patruzeci de ani, nu prea urîtă şi bine îmbrăcată. Avea părul scurt şi nişte ochelari cu ramă închisă

la culoare. El părea ceva mai tînăr şi era îmbrăcat ca un muncitor. Faţa îi era umbrită de favoriţi, iar ochii negri îi străluceau în întuneric ca nişte ochi de pisică. La primul colţ de stradă i-am văzut luînd-o spre Alameda.

Au ieşit apoi doi tineri, care vorbeau cu însufleţire. Cînd au trecut pe lîngă mine, unul tocmai spunea :

— Nu cred c-a fost o intervenţie prea nimerită.

Cinci minute mai tîrziu au părăsit casa patru inşi : Olga, omul cu haina cenuşie şi cei doi pe care-i văzusem sosind împreună. Aceştia au luat-o la stînga şi s-au îndepărtat. Olga şi celălalt bărbat şi-au continuat încet drumul pînă la colţ, unde s-au oprit şi şi-au dat mîna. El a pornit spre Alameda, iar ea s-a îndreptat spre nord, fără îndoială către Agustinas, unde locuia.

Nu mă văzuse nimeni. În prima clipă m-am gîndit să alerg după Olga, să-i cer o explicaţie, să lămurim totul... Dar apoi mi-am spus că trebuie să mai chibzuiesc. M-am întors agale şi am mai trecut o dată prin faţa casei. Uşa era deschisă. Înăuntru pîlpîia lumina unei lămpi chioare, cu sticla afumată. Se simţea miros de mîncare : supă şi varză călită.

Am pornit-o spre casă, pradă celor mai întunecate gînduri.

8

A doua zi abia am îndrăznit s-o privesc în ochi, hărţuit de gîndurile cele mai contradictorii. Pe de o parte, aveam impresia că, urmărind-o şi stînd la pîndă atîta amar de vreme în strada Erasmo Escala, întinasem povestea noastră curată de dragoste. Pe de altă parte, gelozia mea cerea răspicat o explicaţie. Cine erau oamenii care fuseseră acolo ? Ce făcuseră în casa aceea prăpădită şi ascunsă, ca să fie nevoie de atîta precauţie ?

Gelozia făcea să-mi treacă prin minte cele mai absurde şi mai obscure gînduri. De o mie de ori mi-am zis că totul s-a terminat, că nu mai puteam să am de-a face cu o femeie în stare să ia parte la scene ca acelea pe care mi le imaginam.

S-o rup cu ea ? Nu era aşa de uşor. O priveam cum servea clienţii, neschimbată, la fel ca întotdeauna. Cînd am intrat, mi-a zîmbit ca înainte. Asta mi-a dat curaj şi am întrebat-o dacă putem să ne vedem seara. A consimţit şi am rămas înţeleşi s-o aştept la ora nouă.

Mi-am pregătit în minte pledoarii complicate şi discursuri severe, care s-o oblige să-mi mărturisească totul. Altfel nu mai puteam continua. Dar, în clipa cînd am văzut-o lîngă mine, totul s-a risipit ca un fum : am început să mă bîlbîi şi am rugat-o aproape cu umilinţă în glas să-mi spună

din ce pricină n-a putut să se întîlnească în ajun cu mine. Olga şovăi, mă privi într-un fel ciudat, foarte grav, şi mă încredinţă că n-a făcut nimic rău, nimic împotriva dragostei noastre.

— Dar nu-mi cere să-ţi spun, pentru că nu pot, crede-mă ! Nu e ceva care să mă privească numai pe mine.

— Bineînţeles, am strigat atunci, scos din fire de încăpăţînarea ei, îl priveşte şi pe tipul cu haina cenuşie, o priveşte şi pe femeia cu părul scurt şi cu ochelari, şi pe ceilalţi cinci cu care ai fost în strada Erasmo Escala !

I-am spus-o în timp ce mergeam. Olga se opri în loc, şovăind, deschise gura, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva, dar păru că se răzgîndeşte. Apoi o pornirăm iar. Cred că a făcut eforturi mari să se liniştească, căci începu să vorbească abia la colţul următor.

— Va să zică m-ai urmărit, Pato. Nici nu-ţi închipui cît de mult mă supără ! Înseamnă că n-ai nici cea mai mică încredere în mine. În condiţiile astea cred că e mai bine să ne despărţim. — N-am răspuns nimic, deşi vorbele ei căscaseră între noi o prăpastie în care mă rostogoleam, fără ca ceva să mă poată opri. — Şi te rog să crezi că-mi pare rău, Pato, continuă ea, căci ajunsesem să ţin la tine şi să-mi fac visuri... — Aici rîse amar. — Visuri... Ţie îţi trebuie o altă fată, pe care să n-o bănuieşti,

să crezi tot ce-ţi spune, să nu fie nevoie s-o spionezi ca un poliţist.

Continuam să tac cu îndărătnicie.

— N-ai nimic de spus, Pato ?

— Ce să spun ? Şi eu aş putea să mă plîng de lipsa ta de încredere. În definitiv, ce secrete grozave ai putea tu să ai, pe care să nu mi le poţi împărtăşi şi mie ?

Am mers iarăşi o bucată de drum în tăcere. La colţul străzii Olga se opri.

— Nu cred că are rost să mergi mai departe. — Vocea ei era ca de gheaţă. — De acum înainte va trebui să mă obişnuiesc să merg singură acasă. La revedere, Pato.

— La revedere, i-am răspuns, încercînd să folosesc un ton la fel de rece ca al ei.

Îşi urmă drumul singură şi eu rămăsei în colţul străzii, ca un prost. N-aveam decît un singur gînd : că totul se năruie, că de-aci înainte zilele îmi vor fi pustii.

Mai vedeam în depărtare rochia albastră a Olgăi. Ce-ar fi să alerg după ea, s-o ajung din urmă şi s-o rog să uite neînţelegerea noastră, s-o luăm de la început ? Dar nu m-am clintit, încredinţat că lucrurile n-ar mai putea fi schimbate cu nimic. Ea îşi va păstra cu mîndrie independenţa, iar eu voi continua să mă zbat în chinurile gelo-

ziei. Nu, poate că era mai bine s-o rupem definitiv, să accept situaţia, aşa cum făcea Olga.

Să uit. Asta era singura soluţie. Trebuia să mă străduiesc să uit. Să strîng din dinţi cîteva zile, s-o ocolesc, să mă distrez. Da, aşa trebuia să fac, să mă distrez.

Am ajuns acasă la ora mesei. În timp ce-mi beam supa, Raul spuse că ar vrea să dea o raită prin oraş. Ştiam eu ce înseamnă o raită. Începea cu barul „Nuevo Mundo", unde se adunau de obicei prietenii lui, aici dădeau pe gît cîteva sticle sau comandau *Bourgogne* cu căpşuni, după care continuau petrecerea în vreo cîrciumă sau salon de dans. Mai încăpea vorbă ? Am să mă duc cu el.

— Unde mergem ? am întrebat eu oarecum fără rost.

— La „Nuevo Mundo".

M-am arătat dezamăgit.

— E cam departe.

— Mergem cu microbul. (Voia să spună cu microbuzul.)

— Bine, hai !

În noaptea aceea m-am încredinţat ce lipsit de rost e să cauţi uitarea în băutură. Cu cît beam mai mult, cu atît mă simţeam mai departe de petrecerea asta a fratelui meu şi a prietenilor lui. Orice aş fi făcut, Olga nu-mi ieşea din minte. Mai

dădeam pe gît un pahar, dar îndată îmi apărea înaintea ochilor faţa ei gravă din clipa despărţirii, umerii ei largi, şuviţele unduitoare ale părului. Îmi năvăleau în gînd vorbele ei, sărutările ei, toate clipele acelei duminici de neuitat petrecute la Cartagena, foşnetul pantalonilor ei... Şi, cu toate că limba mi se împleticea, imaginea ei rămînea cu totul limpede în mintea mea. Din cînd în cînd, mă copleşea un val de deznădejde, simţămîntul că totul s-a sfîrşit. Atunci dădeam pe gît două pahare, unul după altul, fără să le simt gustul. Şi, ca printr-o perdea de ceaţă, îi auzeam pe ceilalţi vorbind :

— S-a cam cherchelit frate-tău.

— Da, văd şi eu... Cred că s-a certat cu iubita lui.

— Era bine dama ?

— Nu era damă, era logodnica lui. Mi se pare că l-a cam îmbrobodit.

Nu mai ştiu cînd am plecat de la bar şi am ajuns într-un local de dans, pe jumătate gol, de pe strada San Paolo. Cîteva femei, boite ca nişte paiaţe, s-au aşezat la masa noastră. Raul şi prietenii lui au început să danseze şi eu am rămas singur cu una dintre ele. Prin ceaţa beţiei şi în semiîntunericul din local îi vedeam doar ochii

negri, foarte mari, pe o faţă slabă şi colţuroasă, cu pomeţii ieşiţi şi vopsiţi ţipător cu roşu.

— Nu dansezi, drăguţule ?

— Nu, am răspuns eu, nu dansez, căci sînt foarte trist.

Aş fi vrut ca femeia asta să mă compătimească, ca toţi cei din jurul meu să mă compătimească, ca lumii întregi să-i fie milă de mine.

— De-aia ai băut atît ! se dumiri ea.

— Da, şi-am să beau într-una toată noaptea, şi mîine iar, pînă o să sting tot focul care mă arde !

Femeia umplu paharele cu vin.

— Noroc ! zise ea.

Am băut amîndoi şi am mai comandat o sticlă.

— Şi de ce eşti atît de trist ?

Femeia asta voia cu adevărat să afle ce mă doare, sau nu urmărea decît să rămînă cu mine, ca să-mi bea vinul ? Nu-mi plăcea faţa ei de peşte, dantura cu cîţiva dinţi lipsă şi nici parfumul greţos pe care-l răspîndea. Dar voiam să-i spun de ce sufăr atîta, ca acei pierde-vară care vin la cîrciumă ca să-şi deşerte paharul amărăciunilor.

— M-a înşelat Olga, i-am spus eu, ca şi cum ea ar fi ştiut cine-i Olga. Am descoperit că şi-a bătut joc de mine, că mă înşală într-o casă de pe strada Erasmo Escala...

I-am împărtăşit tot amarul, dar cînd femeia m-a întrebat ce am de gînd să fac, m-am oprit descumpănit, neştiind ce să-i răspund.

— Şi n-ai de gînd s-o atingi, drăguţule, ca s-o înveţi să-ţi fie credincioasă ? Sau măcar pe el ?

— Pe el ?

De cine dracu vorbea femeia asta ?

— Pe el, pe amant.

Am izbucnit în rîs.

— Păi să vezi, nu-i numai unul... sînt mai mulţi... a fost cu cel puţin cinci pe Erasmo Escala.

— Atunci e stricată rău !

Stăteam şi mă gîndeam la cine se referă, dar nu-mi dădeam seama. Dacă aş fi înţeles, ar fi plătit scump acele vorbe.

Băieţii se întoarseră de la dans şi fratelui meu i se făcu milă cînd văzu în ce hal sînt.

— Hai, Pato, îmi zise el, să-i mai tragem o duşcă şi să mergem ! Eşti beat turtă.

9

Zilele care au urmat au fost un adevărat iad. Paşii mă purtau din obişnuinţă spre „Rancagüina", dar la jumătatea drumului mă opream şi mă întorceam la garaj, spunîndu-mi că nu mai am ce

să caut acolo, că Olga nu mai există pentru mine. Dacă voiam o cafea sau o bere, mă duceam în altă parte, deşi îmi venea peste mînă.

Şi totuşi, ce n-aş fi dat să mă duc acolo! S-o văd măcar de departe, să aflu ce mai face, dacă suferă din pricina despărţirii, aşa cum sufeream eu, dacă se mai gîndeşte la mine...

Aşa au trecut opt zile, lungi cît opt ani. Nici cînd lucram nu puteam s-o îndepărtez din minte. Mă sileam să nu mă mai gîndesc la ea şi, cu toate acestea, era o adevărată performanţă cînd repararea unui radiator sau a unui carburator înfundat mă făcea s-o uit pentru douăzeci de minute. Pe vin n-am mai pus gura, că tot nu-mi ajuta la nimic.

După opt zile de chinuri şi opt nopţi aproape nedormite, am simţit că nu mai pot îndura şi m-am hotărît să mă duc iar pe la cafenea, aşa, într-o doară. Ceea ce doream mai presus de toate era s-o văd. Am ajuns pe la şase seara, cînd „Rancagüina“ începe să se umple cu obişnuiţii localului. Sînt oameni din cartier, care vin numai în cămaşă şi se aşază la cîte-o masă în faţa unei sticle de bere şi a unui domino.

Cînd am intrat, primul lucru pe care l-am zărit au fost ochii ei aţintiţi asupra uşii, de parcă m-ar fi aşteptat. Am încercat, dar nu cred că am

izbutit, să fac pe nepăsătorul şi m-am aşezat la o masă, după ce i-am făcut cu mîna un semn de salut lui *don* Pedro.

— Ce-i cu tine, Pato? Ai fost bolnav?

— Nu, am răspuns eu. Am fost foarte ocupat.

Cu mers domol, Olga îşi părăsi locul de lîngă tejghea şi se apropie de mine. Se opri lîngă masă şi mă întrebă cît se poate de firesc, ca şi cum nu mă mai văzuse de ieri:

— Ce vrei să iei, Pato?

— Putem sta de vorbă după ce termini?

— Dacă vrei să mă insulţi iar...

— Nu, Olga, vreau să discutăm... Aş vrea să te rog... Nu, lasă, o să-ţi spun mai tîrziu.

— Eu termin la opt.

— Mulţumesc. Dă-mi, te rog, o bere!

Mi-a adus sticla şi un pahar, apoi s-a întors la tejghea. După ce mi-am băut berea, m-am ridicat şi am salutat-o, iar ea mi-a răspuns cu un zîmbet.

Abia intrat la garaj, am avut ghinionul să mă vadă patronul. Mă chemă îndată cu un gest.

— Pato, repară-mi carburatorul la maşina asta, că trebuie să plec cu ea! Curăţă-l bine! Altfel nu mă pot întoarce acasă, căci pe a mea am împrumutat-o doctorului Cerda.

— Acum, *don* Enrique? E cam tîrziu...

— Da, imediat.

Am rămas cu ochii zgîiţi la el, în timp ce se îndepărta. Să pierd adică întîlnirea cu Olga din pricina maşinii blestematului ăsta ? Am dat fuga să-mi pun salopeta şi să aduc sculele. De cum am ridicat capota, am văzut că era o vechitură de Buick. L-am examinat dintr-o ochire. Mi-am dat imediat seama ce are : carburatorul era înecat cu benzină. Fireşte, flotorul e rupt, s-a umplut cu benzină şi s-a dus la fund, lăsînd liberă supapa care reglează intrarea benzinei în rezervor. Trebuia să-l sudez şi să schimb garnitura. Din fericire, era o maşină de tip vechi, aşa că era un fleac să desfaci carburatorul şi să-l cureţi, nu ca la tipurile moderne, care au dispozitive mai complicate.

Am scos filtrul de aer şi tija acceleratorului împreună cu arcurile ; am desfăcut partea de sus şi mi-am verificat diagnosticul : flotorul înecat lăsa liberă supapa care ar fi trebuit să regleze intrarea benzinei. Trebuia deci scos axul flotorului. L-am şters bine cu cîlţi, deşi patronul nu ne lasă să procedăm astfel, spunînd că scamele astupă canalele, dar astea sînt mofturi. Era, bineînţeles, dezlipit. Am pus o picătură de sudură gata preparată şi am băgat în priză ciocanul electric de lipit. Gata ! Încă nişte cîlţi înfăşuraţi pe şurubelniţă, ca să curăţ camera flotorului. Apoi „fluturele", şurubelniţa specială pentru strîns jiglerele. Gata cu şurubelniţa, gata cu jiglerul ! Am suflat şi apoi am supt : aerul trecea bine. Perfect ! Mai rămînea să montez totul la loc.

Cît o fi ceasul ? Întîlnirea cu Olga era mai importantă pentru mine decît Buick-ul ăla blestemat, decît patronul, decît garajul, decît lumea întreagă.

— Cît e ceasul, meştere Soto ?

— Şapte şi zece.

Trebuia să lucrez repede. Partea de jos era gata, aşa că nu aveam decît să repet operaţia cu cea de sus. Puţin azbest şi o foarfecă : într-o clipă am tăiat o nouă garnitură. Am montat-o şi am strîns-o, am pus filtrul, am închis capota şi m-am urcat la volan. După ce am făcut contactul, am apăsat pe automatul de pornire, am pus motorul în mişcare şi am apăsat pe accelerator... Porcăria asta nu e un automobil, e o rablă !

Nu înţelegeam : de ce n-o fi accelerînd, cînd alimentarea e bună ? În clipa aceea s-a apropiat patronul.

— Gata, Pato ?

— Nu ştiu ce dracu are că nu accelerează.

— Ah, da, zise *don* Enrique, doctorul Cerda mi-a spus că nu accelerează, dar am uitat să-ţi spun.

Patronul dracului! Noroc că am spus-o printre dinţi, aşa că n-a auzit. Dacă nu accelerează cu rezervorul plin — mi-am zis — înseamnă că pompa de benzină e defectă. A trebuit să demontez ţevile şi accesoriile ca să scot pompa; am deşurubat piuliţe şi contrapiuliţe; am scos pistonul cu tija lui, arcul şi garnitura de cauciuc, din care lipsea o bucăţică. A trebuit să mă duc să-i cer lui *don* Enrique garnituri de schimb. Şi timpul trecea!

— Meştere Soto, spune-mi, te rog, cît e ceasul?

— Opt fără un sfert.

— Mulţumesc.

Am montat, am fixat, am strîns cît am putut mai repede. Apoi m-am apucat să apăs de mai multe ori pe accelerator. Cînd l-am pus în mişcare, Buick-ul a făcut un adevărat salt, căci, în nerăbdarea mea, apăsasem pe accelerator pînă la fund.

— Gata, *don* Enrique! am strigat.

Am strîns sculele şi le-am aruncat grămadă în ladă; o să am timp mîine să le pun în ordine. Într-un minut m-am spălat şi în treizeci de secunde mi-am scos salopeta, mi-am pus apoi haina şi am ieşit în goană din garaj, gîndindu-mă într-una la ceea ce aveam să-i spun Olgăi. La opt fix eram la „Rancagüina". Cînd mă văzu, Olga îşi luă geanta şi ieşi.

Mergeam amîndoi cu un aer grav. Nu ştiam cum să încep. Îi cercetam pe ascuns faţa, căutînd urme de lacrimi sau vreun semn care să-mi arate că o duruse despărţirea la fel ca pe mine.

— Olga, am izbutit să spun în cele din urmă, m-am simţit foarte nenorocit. Zilele astea au fost îngrozitoare pentru mine.

— Crezi că mie mi-a fost uşor?

Am privit-o cu recunoştinţă. Va să zică suferise şi ea din pricina despărţirii.

— Olga, mai dă-mi o posibilitate! M-am purtat ca o brută, ştiu, dar nu sînt aşa... Gelozia m-a înnebunit...

Şi-a dat probabil seama că-mi vine foarte greu să continui, vorbind de unul singur.

— Înţeleg, Pato, să nu crezi că nu-mi dau seama. De altfel, vreau să-ţi spun că şi pentru mine zilele astea au fost un adevărat calvar. Dacă n-ai fi venit azi la cafenea, mîine ţi-aş fi trimis o scrisoare, pe care am scris-o ieri. N-are rost să ne chinuim mai departe, Pato. Şi acum, aş vrea să-ţi explic ce s-a întîmplat în seara aceea...

— Nu-i nevoie să-mi explici nimic, am întrerupt-o eu. N-o să te mai urmăresc niciodată, n-o să te întreb niciodată nimic şi o să am totdeauna încredere în tine.

I-am văzut ochii strălucind de bucurie.

— Crezi că dacă-ţi dau acum o sărutare, Pato, o să se scandalizeze cineva ?

Am mai făcut cîţiva paşi, ca să ieşim din zona luminoasă. Am sărutat-o şi am strîns-o în braţe cu sete. Pe trotuarul din faţă doi băieţandri care treceau începură să facă haz de noi. Dar au trebuit să mai treacă multe clipe pînă să ne dezlipim buzele.

Se agăţă de braţul meu şi pornirăm mai departe.

— Pato, n-am nici un chef să mă duc acasă. Ce-ar fi să mergem în oraş şi să luăm masa împreună ? Am destui bani.

— Şi eu, i-am răspuns. Desigur, draga mea, trebuie să sărbătorim împăcarea. Ce proşti am fost ! Să stăm opt zile despărţiţi şi să suferim ! Ştiu un mic local pe strada Rosas.

— Unde vrei tu, Pato. Oriunde mă duci o să fiu fericită.

E de necrezut cît de repede poţi trece de la o stare de suflet la alta ! Cu cîteva ceasuri mai înainte eram deznădăjduit şi tot ce doream era ca imaginea Olgăi să-mi dispară cîteva clipe din minte. Şi acum eram atît de fericit ! Nesfîrşitele zile de deznădejde rămăseseră acum departe, uitate cu desăvîrşire. Eram parcă alţi oameni, fără nimic între noi care să ne despartă.

Am intrat într-o cîrciumioară de pe strada Rosas şi am comandat friptură cu salată de roşii.

Abia ne-am atins de ea. Am comandat o sticlă de vin, ca să sărbătorim împăcarea, şi i-am povestit Olgăi cum am băut în seara cînd ne-am certat, ca să uit... S-a arătat indignată.

— Ştii, m-am gîndit mult zilele acestea. Cred că numai eu sînt vinovată de toate, pentru că n-am avut încredere în tine. Fireşte, secretul nu era numai al meu, după cum ţi-am mai spus şi atunci, dar oricum, ar fi trebuit să am încredere, să fiu sigură că n-o să mă trădezi niciodată...

— Draga mea, fii sigură că n-o să-ţi înşel niciodată încrederea. Dar nu trebuie să-mi spui nimic.

— Ba da, trebuie să-ţi spun, Pato. Numai că nu ştiu cum să încep... În sfîrşit, adunarea aceea de pe strada Erasmo Escala n-a fost o petrecere, cum ai crezut tu, ci o şedinţă politică, înţelegi ?

În mintea mea a început să se facă lumină din clipa cînd Olga s-a pornit să vorbească. Vai, ce prost am fost ! Cum de nu-mi trecuse mai de mult prin minte ?

— Partidul ? am întrebat-o eu.

Mi-a răspuns cu un gest afirmativ din cap.

Eu, care nu avusesem niciodată de-a face cu politica, am văzut-o dintr-o dată pe Olga într-o lumină nouă. Am privit-o chiar cu oarecare admiraţie. Va să zică asta era, partidul.

Urmăriţi din toate părţile, hăituiţi, trebuiau să acţioneze pe ascuns, să fie prevăzători, să-şi comunice cu multă grijă locurile de întrunire. Şi eu care mă învîrtisem ore întregi prin faţa casei din strada Erasmo Escala, privind cu ochi bănuitori pe cei care ieşeau de la şedinţă !

Nu e de mirare aşadar că, în furia ei, Olga îmi spusese că-i spionasem ca un copoi.

Partea a doua

TOVARĂŞA OLGA

1

Cearta cu Patricio m-a tulburat mult, de ce s-o tăgăduiesc ? La cafenea treaba o făceam în silă. Îndatorirea mea era, printre altele, să zîmbesc tuturor, să-i servesc pe toţi clienţii cu aceeaşi înfăţişare prietenoasă. De fapt, nu-mi venea prea greu, căci aproape toţi sînt băieţi buni, simpatici : muncitori de la tipografie, de la laborator şi de la garaj, sau oameni din cartier, care obişnuiesc să intre în trecere, numai în cămaşă, ca să ia o bere. În zilele acelea, însă, mi-a fost peste putinţă să zîmbesc. Îmi lipsea Patricio, care se îndepărtase de mine atît de prosteşte. Dar ce puteam să fac ? Să-i spun că n-avea nici un rost să mă bănuiască, că în casa de pe strada Erasmo Escala nu ne întîlneam ca să petrecem şi că omul cu haina cenuşie, de care era, pare-se, foarte gelos, nu e cîtuşi de puţin un rival al lui ?

Nici munca politică nu mergea mai bine. Am lipsit de la o şedinţă a organizaţiei de bază fără nici un motiv, adică fără alt motiv în afară de starea mea sufletească. N-aş fi putut să mă concentrez, să urmăresc cu mintea limpede discuţiile tovarăşilor.

M-am gîndit, la un moment dat, să stau de vorbă cu Green (de fapt nu-l cheamă aşa, dar acesta e numele lui conspirativ) şi să-i cer sfatul. Era singurul meu prieten şi singurul om care ar fi putut să mă ajute. M-am gîndit apoi şi la ceilalţi tovarăşi din organizaţie. Pe unii nu-i cunoşteam îndeajuns, ca să îndrăznesc. Tovarăşa Ofelia, în casa căreia aveau loc întrunirile noastre, nu cred că mi-ar fi putut fi de mare folos. Mi-ar fi oferit o ceaşcă de ceai (pentru care trebuia să stea uneori ceasuri întregi la coadă), m-ar fi privit pe sub sprîncenele-i subţiri şi sînt sigură că mi-ar fi spus :

— Da, Olga, urmează-ţi imboldul inimii ! Şi ce dacă tînărul nu e membru de partid ? Mai tîrziu o să-l cîştigi de partea noastră şi o să se aranjeze toate.

Cu alte cuvinte, Ofelia mi-ar fi spus exact ceea ce doream eu să aud.

M-am gîndit şi la Lucho Castillo, muncitor feroviar, în vîrstă de vreo patruzeci şi cinci de ani. Era un om dintr-o bucată, care, după ce a activat mult timp în organizaţia noastră, a fost trimis într-o importantă muncă sindicală ; dar nu ne-a părăsit niciodată cu totul şi în fiecare săptămînă continua să vină la întrunirile noastre. Am stat de multe ori de vorbă cu el, trecînd de la politică la lucrurile cele mai mărunte ale vieţii de fiecare zi. Într-o duminică, după o întrunire în Caupolicán, m-a poftit să iau masa la ei. Stătea pe Avenida Matta, într-o căsuţă curată şi nespus de primitoare. Îmi amintesc că am petrecut o după-amiază minunată cu soţia şi copiii lui. Era o casă ce respira atîta ospitalitate şi devotament pentru cauza noastră, încît am fost mişcată pînă la lacrimi. Castillo făcuse, după război, o călătorie în Uniunea Sovietică şi avea o încredere nestrămutată în această ţară, în oamenii ei, în ceea ce se înfăptuia acolo.

Ce mi-ar fi putut răspunde Castillo, dacă m-aş fi dus la el cu o problemă de ordin sentimental ? Nu vreau să spun că ar fi fost lipsit de înţelegere, dimpotrivă. Dar eram aproape sigură de răspunsul lui, de soluţia lui :

— Desigur, tovarăşă Olga, problema dumitale e o problemă serioasă. Toate problemele sufleteşti sînt, fără îndoială, serioase. Trebuie să-ţi faci un examen amănunţit, să-ţi analizezi sentimentele, ca să vezi dacă sînt destul de profunde sau dacă e vorba doar de o... tulburare trecătoare. În acest

caz, dragă tovarăşă, pune-te pe muncă, ia-ţi mai multe sarcini politice, concentrează-ţi gîndurile numai asupra lor şi uită-l pe omul acesta! În Uniunea Sovietică o fată în situaţia dumitale...

Şi mi-ar fi vorbit pe larg, spunîndu-mi că acolo tineretul, fără să nesocotească problemele sentimentale, îşi consacră o mare parte din timp politicii, culturii, artei, străduindu-se să întărească pe zi ce trece partidul şi orînduirea socialistă.

Cealaltă tovarăşă, de care mă apropiasem ceva mai mult, era Sonia Torrealba, scriitoare. Îmi dăduse un exemplar din romanul ei *Năvodul se goleşte*, care, drept să spun, nu m-a prea entuziasmat. L-am găsit abstract, prea intelectual, cum era şi Sonia însăşi. Uneori, după şedinţe, făceam cîţiva paşi împreună sau intram undeva să luăm o cafea. Simţeam că dincolo de părul ei scurt şi ondulat şi de ochelarii cu rama groasă de baga se ascunde o femeie simplă, puţin cam singuratică, mai ales de cînd se despărţise de soţul ei, o femeie dornică poate de afecţiune. Dar intelectualismul ei era mereu prezent — ca o mască sau o carapace — pretutindeni, la ea acasă, la şedinţe, în cărţile pe care le scria şi în intervenţiile ei la discuţiile politice, pe care uneori îmi era greu să le urmăresc, lucru care li se întîmpla, cred, celor mai mulţi dintre tovarăşii mei.

Ce mi-ar fi putut spune Sonia, dacă i-aş fi povestit? E uşor de închipuit. Ar fi început prin a mă întreba cine e Patricio, iar cînd i-aş fi spus că e un băiat simplu, prea puţin cultivat, apolitic şi contaminat de unele idei prosteşti, culese de prin filme, că e chiar vulgar în anumite privinţe, m-ar fi sfătuit desigur:

— Lasă-l, Olga! Nu-i prietenul care-ţi trebuie ţie. Tovarăşul tău de viaţă va apare la momentul potrivit. Mai aşteaptă!

Ar fi fost zadarnic să-i argumentez că eu nu sînt o intelectuală ca ea, ci o modestă lucrătoare. Verdictul ei ar fi fost implacabil: „Mai aşteaptă!"

Numai că eu nu voiam să aştept, căci ceva, inima, cred, îmi spunea că, în ciuda cusururilor lui, Patricio era cel de care aveam eu nevoie şi că nu trebuia să-l las să plece numai fiindcă se arătase gelos. Poate că venise momentul să-i spun cine sînt şi de ce mă duc o dată pe săptămînă în casa de pe Erasmo Escala.

Iar Green, ce mi-ar fi spus Green? Nici asta nu era prea greu de ghicit. Şi-ar fi dus mîna la buzunarul hainei lui cenuşii, atît de veche şi uzată, pentru a-şi scoate pipa. Apoi ar fi început să vorbească tacticos, cu ochii în jos, ca şi cum nu s-ar fi adresat cuiva anume. Din cînd în cînd, ar fi înălţat capul şi m-ar fi privit ţintă cu ochii lui la fel de cenuşii ca haina. Şi fără îndoială că mi-ar

fi dat sfaturi bune, care mi-ar fi alinat zbuciumul. Întotdeauna m-am adresat lui la nevoie, ca, de altfel, mai toţi tovarăşii din organizaţie. Numai că nu puteam să-i cer sfatul într-o problemă ca cea care mă frămînta acum. Şi iată de ce. O femeie îşi dă uşor seama cînd un bărbat o place. Nu vreau să spun că Green ar fi fost amorezat de mine. Nu, nici vorbă de aşa ceva! Dar anumite lucruri nu pot trece neobservate: felul cum se uită la mine, glasul care se îndulceşte cînd mi se adresează, micile atenţii... Se vede asta din tot ce face. Green se poartă prietenos cu toţi, fiind deosebit de amabil şi cu celelalte două femei din organizaţia noastră: Sonia Torrealba şi Ofelia. Dar faţă de mine are o duioşie cu totul aparte, de care poate că ceilalţi tovarăşi nu-şi dau seama, dar pe care eu nu pot să n-o observ. S-ar putea obiecta că sînt lucruri prea subtile, dar, cel puţin în ceea ce mă priveşte pe mine, ştiu să deosebesc curtoazia unui bărbat de alte sentimente. Mi-am dat seama de asta de multe ori, cu toate că Green s-a străduit să-şi ascundă simţămintele. În sfîrşit, eu ştiu, şi asta-i de ajuns.

Iar dacă e aşa cum cred eu, de ce Green n-a mers atunci pe singura cale firească în asemenea cazuri? Desigur, pentru că e un om corect. Green e căsătorit şi n-ar îndrăzni niciodată să-i vorbească de dragoste unei tovarăşe, oricît de aprinsă

ar fi pasiunea care i-ar mistui sufletul. Cu felul său simplu de a fi, Green e un activist cum nu găseşti mulţi şi se bucură de mare stimă în partid. Bănuiesc că sentimentele pe care i le-am inspirat fără voie i-au pricinuit multe frămîntări.

Că are şi el slăbiciuni? E doar om ca toţi oamenii, dar, cînd a luat o hotărîre, ştie să strîngă din dinţi şi să se ţină tare. Mi-am dat seama de asta în ziua cînd, împreună cu el şi cu un alt tovarăş din organizaţie, am avut de îndeplinit o sarcină de partid destul de primejdioasă.

Era într-o duminică. Dîndu-ne drept reprezentanţi ai unui atelier de mărit fotografii, ne-am strecurat pe furiş pe o moşie din apropiere de Melipilla, una din numeroasele latifundii ale senatorului Maury. Eram înţeleşi cu un arendaş, simpatizant al partidului, şi am izbutit să străbatem o mare parte a moşiei, vorbind cu ţăranii, aflîndu-le nevoile şi luînd cunoştinţă de mizerabilele lor condiţii de viaţă, pentru a le face apoi cunoscute prin presa de partid. Trebuia să acţionăm rapid, căci vătafii lui Maury puteau să ne dea de urmă în orice clipă. Tovarăşii Esteban şi Green vorbeau cu arendaşii care se strînseseră în grupuri, îndemnîndu-i să se unească într-un sindicat şi să ia legătură cu peonii[1] de pe moşiile învecinate. În timpul acesta, eu stăteam de vorbă cu femeile, le

[1] Muncitori agricoli, ţărani fără pămînt din America latină.

dădeam ziare şi reviste şi împărţeam copiilor caramele.

Spre seară, arendaşul cu care eram înţeleşi a venit să ne anunţe că sîntem în primejdie. Cineva îi semnalase lui Maury prezenţa noastră şi-i raportase cam ce discutăm cu ţăranii; senatorul poruncise să i se înşeueze calul, ca s-o pornească în căutarea noastră, cu cravaşa în mînă şi poate chiar cu pistolul la brîu. Maury avea faima unui om care ştie ce vrea cînd e vorba de afacerile lui, în care funcţia de senator îi era de mare folos, mai ales cînd se afla la el acasă, în acest soi de republică despotică, instaurată pe moşia sa. Ne-am uitat unul la altul neliniştiţi.

— Veniţi cu mine! ne-a spus arendaşul. Am să vă ascund undeva pînă trece furtuna.

Ne-a dus într-un fel de hambar cu pereţii lăsaţi într-o rînă, unde se ţineau paiele pentru vite.

— Staţi ascunşi aici! O să mă întorc cînd n-o să mai fie nici un copoi prin apropiere.

Dar pînă să se îndepărteze copoii lui Maury de prin împrejurimi au trecut cîteva ceasuri bune, iar noi a trebuit să stăm ascunşi în paie, aşteptînd fără să scoatem o vorbă. N-aş putea spune că eram prea liniştită. Mi se strîngea inima de fiecare dată cînd mă gîndeam ce s-ar putea întîmpla dacă senatorul ar da peste noi. Cred că eram palidă şi că mi se citea neliniştea pe faţă. Mi-l închipuiam în gînd pe Maury ca pe un inchizitor, care, după ce va pune mîna pe noi, ne va lega în lanţuri şi ne va închide într-un beci al conacului, unde ne va tortura cu fierul roşu, ca să mărturisim „sinistrele scopuri". Apoi, revenind la realitate, mă gîndeam la jandarmii din Melipilla şi la copoii siguranţei, a căror sălbăticie era bine cunoscută de organizaţia noastră. Am simţit deodată o mînă pe braţul meu. O mînă caldă şi prietenoasă, a cărei atingere îmi transmitea liniştea dorită, siguranţa că n-o să ni se întîmple nimic. Am întors capul şi, în penumbră, am întîlnit privirea lui Green. A dat din cap cu blîndeţe, şi din clipa aceea am simţit că nu mai am de ce să mă tem. Stăteam întinşi pe paie, foarte aproape unul de altul, nu numai din pricină că locul era strîmt, dar şi pentru că primejdia apropie oamenii. Simţeam cum ajunge pînă la mine căldura emanată de trupul lui.

În clipa următoare, apăsarea mîinii dispăru şi iar mă cuprinse neliniştea, gîndurile negre. Atunci i-am căutat eu mîna. Green mi-o strînse, şi căldura lui îmi dădu din nou curaj.

Într-un tîrziu, omul nostru, arendaşul, a venit să ne scoată de acolo şi ne-a dus pe drumuri ocolite pînă la şosea, unde ne-am întins pe iarbă sub lumina stelelor, în aşteptarea unui autobuz care să ne ducă la Santiago. Aruncasem o sămînţă pe

moşia senatorului Maury, iar în suflet simţeam o undă caldă de tulburare.

De atunci n-am mai primit o altă dovadă a sentimentelor lui Green, în afară de acele subtile amănunte, imperceptibile unui ochi străin, care îmi arătau însă că simţămintele lui erau supuse celui mai sever control.

Iată de ce nu puteam să-i cer lui Green un sfat în impasul la care ajunseseră relaţiile mele cu Patricio.

2

Pînă la urmă, lucrurile s-au aranjat de la sine. Cît timp a durat supărarea, n-am vorbit despre Patricio cu nici un tovarăş din organizaţie. N-am avut curajul să-i vorbesc despre aceste necazuri nici surorii mele. Chela face parte dintre acei oameni care se agaţă de trecut, de un trecut mai frumos, desfăşurat în condiţii sociale şi economice mai bune, şi continuă să trăiască în el, întorcînd spatele realităţii. E cu opt ani mai mare decît mine şi, cînd ne-au murit părinţii, lăsîndu-ne doar atît cît să nu murim de foame, a ţinut morţiş să se sacrifice, pentru ca eu să-mi pot continua studiile. Numai că am dezamăgit-o : n-am putut să trec mai departe de clasa a patra de liceu. De fapt, aş fi putut

continua să învăţ, dar însemna ca soră-mea să-şi ruineze sănătatea, cosînd toată ziua şi toată noaptea. I-am spus că nu pot îngădui aşa ceva şi mi-am căutat o slujbă. Pentru Chela a fost o mare suferinţă.

Lovitura de graţie i-am dat-o însă cînd, după cîteva încercări de a păstra un anumit rang, am renunţat la slujba de secretară într-un birou şi am intrat chelneriţă într-o cafenea. N-o făcusem pentru că aş fi ţinut cu tot dinadinsul să-mi schimb situaţia de funcţionară în aceea de muncitoare. N-ar fi avut nici un rost. Chela nu mi-a reproşat niciodată direct pasul pe care-l făcusem. S-a mărginit să ofteze şi să privească portretul tatălui nostru din perete.

— Dacă ar trăi şi ar vedea ! a spus sora mea. Ce lovitură, Olga, ce lovitură !

Nu m-am apucat să discut cu ea, pentru că nu-mi place să pierd vremea. Chela suferea însă şi se ruga la toţi sfinţii, mai ales cînd a început să-şi dea seama că nemulţumirile mele se canalizează pe un făgaş organizat. Nu m-a întrebat niciodată dacă sînt comunistă, dar bănuiesc că n-a mai avut nici o îndoială cînd a văzut cărţile pe care le aduceam acasă şi ziarele pe care le citeam. Ştiu că tremura de frică şi stătea cu sufletul la gură ori de cîte ori era vreo grevă sau întrunire politică, şi eu întîrziam în oraş. Simţea o sfîşiere

în inimă cînd vedea că sora ei, fiică de ofiţer, trăieşte în mijlocul „plebei" şi îi serveşte într-o cafenea pe nişte muncitori prost îmbrăcaţi, pe nişte tipografi cu mîinile murdare de cerneală, oameni pe care ea îi considera de condiţie inferioară.

— Ai fi preferat să lucrez mai departe cu misitul Manriquez, chiar dacă ar fi trebuit să mă culc cu el ?

Nu răspundea. Se mărginea să încrunte din sprîncene, pentru că nu-i plăcea să spună lucrurilor pe nume. Se ferea să vorbească despre lucruri de felul acesta şi, dacă era silită s-o facă, folosea cele mai caraghioase eufemisme.

Dar, cu toate anacronismele ei, cu toate că trăieşte o viaţă imaginară, ruptă de realitate şi de adevăr, Chela e de o bunătate înduioşătoare ; dragostea ei pentru mine depăşeşte dorinţa de a păstra integritatea unei familii sărăcite şi aproape destrămate.

Despre legătura mea cu Patricio ştia prea puţin. Ne auzise, probabil, de cîteva ori venind împreună şi sărutîndu-ne la poartă ; apoi, pe mine intrînd în casă, pe Pato plecînd cu bicicleta. Îmi închipui că pentru ea numai faptul că eram îndrăgostită de unul care umblă pe bicicletă trebuie să fi fost echivalent cu dragostea pentru un canibal. Chela m-a văzut gînditoare, mai tăcută ca de obicei şi cred că m-a auzit chiar plîngînd cu

capul în pernă. Dar m-am ferit să-i spun lucruri pe care nu le-ar fi putut înţelege. La ce bun ? Ar fi început să mă întrebe cine e, dacă e de familie bună, unde lucrează. Şi parcă văd ce mutră ar fi făcut cînd ar fi aflat că e mecanic la un garaj de automobile, un muncitor, care arată, ce-i drept, foarte bine în costumul albastru la două rînduri, dar care nu e decît un muncitor.

Stau şi mă gîndesc uneori cît de urît mă port cu Chela. Nu prea îmi place să-mi fac acest gen de autocritică, poate pentru că, de fiecare dată cînd mă gîndesc la sora mea, îmi dau seama că mă port faţă de ea ca o egoistă. Dacă necazurile tovarăşilor mă neliniştesc, ar trebui să mă preocupe şi mîhnirile propriei mele surori. Dar ce pot să fac ? Dacă aş fi plecat de lîngă ea ca să duc o viaţă uşoară, situaţie atît de frecventă la fetele de vîrsta mea, atunci da, vina mea ar fi fost gravă. Dar nu m-am îndepărtat de ea şi de viaţa ei cenuşie ca să mă distrez, ci ca să mă dăruiesc unei cauze măreţe. Uneori îmi spun că, luînd parte la lupta partidului, muncesc şi pentru ea, pentru a o smulge într-o zi, cine ştie cînd, din mica ei lume închistată, cu cele douăsprezece ore pe zi de împuns cu acul. Căci n-a avut nici măcar curajul să treacă peste prejudecăţi şi să se angajeze într-un atelier, unde bineînţeles ar fi muncit mai puţin şi ar fi cîştigat mai mult.

Lucrurile s-au aranjat aşadar de la sine, în seara în care Pato a venit să mă caute. Am fost atît de fericită, încît, fără ca el să mă întrebe, i-am spus ce făceam în casa de pe strada Erasmo Escala. Poate că ar fi trebuit să fiu mai vigilentă, dar cînd le-am povestit tovarăşilor şi le-am spus că intenţionez să-l aduc pe Patricio în organizaţie, am găsit la ei cea mai deplină înţelegere.

Desigur că, înainte de a-l aduce pe Pato la prima şedinţă, am discutat cu el vreme îndelungată o serie de probleme politice. Manifesta un entuziasm emoţionant. Începea să înţeleagă cine sîntem noi şi ce idealuri avem. I-am împrumutat cîteva cărţi, cele mai simple pe care le-am găsit, recomandate de Green. Toţi cei din organizaţie erau la curent şi urmăreau împreună cu mine, pas cu pas, progresele viitorului nostru tovarăş.

Cînd am socotit că Patricio e destul de pregătit, l-am luat într-o seară la o şedinţă. Era nervos, teribil de emoţionat. Dispărusem cu totul din gîndurile lui; locul fusese luat de ideile partidului. Îşi pusese costumul albastru şi avea sub braţ cîteva dintre cărţile citite în ultimul timp.

— Crezi că-mi stă bine aşa ?

— Cum ?

— Cu costumul ăsta...

— Ţie îţi stă bine oricum, Pato. De altfel, tovarăşii nu se uită cum eşti îmbrăcat.

— Da, ştiu, dar fiindcă e prima dată... Nu va trebui să iau cuvîntul, nu-i aşa ?

— Dacă vrei, poţi desigur să spui cîteva cuvinte. Dacă nu vrei, nu te sileşte nimeni.

— Fiind la început, nu ştiu prea multe lucruri, doar ce m-ai învăţat tu.

— Nimeni din organizaţie nu e un savant, Pato. Ne mulţumim să studiem, să schimbăm păreri despre diferite lucruri. Fiecare spune ce gîndeşte şi după cum se pricepe. Înţelegi ? Nu e nevoie să ţii discursuri sau conferinţe.

— Da, dar cred că azi ar fi mai bine să nu spun nimic. Poate mai tîrziu...

— Sigur, Pato, cînd o să te mai obişnuieşti.

Asta îl preocupa cel mai mult. Am ajuns printre primii acasă la Ofelia. Era numai ea şi Esteban, un tovarăş tînăr, de vîrsta lui Pato. Le-am făcut cunoştinţă şi au început să-l întrebe despre munca lui. Nu după mult timp a sosit Green, care i-a strîns zîmbitor mîna. Lui Patricio îi dispăruse orice urmă de bănuială. Cred că ar fi putut chiar să-i spună că în urmă cu două luni îl ura de moarte.

După aceea au mai sosit Morales, Castillo şi Sonia Torrealba. Aceasta s-a uitat cu interes la Patricio, prin ochelarii ei de intelectuală. Asta e felul ei de a se uita, poate oleacă prea insistent, prea cercetător, fiind mioapă. Mi-era teamă ca nu

cumva Pato să se simtă prost din pricina acestui examen stăruitor. Dar el purta o discuţie însufleţită cu Morales, mecanic şi el. Vorbeau despre un prieten comun, care lucrase mai de mult în acelaşi garaj cu Patricio.

Ne adunaserăm într-o încăpere care îi servea Ofeliei de sufragerie şi totodată de cameră de lucru. În odaie era un raft cu cîteva cărţi, un calendar, un portret al bărbatului ei, care murise... Green se uită la ceas şi spuse :

— E timpul, tovarăşi. Cred că putem începe.

Îl vedeam pe Pato cum îşi frămîntă nervos mîinile. Eram opt, opt comunişti, gata să înceapă o şedinţă a organizaţiei de bază.

— Foarte bine, tovarăşe.

— Cine conduce şedinţa ?

— Propun s-o conducă tovarăşa Olga, zise Castillo.

Am încercat să refuz. Aş fi preferat ca în ziua aceea să conducă altcineva şedinţa, ca să pot călăuzi mai bine primii paşi ai lui Patricio. Dar n-am avut încotro, a trebuit să mă supun.

Green mi-a indicat ordinea de zi şi am declarat şedinţa deschisă.

Cred că lui Patricio acest început de activitate politică i s-a părut, cum se întîmplă uneori, cam plicticos, deşi după aceea mi-a spus că totul a fost foarte interesant. S-au discutat mai multe probleme. Raportul s-a ocupat mai cu seamă de creşterea preţurilor la alimente. Tovarăşul raportor a arătat că trebuie neapărat să explicăm oamenilor cui se datoreşte această scumpire, să facem în aşa fel încît guvernul să simtă indignarea maselor. Am hotărît ca în seara următoare să ieşim împărţiţi în două grupuri şi să scriem pe ziduri şi pe stîlpii din cartier lozinci în legătură cu aceasta.

La sfîrşitul şedinţei, Green a cerut cuvîntul şi, în numele tuturor, i-a urat bun-venit lui Patricio.

— Din clipa asta, a spus el, Patricio e pentru noi ca un frate şi toţi aşteptăm de la el să studieze teoria revoluţionară, ştiinţa marxist-leninistă, pentru a putea deveni un militant de seamă.

M-am uitat la Patricio, dîndu-i astfel să înţeleagă că are cuvîntul. În primele clipe a început să se bîlbîie, roşu la faţă şi încurcat. Dar şi-a revenit repede, spunînd că asta e şi dorinţa lui şi făcînd apel la ajutorul tuturor pentru a-şi putea face educaţia politică.

— ...şi nu ştiu cum să-i mulţumesc tovarăşei Olga, pentru că mi-a deschis ochii, pentru că m-a adus aici, a încheiat el, simplu şi direct, cum era şi felul lui de a fi.

Am simţit o căldură în piept cînd a zis „tovarăşa Olga“, ca şi cum „tovarăşă“ ar fi fost cea mai dulce vorbă de dragoste pe care o auzisem din gura lui.

Am plecat fără ca Ofelia să ne fi oferit obişnuita ceaşcă de ceai. Mi-am zis că, probabil, trebuie s-o ducă tare greu în ultimul timp dacă a rupt tradiţia şi m-am gîndit să revin a doua zi, să văd dacă n-o pot ajuta cu ceva. Green, care a ieşit o dată cu noi, ne-a invitat însă la o cafea. Am stat de vorbă despre acţiunea de a doua zi şi ne-am împărţit în două grupuri. Am alcătuit chiar cîteva lozinci, cu care urma să acoperim zidurile cartierului.

Se făcuse unsprezece şi jumătate cînd ne-am despărţit de Green. Pato m-a luat de braţ şi m-a strîns puternic, cu o afecţiune sporită parcă de o căldură nouă. Mergea fără să spună nimic, dar din cînd în cînd mă privea şi ochii lui erau luminaţi de un zîmbet.

— Am impresia că am devenit şi mai apropiaţi, spuse el într-un tîrziu. Acum nu mai ai nici o rezervă faţă de mine.

— Acum, pe lîngă toate celelalte, sîntem şi tovarăşi.

— Tovarăşa Olga... repeta el, ca şi cum ar fi vrut să savureze întreaga dulceaţă a acestui cuvînt.

Cînd am ajuns la poarta casei mele, m-a sărutat cu căldură, cu pasiune, ca la Cartagena, ca de fiecare dată cînd mă făcea să uit tot ce e în jurul meu, să nu mai văd nici stelele de pe cer, nici casele mohorîte şi pipernicite din jur.

3

Grupul nostru era alcătuit din tovarăşul Martinez, un muncitor oacheş, cu nişte ochi vii, ca nişte licurici, Miguel Robles, student în drept, Patricio şi eu. Noi doi ne-am întîlnit la unsprezece noaptea într-un colţ de stradă dinainte stabilit, unde au venit şi Robles cu Martinez, aducînd cutiile cu vopsea şi pensulele.

Am început chiar din locul acela. Era un zid neted, mare şi drept. Tovarăşii s-au apucat să scrie lozincile, în timp ce eu stăteam de pază. Privirea mea scruta cu atenţie străzile, căci ceea ce făceam acum era ilegal. Mai ieşiserăm noi şi altă dată să scriem lozinci sau să lipim afişe, în cadrul campaniei electorale, dar atunci era mai uşor, fiind de ajuns să te duci la comisariat şi să ceri autorizaţie. Vrînd-nevrînd, ofiţerul de gardă scria autorizaţia pe o bucată de carton şi îi punea ştampila. Cînd dădea peste noi vreo patrulă de poliţişti, le-o arătam şi ne vedeam mai departe de treabă. Acum însă era cu totul altceva : trebuia să fiu cu ochii în patru, să nu ne înhaţe poliţia.

Plin de înflăcărare, Patricio lucra la rînd cu ceilalţi, şi zidul se împodobea treptat cu litere mari de vopsea proaspătă, înalte de-o şchioapă. Scrisesem :

CREŞTEREA PREŢURILOR ESTE O CRIMĂ IMPOTRIVA SĂNĂTĂŢII CHILIENILOR!

Şi mai jos:

AFARA CU MISIUNEA KLEIN-SAKS[1]!

Am terminat cu primul zid şi am plecat în căutarea altuia, pe care să ne putem scrie lozincile. Am izbutit să umplem multe ziduri din sectorul nostru cu inscripţii asemănătoare, fără să ne întîlnim cu vreo patrulă. Mă simţeam liniştită, şi în colţul străzii Maipu am încetat pentru un timp supravegherea, ajutîndu-i lui Pato să scrie pe un perete splendid, de un verde-închis. Ceva mai încolo, tovarăşii noştri se grăbeau să împodobească zidurile unei şcoli cu cîteva lozinci improvizate pe loc:

PÎINE PENTRU ŞCOLARI!
AFARĂ CU YANKEII!

Deodată am dat cu ochii de poliţai. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că stătuse, sau poate moţăise chiar, în pragul vreunei porţi, pe cealaltă parte a străzii. S-a oprit tăcut lîngă noi şi a început să se legene batjocoritor pe picioare, în timp ce Patricio, care nu-l văzuse încă, scria cu cel mai mare zel:

DECLARAŢI RĂZBOI SCUMPETEI!
AFARĂ CU MISIUNEA...

[1] Misiune economică americană în Chile.

Nu puteam s-o luăm la goană. Ar fi însemnat să-i oferim prilejul să tragă. Mintea începu să-mi lucreze febril, căutînd o soluţie pentru ca nu cumva Pato, militant novice şi neexperimentat, să facă ceva necugetat. Poliţaiul continua să mă privească ironic. În clipa aceea Patricio a întors capul şi l-a văzut — cu tunica-i verde şi, la şold, ca o pată întunecată, pistolul în tocul de piele. S-a uitat la mine, întrebîndu-mă parcă ce e de făcut.

— Bună seara, am spus eu cît mai senină.

Poliţaiul n-a răspuns nimic.

— Cît o fi ceasul? am mai întrebat. Ai cumva ceas, domnule poliţist?

— E timpul să fii de mult în pat, zise el sec. Se pare însă că noaptea asta n-o s-o petreci în pat, ci la răcoare.

— De ce? am întrebat cu un aer nevinovat.

— Pentru că murdăriţi pereţii cu insulte la adresa guvernului.

— Insulte la adresa guvernului? Aici mi se pare că stă scris: „Declaraţi război scumpetei!" domnule poliţist. Probabil însă că dumneata cîştigi atît de mult încît scumpetea nu te atinge. Adevărat?

Poliţaiul tăcu. Era un om mai în vîrstă, cu o mustaţă groasă, încărunţită. Nu avea fireturi la tunică şi nici galoane; m-am gîndit că trebuie să fie un simplu poliţai.

— Scumpetea ne atinge pe toţi, mormăi el.

— Păi, de-aia ne ridicăm şi noi împotriva ei, îndrăzni Pato.

— Da, mîzgălind zidurile.

— Tot e ceva, domnule poliţist. Şi ăsta e un mod să-ţi verşi necazul, am replicat eu.

— Bine, bine, răspunse el înăsprindu-şi glasul, n-am venit aici pentru discuţii ! Plecaţi cît mai iute, dacă nu vreţi să vă duc la comisariat !

— *Okay*, zise Pato. Plecăm...

— O clipă, Pato. M-am întors spre poliţai şi i-am spus zîmbind : Da, plecăm, dar mai înainte aş vrea să-ţi spun că eşti cel mai înţelegător poliţist pe care l-am întîlnit...

— Hmmm...

— Şi atunci de ce să nu ne laşi să terminăm ce a început băiatul acesta ?

— Dar...

— Într-un minut sîntem gata.

Patricio n-a mai aşteptat răspunsul. A vîrît pensula în găleată, a înmuiat-o bine şi a scris cu litere groase şi foarte clare :

KLEIN-SAKS !

— Noapte bună !

Nu ne-a răspuns. A trecut cu paşi domoli strada, desigur cu gîndul să mai tragă un pui de somn lîngă vreo poartă. S-ar putea să fiu optimistă, dar

am convingerea că, înainte de a adormi, s-a gîndit puţin la ce-i spusesem despre scumpete.

La primul colţ ne-am întîlnit cu Robles şi Martinez, care realizaseră o adevărată capodoperă pe zidurile şcolii.

— Aţi întîmpinat vreo greutate ?

— Nu, doar o discuţie amicală cu un curcan.

— Ah... Nouă ni s-a terminat vopseaua. Ţie ţi-a mai rămas ceva, Patricio ?

Patricio aruncă o privire în ulcica lui.

— Ajunge pentru vreo două lozinci scurte.

— Bine. Le pictăm chiar aici.

După ce le-am scris, ne-am despărţit de ei. Patricio avea mîinile murdare şi cîteva pete de vopsea pe pantaloni. Dar pe faţă i se citea mulţumirea.

— Ţi-a plăcut ?

— Mai întrebi ? Simţi că eşti şi tu de folos, că eşti bun la ceva.

L-am apucat de braţ.

— Adevărat ?

— Nu înţeleg cum am putut trăi pînă acum ca un netrebnic, înfundat prin baruri şi saloane de dans.

— Bine, Patricio, dar uneori mai trebuie să şi dansezi. Nu-i interzis. Poţi să mă iei şi pe mine într-o seară.

— Tu, să dansezi ?

— Da, de ce nu ? Nu sînt femeie ? Nu sînt tînără ?

— Ba da, draga mea. Sigur că da, dar nu mi te pot închipui... Adevărul e că nu pot să te pun alături de fetişcanele astea, care îşi pierd vremea ţopăind. Acum te admir şi mai mult. Ştii ce calmă erai cînd a apărut copoiul ?

— Calmă ? Dacă ai şti ce frică mi-era ! Mai ales că nu ştiam cum ai să reacţionezi tu.

— Dacă s-ar fi atins de tine, i-aş fi înfundat găleata cu vopsea în cap.

Am început să rîd.

— Proastă tactică, Pato !

— Atunci, ce trebuia să fac ?

— Foarte simplu : să-i anunţi pe tovarăşi.

Ne îndreptam spre locuinţa mea. De după colţul unei străzi am văzut deodată apărînd un grup şi inima a început să-mi bată cu putere. Aveam un fel de presentiment. Mi se întîmplă adeseori. Mai întîi m-a fulgerat un gînd. Şi gîndul a devenit tot mai real, pe măsură ce grupul se apropia. La lumina unui felinar le-am distins feţele.

— Pato, să nu spui nimic cînd o să trecem pe lîngă ei ! Ca şi cum nu i-am cunoaşte...

— Dar...

— Nici un cuvînt, Pato.

Aproape ne-am atins cînd au trecut pe lîngă noi. Erau Green şi Castillo, între doi poliţişti.

Ne-am uitat la ei, simulînd curiozitatea trecătorilor faţă de arestaţii purtaţi pe străzi. Se auzeau crîmpeie dintr-o conversaţie începută pare-se mai înainte. Cînd am ajuns în dreptul lor, Green, fără să se uite la noi, tocmai îi spunea unui curcan :

— ...nu e nici un delict, domnule poliţist. Chiar ieri vorbeam cu deputatul Amengual, care îmi spunea...

N-am mai auzit ce-i spusese deputatul, pentru că s-au îndepărtat, luînd-o spre comisariat.

— Şi o să-i lăsăm să-i ducă, Olga ?

— Nu, o să facem ceva ca să fie puşi în libertate. Unde-i un telefon pe aici ?

— Un telefon ? Stai puţin... Pe Garcia Reyes e unul, în staţia de serviciu.

— Hai acolo !

I-am dat un telefon deputatului Amengual şi i-am povestit ce s-a întîmplat. Mi-a făgăduit că într-un sfert de oră va fi la comisariat şi că în cel mult douăzeci de minute tovarăşii arestaţi vor fi puşi în libertate.

4

Cîteva zile mai tîrziu, Green şi-a făcut apariţia la „Rancagüina“ şi mi-a lăsat cîteva exemplare dintr-o publicaţie a partidului care tocmai apă-

ruse. Apoi mi-a dat o veste care m-a pus pe gînduri.

— La ce oră termini treaba aici ? m-a întrebat.

— La opt. Dar dacă e nevoie, *don* Pedro mă lasă să plec şi mai devreme.

— Nu, nu-i nevoie, Olga. Ştii, e vorba de Sonia... Este iarăşi într-una din crizele ei. Ar fi bine dacă ai putea trece s-o vezi. Nimeni din organizaţia noastră n-are asupra ei mai multă influenţă ca tine.

Nu prea eram convinsă de asta. Dimpotrivă, uneori Sonia părea foarte voluntară şi-mi lua sfaturile în rîs. Dar dacă puteam să fac ceva pentru ea, eram gata să încerc.

— Crezi că e...

— Da. Ea susţine că nu, dar adevărul e că, înainte de a se despărţi de Juan Matas, nu avea niciodată stările astea.

— Da, cred că ai dreptate. Bine, o să mă duc la ea chiar astă-seară. Tot n-am altceva de făcut.

— Mulţumesc, Olga. Mă duc. Patronul tău se uită cam chiorîş la mine. Constat că e un bun păzitor al intereselor lui Patricio.

Îmi făcu un semn de salut cu mîna şi ieşi rîzînd.

La persoana lui, Green se gîndea prea puţin. Sînt sigură că avea şi el necazurile lui, dar le

păstra pentru sine, fiind însă totdeauna gata să sară în ajutorul altora. Ce tovarăş minunat ! Pe Patricio îl primise cu multă prietenie. Îi împrumuta cărţi, de multe ori îl aştepta cînd ieşea de la lucru şi stăteau apoi amîndoi de vorbă pe o bancă în vreo piaţetă din împrejurimi. Nu vorbeau numai despre politică, ci despre multe alte lucruri.

Într-o seară mă înţelesesem cu Pato să ieşim împreună. Pe la şase l-am văzut apărînd pe neaşteptate la cafenea. M-a rugat să-l iert că nu mai poate ieşi cu mine, dar l-a rugat Green să meargă cu el, să repare automobilul unui tovarăş din conducerea partidului.

— Va să zică mă laşi baltă, ca să te duci cu omul în haină cenuşie, i-am spus eu, prefăcîndu-mă supărată.

— Draga mea, bineînţeles că aş fi ieşit astă-seară cu tine, dar e vorba de un tovarăş urmărit de poliţie, care nu poate să meargă pe jos, înţelegi ? Are neapărată nevoie de automobil.

— Şi de ce nu stă acasă ? am întrebat eu cu prefăcută indignare.

— Ce vorbă e asta ? a protestat Pato. E un tovarăş din conducere, un membru al secretariatului. Trebuie să se ducă la vreo şedinţă, ce ştiu eu...

— Bine, dacă nu se poate...

Şi a plecat. I se citea pe faţă mîndria că a fost chemat să îndeplinească o sarcină de încredere. A doua zi l-am întrebat unde fusese, mai mult din obişnuinţă şi pentru că uitasem discuţia din ajun decît pentru a-i pune la încercare discreţia. A mormăit ceva, fără să-mi spună strada sau să numească persoana la care fusese. Mi-a plăcut atitudinea lui. Începea să înţeleagă că face parte dintr-un partid ai cărui membri trebuie să fie vigilenţi.

Seara m-am dus la Sonia Torrealba. Locuia într-o garsonieră de pe strada Cumming. Am intrat într-o cameră răvăşită. Sonia era în pijama, iar patul nestrîns arăta limpede că îşi petrecuse toată ziua întinsă, pradă plictiselii şi fumînd într-una. Scrumierele erau pline cu mucuri de ţigări.

— Bună seara !

— Bună, Olga ! Intră ! Vrei o cafea ?

— Da, dacă mă laşi s-o fac eu.

— E gata făcută. Toată ziua am băut cafele.

— Şi ai fumat ca un furnal.

— Ce vrei, Olga ? Sînt atît de plictisită ! E mai bine aşa decît... Aseară am avut o durere de cap îngrozitoare. Îmi simţeam capul ca o baniţă gata să plesnească. Ca să adorm a trebuit să înghit nişte hapuri şi azi, cînd m-am trezit, eram ca năucă.

Am intrat în micuţa ei bucătărie, unde domnea aceeaşi dezordine. Am deschis fereastra, am pus apa la încălzit, am spălat cîteva farfurii şi ceşti şi m-am întors în camera spaţioasă, singura pe care o avea, în care dormea, mînca şi scria. Rochii de tot felul stăteau împrăştiate pe scaune, cărţile zăceau pe parchet şi peste tot mă împiedicam de lucruri aruncate vraişte.

— Pînă fierbe apa, hai să facem puţină ordine !

— Lasă, draga mea, se poate face şi mîine ! Acum, la ora asta, nu mai are rost...

N-am luat în seamă vorbele ei şi m-am apucat să deretic prin cameră. Am adunat lucrurile de pe jos şi de pe scaune, am golit scrumierele, am ridicat de pe duşumea foile scrise la maşină şi le-am aşezat pe masă. Cîtva timp, Sonia s-a uitat cum mă învîrtesc prin odaie, urmărindu-mă cum deretic, dar pînă la urmă a început şi ea să mă ajute. Am întins cearşaful şi cuvertura, am dus în bucătărie ceştile de cafea cu zaţul uscat pe fund şi am aşezat în dulap rochiile boţite şi rufele Soniei. Pe urmă, în timp ce ea se aranja puţin în baie,m-am dus iar în bucătărie şi am turnat două ceşti de cafea — una tare pentru mine şi alta slabă de tot pentru Sonia. Am găsit nişte şuncă şi am pregătit repede cîteva sandvişuri — doar asta făceam toată ziua la cafenea. Am mai găsit o cutie cu compot de piersici, pe care am deşer-

tat-o în două pahare. Am așezat totul pe-o tavă și m-am întors în cameră. Sonia stătea pe divan, cu spatele la bibliotecă. Avea acum fața mai puțin răvășită și nu mai părea atît de chinuită. Se pudrase, își dăduse pe buze cu puțin ruj de culoarea aceea ciudată, cărămizie, pe care-o folosea.

S-a uitat la mine cu un fel de duioșie plină de recunoștință.

— Ce ciudat ! Cum vii tu, Olga, totul se aranjează. Ești un adevărat înger...

— Da, am zis eu rîzînd, îngerul sandvișurilor cu șuncă. Și acum, mănîncă, dragă ! Aș putea să jur că n-ai pus nimic în gură toată ziua. Să nu te superi că ți-am făcut cafeaua mai slabă. Special am făcut-o așa. Cred că ești pe jumătate intoxicată.

— Acum, cînd mă gîndesc mai bine, îmi dau seama că ai dreptate. N-am mîncat de aseară. Mi-a fost puțin foame pe la prînz, dar n-am avut puterea să mă scol și să-mi pregătesc ceva. Așa mi se întîmplă întotdeauna cînd mă cuprinde febra creației. Am început un roman, adică, de fapt, n-am început încă să-l scriu. Primele însemnări, mi-l schițez în minte, înțelegi ? Se va chema *Adio, ceață*. E vorba de o femeie care-și părăsește soțul, deși n-a încetat să-l iubească, deoarece descoperă că e în legătură cu poliția. E o simpatizantă a mișcării populare, care izbutește să sustragă soțului său niște documente și să le ducă la organizație. Din ele se constată că se pune la cale o provocare pe scară largă. — Luă în mînă ceașca de cafea și sorbi o înghițitură. — Uf, ce poșircă ! Asta zici tu că...

— Bea-o așa, Sonia ! O să-ți facă bine.

Puse ceașca deoparte și începu să mănînce din compotul de piersici. După cît se părea, uitase de subiectul romanului. Stăteam pe un scaun în fața ei și mă uitam la titlurile cărților din bibliotecă. Virginia Woolf : *Farul*. Vasco Pratolini : *Cronica unor bieți îndrăgostiți*. Sonia Torrealba : *Pe nisipul întunecat*. Aldous Huxley : *Contrapunct*. Rubén Azócar : *Oameni pe insulă*. Tomás Wolfe : *Timpul și rîul*. Nu știam cum s-o fac pe Sonia să-și deschidă sufletul. S-ar fi simțit mult mai ușurată dacă ar fi început să-mi spună ce-o frămîntă, să-mi vorbească mai curînd despre singurătatea ei decît despre romanul pe care proiecta să-l scrie. Părea că se gîndește și ea cum să aducă vorba de asta. Deodată, mă întrebă :

— Cum o mai duci cu Patricio ?

— Bine. N-am mai avut nici o neînțelegere. De cînd a intrat în partid parcă-i alt om. Îl văd mai rar. Citește, stă de vorbă cu tovarășii, lucrează...

Sonia își făcea de lucru cu ochelarii ei de baga. Și-i punea doar cînd voia să spună ceva, ca și cînd ar fi fost o unealtă de care nu se putea lipsi. După aceea și-i scotea și îi ținea în mînă desfăcuți.

— E un tînăr foarte interesant și un bărbat în toată puterea cuvîntului. Trebuie să-l ajuți să se instruiască, Olga, să-l formezi din punct de vedere intelectual.

— Dar, Sonia, eu sînt o femeie simplă. N-am nimic de intelectuală.

— Dragă (folosea mereu cuvîntul acesta de cînd se întorsese din Europa, anul trecut), dragă, de ce te subapreciezi și cauți să te prezinți într-o lumină falsă ? Lucrezi la o cafenea numai așa, provizoriu. Presupun că aspiri la ceva mai bun, mai potrivit pentru tine.

— Firește. Într-o zi am să părăsesc slujba asta... o să caut alta. Dar cred că ți-am mai spus : n-am decît patru clase de liceu, Sonia.

— Știu. Ce voiai să te faci cînd erai mică ?

— Mă gîndeam să ajung... profesoară de istorie.

— Oh, minunat ! Ai putea să devii și acum, chiar fără să urmezi o facultate. Să studiezi istoria, s-o înțelegi cu adevărat și s-o predai din punctul nostru de vedere.

— Din punct de vedere marxist ?

— Exact.

Oh, Sonia, n-am să izbutesc niciodată, spusei eu. Mă depășește.

Și în timpul acesta îmi dădeam seama că ajunseserăm la un punct mort. Ce prostie ! O lăsam pe Sonia să vorbească numai despre mine, cînd ceea ce urmăream eu era, dimpotrivă, să discutăm despre ea. M-am hotărît atunci să iau taurul de coarne.

— L-am văzut duminică pe Juan Matas la Frontul popular.

— Da ? Ați fost împreună la vreo ședință ?

Își puse ochelarii.

— Nu, a avut el o ședință profesională. L-am văzut cînd ieșea.

— Ai vorbit cu el ?

— Două-trei cuvinte.

— Aha... Te-a întrebat de mine ?

— Da.

— Ce ți-a spus ?

Sonia își scoase iar ochelarii, ca un actor care își dă jos de pe obraz barba falsă ce-l incomodează. Acum era ea, adevărata Sonia, femeia nerăbdătoare să afle o veste.

— Ți-am spus doar că am vorbit foarte puțin. M-a întrebat dacă ești destul de activă în partid și i-am răspuns că da. Aflase de arestarea lui

Green şi a lui Castillo şi mi s-a părut că era îngrijorat pentru tine.

— Oh, dragă, asta e doar o părere a ta.

— Da. De aceea ţi-am spus : mi s-a părut... N-a pronunţat numele tău cînd a spus : „Trebuie să aveţi grijă", dar cred că se gîndea mai mult la tine decît la noi. În afară de Green şi de mine, nu cred să cunoască alţi tovarăşi din organizaţie.

— Olga, crezi într-adevăr ?

— Sînt sigură, Sonia. Cînd îţi spun...

Îşi puse iar ochelarii şi aprinse o ţigară.

— M-ar fi chemat la telefon, dacă ar fi fost îngrijorat din pricina mea.

— Cine ştie ? Primul pas e întotdeauna greu de făcut. Ştiu asta din proprie experienţă. Patricio era la început tare gelos. Am fost certaţi opt zile. Simţeam că nu mai pot. În cele din urmă, n-am rezistat şi i-am scris o scrisoare. Noroc că a venit el să mă caute mai înainte să i-o trimit.

— Sigur că nu e uşor. Mie-mi spui, dragă ? (Îşi scoase ochelarii.) De şase luni mă prefac că nu-mi pasă de Juan. Uneori ajungeam chiar s-o cred. Dar nu e aşa, Olga, iubirea e mai tare ca mine. E pentru prima oară că o recunosc şi ţi-o spun doar ţie, care-mi eşti prietenă. Dar nu trebuie să mai ştie nimeni. Mă voi preface în continuare că sînt mai fericită fără Juan.

— Dacă m-ai lăsa...

Am simţit-o brusc că se crispează. Strivi ţigara pe fundul scrumierei de cristal şi îşi puse ochelarii de intelectuală.

— Dacă te-aş lăsa, ce ? întrebă ea, cu o încetineală voită.

— Mi-a trecut prin cap o idee... E vorba de serbarea de duminica viitoare de la vila Rositei Castro. Vii şi tu ?

— Nu ştiu. Am o invitaţie, dar nu sînt încă hotărîtă.

— Ce-ar fi să-i dau şi lui Juan o invitaţie ? E un lucru cît se poate de firesc să oferim bilete tovarăşilor care pot să le cumpere, nu-i aşa ?

— Şi ai să-i spui că vin şi eu ?

— Dacă o să mă întrebe, o să-i spun. Dar cred că o să-şi închipuie şi singur.

Sonia se ridică de pe divan şi începu să se plimbe prin cameră. Pe urmă deschise dulapul şi luă o rochie subţire, cenuşie, cu un desen în negru şi alb. Îşi scoase pijamaua şi se îmbrăcă.

— Cînd spun eu, dragă, că eşti un înger ! Cum intri aici totul pare că se luminează.

— Şi acum, dacă plec... o să rămîi pe întuneric ?

— Nu, te însoţesc, dragă. Vreau să iau puţin aer. Am stat atîta vreme închisă în casă, bînd într-una la cafele şi fumînd ! Simt nevoia să ies, să respir... Hai, Olga !

5

Vila Rositei Castro, în La Reina, era ideală pentru serbările acelea de vară. O vilă înconjurată de copaci, de flori, cu poteci mirosind a pămînt reavăn și chioșcuri ascunse sub desiș de ramuri. În fundul grădinii susura un fir de apă limpede, ce cobora de la munte, în preajma căruia, seara, orăcăiau broaștele. Nu era prea ușor să ajungi la vilă după ce coborai din autobuz, dar cînd te trezeai printre copacii uriași din jurul vilei și întîlneai privirea prietenoasă a Rositei, te simțeai cu adevărat fericit. Privit de acolo, cu căldura toridă de treizeci de grade și pavajul încins, Santiago părea un oraș îndepărtat, care-și făcea cunoscută prezența abia după căderea nopții, prin irizarea roșietică a luminilor ce aprindeau orizontul.

Rosita Castro era o bună prietenă a partidului. Își punea întotdeauna casa la dispoziție pentru serbări de acest fel, care urmăreau două scopuri : să strîngă laolaltă tovarăși și prieteni, ca să se distreze și să se cunoască mai bine, și să adune fondurile de care era atîta nevoie pentru activitatea politică. Rosita nu se mulțumea să pună casa la dispoziție ; era ea însăși sufletul serbării. Trecea de la un grup la altul — siluetă discretă cu păr alb și ochi negri, cu fustă cenușie și bluză

neagră. Schimba o vorbă cu unul și cu altul, rupea din pom o piersică trandafirie și o întindea primului invitat aflat lîngă ea, se prindea în horă cu un grup de copii sau se oprea să ia parte la o conversație, aruncînd cîte o vorbă de duh, fără ca zîmbetul încîntător s-o părăsească o clipă.

Era o femeie de aproape șaizeci de ani, dar arăta mult mai tînără. Fiul ei, inginer, era un tovarăș de-al nostru. Avea și doi sau trei nepoți. Provenind dintr-o familie de oameni bogați, Rosita crescuse în Europa, unde studiase pictura și canto — cum făceau pe vremea aceea mai toate fetele din categoria ei socială ; făcea parte din educație, deși nici una dintre ele nu ajungea pictoriță sau cîntăreață. Rosita avea însă o voce plăcută, cu un timbru frumos. Cîteodată se alătura corurilor care se improvizau în casa ei. În seara aceea, cînd m-a văzut venind la braț cu Pato, mi-a întins obrazul s-o sărut.

— Olga, draga mea, niciodată nu te-am văzut într-o tovărășie atît de potrivită. Prezintă-mi-l pe prietenul tău !

— Rosita Castro... Patricio Ramirez, am spus eu.

Patricio arăta minunat în costumul albastru și cu cămașa albă. Se înclină și strînse mîna Rositei, care i-o reținu puțin.

— După cum văd, Olga, ai făcut marea cucerire a vieţii tale.

— Asta... vă mulţumesc, se cam bîlbîi Pato.

Rosita observă cum îmi rîdeau ochii.

— Iar dumitale, Patricio, ce să-ţi spun? Nu sînt două ca Olga pe lumea asta.

— Aşa îmi zic şi eu, doamnă, răspunse Pato galant.

— Ei, acum intraţi, copii, şi distraţi-vă! Mi se pare că în salon se dansează.

Şi ne părăsi grăbită, pentru a ieşi în întîmpinarea noilor sosiţi. Patricio nu se mai sătura admirînd casa ei atît de frumoasă şi parcul nesfîrşit. De cîteva ori l-am văzut dînd din cap în semn de aprobare. Dar nu-l intimida nimic din tot ce vedea. Şi el, ca şi mine, se simţea la fel de bine în mijlocul acestui lux lipsit de ostentaţie al Rositei, ca şi pe scaunul de paie din camera Ofeliei. Ceea ce contează cu adevărat e felul cum eşti primit, atmosfera care domneşte în jurul tău.

Am străbătut toată casa în lung şi-n lat. I-am arătat lui Pato o statuie din grădină şi a rămas în extaz. Pînă atunci, mi-a spus el, crezuse că statuile sînt făcute doar pentru parcurile publice. Am întîlnit mulţi cunoscuţi şi prieteni şi, foarte mîndră, l-am prezentat pe Patricio tuturor.

— Toţi sînt tovarăşi?

— Nu, prostuţule, nici măcar un sfert. Sînt prieteni sau simpatizanţi.

Cîteva fete îl priveau într-un fel care nu mi-a plăcut — parcă le lăsa gura apă. M-am uitat la ele cu severitate. Apoi mi-am resfirat părul şi mi-am potrivit puţin rochia de mătase galbenă, care îmi rămăsese cam strîmtă la umeri. Patricio m-a luat de braţ şi am pornit-o agale pe potecile din grădină, acoperite cu frunze. Un grup de tovarăşi se apucaseră să discute probleme teoretice. Cînd am ajuns în dreptul lor, am pufnit în rîs şi le-am spus că partidul ar trebui să interzică asemenea discuţii la petreceri.

— Sigur, crezi că toată lumea are parte ca tine de o tovărăşie atît de plăcută...

Mi-am lăsat capul pe umărul lui Pato şi ne-am urmat drumul.

— Ce casă frumoasă! Parcă ar fi din...

S-a oprit brusc, ca şi cum ar fi fost gata să spună o prostie.

— Parcă ar fi din ce?

— Nimic. Era să spun o neghiobie...

— Ei, hai, spune!

— Bine. Parcă ar fi o casă din filme.

Şi s-a uitat la mine întrebător.

— E adevărat, am spus eu, pare o casă din filme. Mai ales... Uite, Pato!

În colţul acela al grădinii, pe o bancă de piatră, sub un smochin cu o coroană uriaşă, stăteau de vorbă în şoaptă Sonia Torrealba şi soţul ei, Juan Matas.

— E Sonia.

— Da. Stai puţin ! — Juan tocmai îi aprindea o ţigară Soniei. — Mai bine să ne întoarcem, că aici se discută chestiuni prea intime.

Am luat-o încet înapoi, învăluiţi de răcoarea care cobora din munţi şi de miresmele îmbătătoare care păreau că emană din pămînt şi din frunzişul copacilor. Cineva venea spre noi, fumînd din pipă. Era Green. L-am oprit cu multă bucurie.

— Mergem să bem ceva ?

— Desigur.

Într-unul din chioşcurile resfirate prin grădină fusese improvizat un bufet, la care serveau cîteva tovarăşe.

— Ce bei, Olga ?

— O limonadă.

— Şi tu, Pato ?

— O bere.

După ce am golit paharele, ne-am continuat plimbarea toţi trei. La ora aceea grădina părea cuprinsă de o beţie de miresme care emanau de pretutindeni.

— Aţi văzut pe cineva din organizaţie ?

— Numai pe Sonia, am răspuns eu. Dar e mai bine să n-o deranjăm. E prinsă într-o conversaţie plăcută cu Matas.

— Mulţumită ţie, zise Green. Şi apoi adăugă : Mă îngrijorează Miguel Robles, ştiţi, tovarăşul nostru cel tînăr. S-a certat cu tatăl lui pe chestiuni politice. Tatăl e radical de dreapta. După o discuţie violentă, l-a dat afară din casă.

Patricio spuse în grabă :

— Locuinţa mea e foarte modestă, dar dacă tovarăşul Robles doreşte, pot să-i ofer adăpost la mine.

— Nu, Pato, nu-i nevoie ! Stă la mine încă de noaptea trecută. Nu asta mă preocupă, ci starea lui morală. E foarte deprimat. Ţine mult la tatăl lui şi îşi adoră mama. Are impresia că săvîrşeşte o crimă împotriva lui. Pe de altă parte, nu poate renunţa la ideile lui, înţelegi ? De alt ajutor are el nevoie. Trebuie să-l încurajăm, să-l îmbărbătăm.

— Se pare că organizaţia noastră a luat-o în serie ! zisei eu. Nici nu apucă bine unul să scape de-o grijă, că se şi încurcă treburile altuia.

— Aşa e ! Dar pe Miguel trebuie să-l ajutăm. Să ne gîndim puţin, şi la viitoarea şedinţă o să vedem ce-i de făcut.

În salon cîteva perechi de tineri dansau mambo. Fustele largi se roteau, trupurile se frîngeau în mişcări repezi, care te ameţeau. Soseau mereu in-

vitaţi ; din cînd în cînd, unii se retrăgeau. Am simţit deodată nişte mîini care mă cuprind de umeri. M-am întors şi am văzut faţa radioasă a Soniei. M-a sărutat fericită şi a plecat împreună cu soţul ei. Am auzit apoi motorul unui automobil pierzîndu-se în noapte.

6

Luni m-am dus la lucru fără nici un chef. După fiecare duminică pe care o petreceam fericită, în libertate, cu Pato sau cu tovarăşii mei, într-o atmosferă de veselie, aşa cum fusese duminica noastră de pe Playa Grande din Cartagena sau serbarea de la vila Rositei Castro, îmi venea tare greu să mă întorc la cafenea, să încep munca de fiecare zi, să servesc muncitorilor poşirca aceea de cafea şi pîinea cu margarină, să fac sandvişuri şi să destup sticlele de bere pentru clienţi. Îmi spuneam uneori că e o muncă prea abrutizantă prin monotonia şi uniformitatea ei. E adevărat că, cel puţin, nu-mi cerea decît un efort fizic. Gîndul îmi rătăcea aproape totdeauna departe de „Rancagüina“, spre alte lucruri şi alţi oameni.

În organizaţia noastră unii tovarăşii treceau prin clipe grele, de criză, şi trebuia neapărat să-i ajutăm. Eram poate tot atît de fericită ca şi Sonia

că izbutisem să ajut puţin la împăcarea ei cu Matas. Întinerită şi veselă, era acum parcă altă femeie. O vedeam lucrînd din nou cu rîvnă în partid şi avea spor şi la scris. Romanul ei *Adio, ceaţă* înainta, după cîte îmi spunea, nebănuit de repede.

Acum îi venise rîndul lui Miguel. Fiul răsfăţat al unui avocat celebru, Miguel intrase în organizaţie în urma unui lung proces intelectual şi după ani întregi de studiere a marxismului, nu ca mine şi ca mulţi alţi tovarăşi, mînaţi de un imbold sufletesc. Miguel era printre cei mai tineri din organizaţie, dar vădea cunoştinţe politice surprinzătoare. Se pricepea să analizeze problemele, izbutea să dezvăluie resorturile lor cele mai ascunse şi să desprindă concluzii clare, care apăreau juste tuturor. Tocmai de aceea ne venea atît de greu să-l vedem acum suferind din pricina despărţirii — în urma unor divergenţe de ordin politic — de părinţii săi, pe care îi iubea din toată inima.

Se mutase la Green, unde îşi petrecea toată ziua înfundat în cărţi. Uneori, cînd socotea că tatăl său nu e acasă, îi dădea cîte un telefon mamei sau se ducea s-o vadă. Cîteodată venea ea cu un taxi acasă la Green, aducînd feciorului rufărie şi bani.

Pato şi cu mine ne gîndeam tot timpul cum să-l mai scoatem din necazurile lui şi ne duceam ade-

sea să-l luăm la un film sau să hoinărim seara pe străzi. Nu puteam face mai mult. De fapt, toţi tovarăşii din organizaţie — în afară de mine, care nu puteam s-o fac — îi oferiseră adăpost în casa lor, dar cred că nu ăsta era lucrul care-l preocupa cel mai mult pe Miguel. Nu era vorba de o casă în care să stea, ci de căldura propriului său cămin.

Sora mea răcise şi am rămas cîteva seri cu ea s-o îngrijesc. Niciodată n-a fost Chela prea sănătoasă, n-a trecut niciodată de cincizeci de kilograme şi niciodată nu-i dispărea din obraji paloarea aceea bolnăvicioasă. Încercam, pe cît puteam, s-o mai scot din casă, s-o duc la cinema sau la cîte-o plimbare prin Parcul Forestal. I-am propus chiar să plece o săptămînă la mare, dar s-a împotrivit. În fiecare dimineaţă pleca după cumpărături, iar duminică la biserică sau în vizită la vreuna din familiile cu care rămăsese în relaţii de prietenie de pe vremea cînd trăiau părinţii. Eu rupsesem aproape toate aceste legături, şi pe prietenele Chelei nu le vedeam decît cel mult o dată pe an, de ziua ei. Atunci veneau toate s-o felicite, şi Chela le trata cu cîte-o prăjitură pe care o pregătea din vreme; mai cumpăra cornuri pe care le tăia pe din două şi le ungea cu pateu de ficat, cu *palta* [1] sau cu unt. Le mai servea cîte-o

[1] Gem de aguacate, fructe de forma unor pere mari, cărnoase.

băutură răcoritoare şi pateuri. Prietenele veneau una cîte una, îmbrăcate în negru, uneori cu umbrelele şiroind de apă. Fiecare îi aducea cîte un mic dar : o batistă, o broşă, un şal croşetat. Chela desfăcea pachetele şi se bucura de fiecare fleac. Apoi le arăta darul meu, care era de obicei o carte. Începeau să vorbească despre cărţi, despre ce mai citiseră în ultima vreme, dacă într-adevăr citiseră ceva. Cînd se apropia ora mesei, descopereau că s-a făcut foarte tîrziu şi că timpul a trecut fără să-şi dea seama. Eu mă plictiseam de moarte, deşi căutam să nu se vadă. De fapt, ceea ce trebuia să fac în ziua aceea, în cea mai mare parte a timpului, era să zîmbesc prietenelor ei, care beau cafea şi mîncau pateuri. Cînd plecam la vreo şedinţă de la care nu puteam lipsi şi Chela rămînea singură cu prietenele ei, începeau desigur să mă compătimească toate în cor : „Fata asta e nebună, dragă, s-a înhăitat cu comuniştii ! Ai mai pomenit aşa ceva ?“

Dar Chela nu renunţase la speranţa de a mă readuce pe „drumul cel bun“ şi am certitudinea că nu mă uita niciodată în rugăciunile ei. Ce fericită ar fi fost dacă m-ar fi văzut din nou cu prietenele de altădată, dacă aş fi părăsit „nebuniile“ mele politice, pe „pîrliţii“ mei de prieteni sau „golani“, cum le zicea ea, şi mi-aş fi găsit un loc de medi-

tatoare într-o familie bogată sau poate chiar o slujbă într-un minister !

Într-o seară, cînd m-a auzit venind cu Pato pe bicicletă şi după aceasta s-a îndepărtat — nu intra niciodată în casă — Chela a făcut un efort vizibil, căci de obicei era discretă, şi m-a întrebat cine e „tînărul". I-am spus.

— Unde lucrează ?

— La un garaj.

A oftat.

— La un garaj... Măcar e un om de treabă ?

— Dacă prin asta înţelegi că nu e un hoţ, un profitor sau un beţiv, sau că nu a stat niciodată la închisoare, am răspuns eu cu zîmbetul pe buze, dar puţin cam înţepată, e un om tare de treabă.

— E cult ?

— Hmm... are cam tot atîta şcoală ca şi mine. A trebuit să se lase de învăţătură, ca s-o ajute pe mama lui. Dar acum se cultivă cum poate : citeşte mult, mergem împreună la teatru şi l-am dus chiar la cîteva concerte simfonice.

— Şi familia lui ?

— N-o cunosc, dar îmi închipui că trebuie să fie oameni ca şi noi.

Credeam că am izbutit să-i spulber temerile şi gîndurile negre care o frămîntau. Dar m-am înşelat sperînd că interogatoriul a luat sfîrşit.

— Şi relaţiile dintre voi... sînt înaintate ?

— Relaţiile noastre n-au nimic convenţional, Chela. Ne iubim. Intenţionăm să ne căsătorim, dar mai tîrziu, cînd o să avem amîndoi o situaţie materială mai bună.

— Dar, Olga, căsătoria nu e o glumă. Trebuie să afli mai întîi cine este, cine-i sînt părinţii, dacă tînărul acesta n-are vicii...

— N-are.

— În orice caz...

— Mai bine să nu vorbim despre asta acum, Chela. Cînd o veni vremea...

— Cred că dacă o să te măriţi, o să renunţi la slujba de-acum, care ştii că nu-mi place de loc. Presupun că logodnicul tău n-o să fie de acord ca soţia lui să lucreze la...

Era obsesia ei : să plec de la „Rancagüina".

— Să ştii că am de gînd să plec curînd, am căutat eu s-o consolez. De îndată ce găsesc ceva mai bun. Nişte prieteni îmi caută de lucru şi s-ar putea să fiu angajată în biroul unui arhitect.

Chela zîmbi şi m-am simţit fericită că i-am adus zîmbetul pe buze. Era adevărat că nişte arhitecţi, tovarăşi de ai noştri, care voiau să pună bazele unei întreprinderi de construcţii, se gîndiseră la mine ca secretară şi dactilografă. Dar realizarea planului se cam lungea. Deocamdată erau în căutare de capital, şi în timpurile astea grele nu e atît de uşor să găseşti bani.

— Ai putea să-l opreşti într-o seară pe acest tînăr la masă, sau să-l inviţi într-o duminică la o gustare.

— Pe Pato ?

— Parcă aşa ziceai că-l cheamă.

— Bine, am să-l invit într-o zi. De fapt, e cam... timid, dar o să fie încîntat să te cunoască, Chela.

Mi-am dat seama că unul din motivele tensiunii în care trăia tot timpul sora mea era pe cale să dispară. Dacă-i face plăcere să-l cunoască pe Pato — şi cred că-i face — de ce să-i refuz această mică bucurie ? Sînt sigură că Pato o s-o cucerească, cînd o să vadă ce băiat bun este. Şi apoi, arăta atît de bine — spătos, cu freza lui, zvelt, în costumul albastru şi cravata în dungi, politicos şi natural ! De ce să nu-i ofer această unică plăcere ?

7

Martie sosi aproape pe neaşteptate. Căldurile verii nu erau încă pe sfîrşite, cînd oraşul începu să prindă din nou viaţă. Şcolăriţele în şorţurile lor albe şi liceenele în uniforme albastre îşi făcură apariţia pe străzi, autobuzele gemeau de pasageri şi oraşul îşi reluă în cîteva zile ritmul pe care-l

pierduse în timpul lunilor călduroase, cînd cei ce au posibilitatea pleacă în vacanţă. Sonia Torrealba şi Matas se întoarseră de la El Quisco, unde stătuseră două săptămîni. Miguel continua să citească cărţi groase de economie, pe care i le împrumuta Green. Cînd mă duceam cu Pato să-l vizităm, îl găseam în cămaşă, în biroul lui Green, o încăpere mică, cu fereastra spre stradă, în care îşi instalase un divan de dormit. Citea, citea într-una şi îşi lua însemnări. Părinţii lui îşi petrecuseră ca de obicei vacanţa la Viña del Mar, de unde maică-sa îi trimitea scrisori lungi, pline de cuvinte mîngîietoare, neuitînd să-i pună înăuntru şi ceva bani. Avocatul radical nu dădea nici un semn de viaţă şi, deşi cred că suferea la fel de mult ca şi soţia lui din pricina plecării neaşteptate a unicului lor fiu, continua cu îndărătnicie să se menţină pe poziţie.

Tocmai atunci s-a anunţat o urcare de preţuri, şi noi, cei din organizaţie, care trăiam în mijlocul unor oameni cu posibilităţi modeste, am observat semne de deznădejde. La cafenea simţeam asta în fiecare zi. Despre asta vorbeau fetele de la laborator, care veneau, fără să-şi scoată şorţurile, să mănînce menu-ul nostru ieftin de o sută şaizeci de pesos — o farfurie de supă şi o tocană cu un sos apătos, în care, printre zarzavaturile terciuite, plutea ca un naufragiat o bucăţică microscopică şi

solitară de carne. Despre asta vorbeau muncitorii de la tipografia „Acvila", fără să se ferească de nimeni, furioşi, uneori lăsînd să le scape chiar vorbe grele la adresa guvernului. Se înfuriau şi mecanicii de la garaj, tovarăşii lui Pato, şi alţi clienţi. Toţi protestau cu îndîrjire împotriva scumpetei.

Atmosfera deveni şi mai încărcată cînd apăru în ziare ştirea că se va majora şi tariful la autobuze. A fost un adevărat cor de proteste furioase. Un tipograf spuse într-o seară, în timp ce-i destupam sticla cu bere :

— Asta i-a pus vîrf la toate ! Trebuie să ieşim cu toţii în stradă, pentru ca guvernul ăsta blestemat să vadă că încă n-am murit. Poţi să mănînci mai puţină pîine şi să reduci porţia de ceai şi de mîncare, dar să străbaţi tot Santiago pe jos, ca să vii la lucru, asta nu mai poţi ! Nu ne rămîne altceva de făcut decît să ieşim în stradă !

L-am privit şi am încuviinţat în tăcere. Se pregătea evident o mare acţiune a maselor. Totul trebuia să fie bine organizat, ca nu cumva guvernul să profite de ocazie şi să tragă în oamenii ieşiţi în stradă. Era uşor de spus, desigur ; în teorie lucrurile merg ca pe roate. Dar cum să le pui în practică ?

Centrul unic sindical începuse să ia unele măsuri, îndemnînd masele să iasă în stradă, pentru

a protesta împotriva urcării tarifelor la autobuze, picătură care făcuse să se reverse paharul.

Într-o vineri m-am pomenit la „Rancagüina" cu Ofelia. Cu o zi înainte fusese concediată de la fabrica unde lucra. Cunoşteam cîntecul : reducerea activităţii din pricina crizei. Am vorbit cu *don* Pedro, să văd dacă nu i s-ar putea da ceva de lucru la cafenea. Dar nu era nimic de făcut.

— Olga, pentru dumneata sînt gata să fac orice, dar vezi... ce să fac cu ea şi de unde s-o plătesc ? N-am urcat preţurile, deşi sînt autorizat, fiindcă văd că oamenii nu pot plăti mai mult. Acum lucrez în pierdere. Mai tîrziu, dacă lucrurile se vor aranja...

Am încuviinţat în tăcere şi l-am lăsat pe *don* Pedro în pace.

— Hai să căutăm în altă parte ! i-am spus Ofeliei. Aici nu e de lucru. Ai nevoie de ceva bani ?

— Nu. Mai am pentru cîteva zile.

Ofelia lucrase pînă atunci în peste douăzeci de fabrici şi se pricepea la tot felul de munci. O dăduseră de cîteva ori afară din cauză că iniţiase şi condusese greve. Alteori fuseseră invocate cele mai diferite motive : închiderea întreprinderii, reducerea activităţii şi, în sfîrşit, criza. Cu toate că părea delicată şi plăpîndă, era rezistentă şi inimoasă. Împlinise treizeci şi cinci de ani. În urmă cu patru ani rămăsese văduvă. Soţul ei, un om cu umeri

largi şi mustăţi stufoase, muncitor la construcţii, fusese un bun membru de partid. Pe atunci încă nu activam, dar unii tovarăşi şi Ofelia vorbeau cu multă admiraţie despre curajul şi dîrzenia lui Pedro Gutiérrez. Murise într-un accident de muncă — schela construcţiei la care lucra se năruise cu el.

— Cînd s-a întîmplat nenorocirea, am crezut că se prăbuşeşte lumea cu mine, mi-a spus o dată Ofelia. Nu aveam copii, nu aveam de nicăieri nici un sprijin şi, pe neaşteptate, din bărbatul meu n-a mai rămas decît o grămadă de oase care zăceau la pămînt, printre saci de ciment şi scînduri sfărîmate. Nu-mi venea să cred. El, un om atît de puternic! Dacă l-ai fi văzut! Era ca un taur, cu umerii lui uriaşi, cu braţele şi mîinile lui vînjoase. Cînd mă strîngea în braţe, parcă mă topeam în el, Olga! Era un bărbat minunat. Şi mi s-a prăpădit aşa, deodată... Am venit într-o zi friguroasă de august să-mi spună că a murit. Vestea mi-a fost adusă fără nici o pregătire. Mi-au spus-o cu brutalitate şi în prima clipă nu-mi venea să cred. Eram ca nebună. Nu mi-a venit să cred nici cînd l-am văzut pe jos, cu trupul zdrobit. Avea gura întredeschisă şi o şuviţă de sînge i se prelingea pe buze, pe gît şi pe salopetă. Nu mi-a venit să cred nici cînd l-au îngropat, Olga. Nu-ţi doresc să treci vreodată prin ce-am trecut eu! Şi în situaţia asta disperată m-a salvat partidul. Nu ştiu ce m-aş fi

făcut dacă n-ar fi fost tovarăşii. M-am apucat să lucrez cît zece. Ştii, eram în plină ilegalitate şi mă agitam atît, că am devenit chiar suspectă. Acum m-am obişnuit să trăiesc singură. Pînă la urmă te obişnuieşti cu toate...

— Dar, Ofelia, i-am spus eu, cred că trăieşti prea mult în trecut. Eşti tînără. Ai putea să te recăsătoreşti.

S-a uitat la mine. Avea nişte ochi foarte frumoşi, cafeniu-deschis, părul negru şi ondulat şi sprîncenele subţiri, fin conturate.

— Sigur, aş putea să mă mărit. Cîţiva s-au ţinut de capul meu şi mi-au făcut chiar propuneri. Dar îmi aduc aminte de omul meu, care a murit, şi încep să fac comparaţii. Nu-i nici unul ca el, Olga. Era un bărbat ca nimeni altul!

Am vorbit cu Pato şi cu alţi tovarăşi. Trebuia să-i găsim ceva de lucru, şi asta cît se poate de repede. În ziua cînd am venit la şedinţa organizaţiei, am adus cu mine trei-patru adrese. Dar am găsit o Ofelie radioasă. Mi-a oferit o ceaşcă de ceai şi mi-a spus că nu mai e şomeră. Martinez îi găsise de lucru, ceva mai bun chiar decît avusese înainte. Începuse să lucreze chiar în ziua aceea şi totul mersese de minune.

Se auziră bătăi în uşă. Erau Castillo şi Martinez. Cel de al doilea avea ca întotdeauna obrazul umbrit de o barbă deasă. Nu l-am văzut niciodată

ras proaspăt. Sub sprîncenele stufoase ochii negri îi străluceau ca nişte cărbuni.

— Ce mai faceţi, tovarăşi ? Ofelia, ai reuşit ?

— Sigur. Azi am şi fost la lucru şi totul a mers strună. Sînt încîntată, tovarăşe Martinez. E un loc foarte bun. Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc.

— N-ai pentru ce să-mi mulţumeşti, tovarăşă.

Ceilalţi soseau unul cîte unul, sau perechi. Ultimii, Green şi Miguel, veniră împreună. Ceainicul Ofeliei se plimba într-una de pe soba din bucătărie la masa din sufragerie, şi ceaşca din care bea unul era repede spălată pentru a fi trecută altuia.

— E un ceai straşnic, Ofelia ! zise Martinez.

— Sînt sigură că ai prefera bere sau vin.

— Fără răutăţi ! Şi ce bine te încălzeşte !

— Hm... Chinezii îl beau cald, să se răcorească.

— Şi fără zahăr.

— Nu, fără zahăr nu se poate.

— Ba da, mi-a spus tovarăşul Chacón, care a fost în China. Pun cîteva frunzuliţe verzi într-o ceaşcă cu apă fierbinte, şi ceaiul e gata.

Green se uită la ceas. El era totdeauna cel care anunţa începutul şedinţei, dar acum nu spuse nimic, căci doi dintre noi nu-şi terminaseră încă de băut ceaiul. Băgă mîna în buzunar şi scoase pipa, pe care o avea întotdeauna gata umplută. Şi-o aprinse şi imediat se răspîndi un fum aromat,

dar puţin acru. Patricio se uită la el fascinat. Mă întrebă în şoaptă dacă i-ar sta bine şi lui cu pipă.

— Sigur că da, prostuţule !

— Adevărat ?

— De ce nu ?

— Lui Green i se potriveşte atît de bine cu haina asta cenuşie, cu părul aşa, căzut puţin pe frunte !

M-am uitat înduioşată la Pato. Îmi venea să-l sărut. Acum îl admira pe Green tot atît pe cît îl urîse mai înainte, cînd fusese cuprins de gelozie. Îl transformase într-un fel de idol. Ar fi vrut să ştie tot ce ştia Green, să vorbească tot atît de clar şi de nestînjenit ca el, să se poarte la fel de natural şi egal cu toţi, de la tovarăşul cel mai modest pînă la activista cu limbajul cel mai pretenţios. Admira pînă şi haina cenuşie a lui Green, largă şi uzată, el, care în costumul lui albastru era atît de cuceritor.

Esteban fu ales să conducă şedinţa, iar Miguel ţinu un raport politic, pe care îl pregătise împreună cu Green. Vorbi patruzeci de minute despre noile condiţii politice create în urma urcării preţurilor. Descrise amănunţit situaţia din ţară, disperarea salariaţilor, cei mai loviţi de criză, decăderea industriei, şomajul, stagnarea vieţii comerciale. Puse întrebarea cum va reacţiona poporul şi tot el răspunse că, după toate probabilităţile, va

ieşi în stradă să lupte împotriva scumpetei. Oare asta e bine sau rău ? E desigur bine, dacă lupta va fi condusă cum trebuie. Dar dacă, împinşi de disperare, oamenii vor începe să lupte cum îi va tăia capul, fără plan, fără conducere, acţiunile de masă s-ar putea transforma într-un eşec.

Raportul era urmărit de toţi aproape cu răsuflarea tăiată. M-am uitat la Patricio şi i-am văzut ochii strălucind, cum i se întîmplă ori de cîte ori se îmbogăţeşte cu o idee nouă. Părea că lumina din conştiinţă i se oglindeşte în priviri.

Miguel continua să vorbească. Ce trebuie să facem ? punea el întrebarea. Şi tot el răspundea : Să ieşim în stradă, să căutăm să ne situăm în fruntea acestei mişcări, să n-o lăsăm să degenereze sau să eşueze şi să evităm provocările. Trebuie să fim deosebit de vigilenţi. Se pregătesc mari represalii, şi guvernul, ca o primă măsură, o să-şi îndrepte ţevile armelor asupra noastră. Asta a fost întotdeauna legea, tradiţia şi obiceiul guvernanţilor. Trebuie aşadar să fim cu băgare de seamă, să nu ţinem decît şedinţele absolut necesare, dar să menţinem tot timpul un contact strîns între toţi membrii organizaţiei. S-a stabilit că legătura se va ţine prin mine, la „Rancagüina", şi prin Pato, care nu era prea cunoscut, la garaj.

Am luat cu toţii cuvîntul la acea şedinţă. Fiecare a spus ce gîndeşte, pînă şi Patricio, care tăcea

de obicei, din timiditate. Nu era vorba să facem o revoluţie — şi Patricio a spus-o atît de limpede, încît nimeni nu s-a îndoit că a înţeles perfect situaţia — ci să facem guvernul să înţeleagă că poporul nu mai poate suporta noile urcări de preţuri şi cere o altă politică economică.

Cînd am plecat din casa Ofeliei, ne simţeam însufleţiţi de un nou spirit combativ, care, eram convinşi, nu va întîrzia să-şi dea roadele.

8

Protestele se înmulţeau pretutindeni, astfel încît era limpede că situaţia se agravează. Dar guvernul, în loc să caute o soluţie a problemelor care nemulţumeau poporul, a început să mobilizeze trupele şi să ameninţe cu sancţiuni în stînga şi-n dreapta. Muncitorii, funcţionarii — atît cei publici, cît şi cei particulari — studenţii, feroviarii, răspunseră atunci ameninţînd cu greve şi manifestaţii de stradă.

Din atitudinea surorii mele îmi dădeam seama în mod concret cît de încordată e situaţia. Era mereu neliniştită şi mă privea cu nişte ochi plini de o rugă tăcută.

— La ce oră termini slujba astă-seară ? mă întrebă ea.

Căuta mereu să evite cuvîntul „cafenea" și vorbea totdeauna doar despre „slujbă".

— La opt. De ce ?

— Vii direct acasă ?

— Nu știu, Chela. Poate mă duc puțin să văd ce se întîmplă pe Alameda.

— Olga, te rog, nu te amesteca ! Cine știe ce se poate întîmpla...

Aș fi putut să-i spun... în sfîrșit, erau multe lucruri de spus, dar m-am gîndit că nu era momentul și am amînat pe altă dată o discuție mai serioasă.

— Ei, lasă ! i-am spus eu. N-ai nici o grijă ! Mă duc cu Pato doar să ne uităm puțin.

— Sînt atît de îngrijorată cînd te duci pe acolo ! Toată lumea se agită... Ar putea să și tragă.

— Știu să mă feresc, Chela. De altfel, am de gînd să vin devreme acasă.

— Te aștept să mîncăm împreună.

— Nu, nu te îngriji de mine ! Știi că mănînc întotdeauna cîte ceva la cafenea înainte de plecare. Dar am să vin totuși devreme, Chela.

Sora mea era neliniștită, deoarece cunoștea situația din ziare și de la radio. Peste tot, de altfel, se vorbea numai despre urcarea prețurilor la autobuze, despre măsurile luate de poliție și despre tulburările studențești de pe Alameda, din jurul Universității și de pe dealul Santa Lucia.

Pe la prînz a venit Pato și, fără să-mi spună nimic, mi-a întins, cu un gest cam teatral, un exemplar din *Ultima Hora*, semnalîndu-mi ceva pe ultima pagină. Era un comunicat al Ministerului de Interne, în care se afirma că s-a descoperit un comandament secret pentru pregătirea grevei la căile ferate. Toți membrii acestui comandament au fost arestați și deferiți justiției, care urma să-i judece în conformitate cu „legea pentru apărarea democrației". Printre ei se afla, firește, și Lucho Castillo, în ale cărui buzunare (asigura Ministerul de Interne) s-au găsit numeroase manifeste revoluționare.

I-am dat înapoi ziarul.

— Ce părere ai ? m-a întrebat Pato.

— Nu știu ce să spun, s-ar putea să fie ceva ticluit de guvern, dar poate că e adevărat. În orice caz, trebuie să mergem neapărat astă-seară s-o vedem pe nevasta lui Castillo. Ai vreo treabă în seara asta ?

— Nu.

— Atunci treci să mă iei pe la opt ! Stă destul de departe, pe Avenida Matta.

— Dacă vrei, mergem cu bicicleta.

— Și mai bine.

Mă obișnuisem să merg cu Patricio pe bicicletă. Cadrul de fier nu era prea comod, dar îmi plăcea să simt căldura pe care o emana Pato, care din

cînd în cînd înclina capul şi-şi lipea buzele de părul meu. Avea în el atîta vigoare, atîta forţă bărbătească, încît îmi venea uneori să mă întorc, să-l sărut şi să-l strîng la piept, dar mă reţinea numai gîndul la urmările unei asemenea îmbrăţişări, căci ne aflam în echilibru pe bicicletă.

Cînd am ajuns, ne aşteptam să găsim o familie îndurerată, şi cînd colo, Maria, soţia lui Castillo, era la fel de liniştită cum o ştiam. Ne-a spus că agenţii veniseră pe la şase dimineaţa şi răscoliseră toată casa. Castillo fusese ridicat în cursul nopţii, la sindicat.

— Şi ce-ai aflat despre el, tovarăşă ? întrebă Pato.

— Ştiu că l-au mutat într-o anexă a închisorii, zise ea. Avocatul a stăruit să fie mutat din închisoare în anexa de pe strada Capuchinos. Am fost să-i duc nişte schimburi, o saltea, briciul, cîteva cărţi şi ceva de mîncare.

— Poate fi vizitat ?

— Nu, încă nu. E ţinut la secret. Dar pînă duminică i se ridică interdicţia şi va putea primi vizite între orele zece şi douăsprezece.

— Putem să te ajutăm cu ceva, Maria ? Dacă ai cumva nevoie de bani...

— Nu, mulţumesc, cred că o să-mi dea sindicatul un ajutor. Cel puţin, aşa s-a întîmplat ori de cîte ori a fost Lucho arestat.

— A fost de multe ori arestat ? întrebă Pato, cu aerul unui ziarist care ia un interviu.

— Nu de prea multe ori, dar de cîteva ori tot a fost, răspunse ea zîmbind. Ne-am obişnuit. Ultima oară, cînd s-a întors din Uniunea Sovietică, L-au ţinut arestat o săptămînă şi i-au luat tot ce adusese de acolo, sub pretext că e propagandă comunistă. Pînă şi o bluziţă brodată, pe care i-o cumpărase Elenei, fetiţa noastră cea mare. Aşa că o arestare în plus nu ne sperie.

Ne-am despărţit cu greu de această femeie curajoasă şi senină, care ne-a poftit să rămînem la ei la masă. Dar trebuia să vedem ce se întîmplă pe Alameda. Ne-am urcat pe bicicletă şi am luat-o pe strada Arturo Prat. Cioburile de sticlă de pe trotuare arătau că pe Alameda avuseseră loc ciocniri de stradă. Cîteva grupuri de studenţi mai strigau încă lozinci lîngă sediul Federaţiei lor, dar ciocnirea serioasă trecuse, şi acum poliţia începea să părăsească cîmpul de luptă.

— Cît e ceasul, Pato ?

Ce proastă eram ! Aveam în faţa ochilor ceasul de la biserica San Francisco, care arăta nouă şi douăzeci.

— Du-mă acasă, Patito ! Chela trebuie să fie tare îngrijorată. Aici nu prea mai avem ce face, nu crezi ?

— Da, acum s-a terminat, zise Patricio cu părere de rău în glas. Mîine o să venim mai devreme.

În *El Siglo* de sîmbătă scria că feroviarii arestați pot fi vizitați, așa că duminică la zece fix ne aflam și noi printre cei care așteptau în fața anexei închisorii să se deschidă porțile. Ca să putem intra, a trebuit să ne lăsăm buletinele de identitate în mîinile unui polițist gradat, după care am pătruns într-o curte interioară. Aici, sub razele aurii ale soarelui, pe niște bănci de lemn, arestații își așteptau vizitatorii.

L-am văzut de departe pe Castillo, ras proaspăt, cu o cămașă de culoare închisă. Ne-a ieșit imediat în întîmpinare.

— Noroc, Olga ! Noroc, Patricio ! ne strînse el mîinile cu căldură. Pe soția mea ați văzut-o ?

— Da, chiar în ziua cînd s-a aflat de arestarea dumitale. Trebuie să vină și ea dintr-o clipă într-alta.

Sosiră însă, mai întîi, Green și Miguel, apoi, îndată după ei, Ofelia cu Sonia Torrealba.

— Văd că sîntem șapte, glumi Castillo, așa că am putea ține o ședință de organizație. N-ar fi rău, o ședință în plină închisoare ! Cum mai merg lucrurile, Miguel ?

— Bine, răspunse acesta. A fost o săptămînă de tatonări. De mîine, însă, cred că lucrurile or să se

cam încingă. Aseară am stat de vorbă cu tovarășii de la F.E.C.H.[1], care mi-au spus că mobilizarea studenților va cunoaște un ritm mai rapid, iar manifestațiile vor fi mai violente. Dar dumneata, tovarășe, cum o duci ?

— Așa și așa... Acuzația se bazează nouăzeci la sută pe minciunile agenților. Judecătorul de instrucție ne-a spus că în curînd ni se va da drumul. Îmi permiteți, tovarăși, să schimb cîteva cuvinte cu Green ? Ah, dar iată că vine nevastă-mea ! Îmi dați voie...

Maria, îmbrăcată cu lucrurile cele mai bune, se apropia cu cei doi copii de mînă : o fetiță de vreo doisprezece ani și un băiat micuț de tot, care, cînd îl zări pe taică-său, alergă spre el. Era un spectacol impresionant să-l vezi pe acest revoluționar „înrăit", acuzat de cele mai cumplite „crime împotriva securității statului" îmbrățișîndu-și copiii aproape cu lacrimi în ochi. Maria rămase lîngă noi, așteptînd ca Lucho să-și potolească dorul de copii. Apoi, se apropie și ea, îl îmbrățișă reținută și îi dădu o pungă cu fructe.

— Cînd vii acasă, tăticule ? întrebă fetița.

— Mîine sau poimîine, fetița tatii. Dar tu ai fost cuminte, Nena ?

— Da, tată.

[1] Federația studenților chilieni.

— Mă bucur. Trebuie să fiţi ascultători şi să n-o supăraţi pe mama.

Curtea era plină de grupuri zgomotoase şi vesele. Lîngă un zid, un tînăr arestat părea că o soarbe din ochi pe draga lui. Copiii lui Castillo îşi găsiră repede tovarăşi de joacă.

Sonia îşi scosese ochelarii şi privea cu un vădit interes această vizită la închisoare, ca şi cum ar fi vrut să-şi întipărească fiecare amănunt, ca să-l folosească apoi în vreunul din romanele sale.

— Ai fost aseară pe Alameda ? mă întrebă ea.

— Da. Şi tu ?

— Eu n-am putut. De mîine, însă, n-o să mai pierd nici o zi. Jocul cel mare abia începe.

— Aşa se pare.

Castillo îl luă deoparte pe Green şi începură să vorbească cu însufleţire. Bănuiam că-i relatează amănunte din mişcarea feroviarilor, ca Green să le poată raporta apoi conducerii. Sosiră şi cei din conducerea C.U.T., să-i îmbărbăteze pe cei arestaţi. Green şi Castillo se despărţiră, iar acesta din urmă se alătură grupului sindical.

— Noi plecăm, zise Green. Tu mai rămîi, Olga ?

— Nu, mergem şi noi. Pato, i-ai dat ţigările lui Castillo ?

— Da.

— Atunci haidem ! Vii, Ofelia ?

— Nu, mai rămîn. O aştept pe Maria cu copiii.

Ne-am luat rămas bun de la Castillo şi de la ceilalţi feroviari şi am părăsit anexa închisorii, unde arestaţii se regăseau bucuroşi, în această zi de vizită, printre prieteni. Pe strada Bandera ne-am despărţit. Sonia, Pato şi eu ne-am dus să luăm o cafea pe Alameda, în timp ce Green şi Miguel s-au îndreptat spre Piaţa Centrală, să cumpere nişte fructe.

9

Dacă dumnezeu s-a odihnit în ziua a şaptea, atunci aveau tot dreptul s-o facă şi studenţii. Duminica aceea însorită, nu prea călduroasă, a fost neobişnuit de liniştită. Troleibuzele şi autobuzele alergau în voie, aproape goale, fără ca cineva să încerce să le oprească. Poliţiştii patrulau în grupuri mici, căscînd de plictiseală, cu armele în repaos. Bastoanele albe ale poliţiştilor stăteau acum liniştite, dar spinările studenţilor şi muncitorilor le cunoşteau bine „mîngîierile". În sfîrşit, o duminică cum nu se poate mai potrivită s-o petreci în Quinta Normal sau în alt parc.

Am trecut s-o liniştesc pe sora mea, spunîndu-i că întreg Santiago părea adormit ; apoi am plecat mai departe cu Pato, hotărîtă să petrec cu el o

duminică frumoasă. Am cumpărat cîteva sandvișuri și fructe și am pornit să căutăm un loc răcoros, printre copacii înalți din Quinta Normal.

Sonia s-a despărțit de noi pe Alameda. S-a dus să-și ia soțul, care duminicile se deda unor adevărate orgii de somn. Acum o vedeam mai rar, absorbită cum era de această a doua (sau, cine știe, a treia sau a patra) lună de miere. Matas o răsfăța, iar cînd mai erau de față și alți prieteni sau tovarăși, o copleșea pur și simplu cu atenții. Ținea evident s-o facă să recîștige ceea ce pierduse și, mai ales, cred că voia ca ceilalți să uite că o priviseră cîteva luni cu milă, ca pe o femeie părăsită. Nimeni nu știa, de fapt, de ce se despărțiseră, dar cînd vezi un bărbat simpatic, prezentabil, cu o situație bună, inginer foarte apreciat, ca Juan Matas, despărțindu-se de soția lui, presupui că el e cel care a părăsit-o, iar ea a rămas lăcrămînd. Nu știu dacă așa s-a întîmplat cu Sonia, mai ales că nimeni n-a auzit de Matas — un bărbat distins, elegant, cu părul argintiu la tîmple, așa cum ne place nouă femeilor — să fi avut vreo aventură sau măcar să fi făcut curte vreunei femei. Dimpotrivă, în cele cîteva ocazii cînd am stat de vorbă cu el, cît timp fuseseră despărțiți, mi s-a părut îngîndurat și abătut. Nu-mi dau seama dacă o făcea pentru că mă știa prietenă cu Sonia, sau era o atitudine sinceră. Există ceva care mă face să înclin

pentru ultima supoziție. Îmi amintesc că atunci cînd i-am dus invitația pentru serbarea din vila Rositei Castro m-a întrebat, privindu-mă cu un aer complice :

— O să vină... toți cei din organizația dumneavoastră, tovarășă ?

— Nu chiar toată lumea, am răspuns eu, dar știu că vor veni, în orice caz, Sonia, Miguel Robles, Green...

Cred că am surprins un zîmbet în ochii lui pătrunzători și negri. Mi-a dat cei cinci sute de pesos pentru bilet și mi-a promis că va veni. Mai mult chiar, mi-a mărturisit că-i face multă plăcere să vină.

Toate acestea mă fac să cred că au suferit amîndoi din pricina despărțirii, nu numai Sonia, cum își închipuia aproape toată lumea. Eterna ceartă dintre îndrăgostiți. Suferă amîndoi, dar nici unul nu cedează, ferindu-se să facă primul pas. Cîteodată, dintr-o prostie, despărțirea durează mult, dragostea se transformă în deznădejde, aproape în nebunie, și apoi, în uitare. Alteori, însă, răbdarea li se termină la amîndoi în același timp și urmează împăcarea. Așa se întîmplase cu Sonia și cu Matas ; la fel cu Pato și cu mine.

Bineînțeles, s-ar putea să fie așa cum spun, dar poate că e cu totul altfel, sau, pur și simplu, pe dos. În privința asta n-am prea multă experiență,

şi apoi, dragostea e singurul lucru misterios din lume, care se conduce după legi pe care nimeni nu le-a putut descoperi. Nimeni nu ştie de ce te îndrăgosteşti de cineva, de ce un bărbat te atrage, pe cînd altul, neîndoielnic mai arătos, mai bun, mai cult, în sfîrşit, cu mai multe calităţi, te lasă indiferentă.

Iată, de pildă, cazul meu, dacă ar fi să mă judec. Doi bărbaţi au trecut aproape în acelaşi timp prin viaţa mea şi ştiu că le plăceam amîndurora. De unde ştiu ? Oh, nu-i un lucru atît de greu pentru o femeie ! E de ajuns uneori un gest, un cuvînt, o privire. Alteori, nici măcar atît. Cei doi bărbaţi nu semănau de fel, nu aveau nici aceleaşi preocupări, nici aceeaşi maturitate de gîndire ; într-un cuvînt, erau tot atît de deosebiţi unul de altul ca ziua de noapte. Dacă mă gîndesc care dintre ei corespundea oarecum tipului de bărbat pe care-l prefer (nu fac parte din categoria fetelor care au un ideal preconceput sau luat din filme), atunci acesta era Green. Îmi plăcea totul sau aproape totul la el — părul lung, blond-închis, ochii lui cenuşii ca oţelul, felul său liniştit de a fi, calmul lui, obiceiul de a discuta problemele fără patimă, aproape ştiinţific, cultura lui multilaterală, pe care n-o afişa niciodată, inima lui sensibilă la durerile altora ; avea parcă o antenă specială, prin care putea să afle cînd un tovarăş era copleşit de

griji, chiar dacă acesta încerca să le ascundă. Îmi plăcea pînă şi lipsa lui de preocupare pentru aspectul vestimentar, deşi mă întrebam de multe ori dacă în ultimii ani nu reuşise, într-adevăr, să strîngă ceva bani ca să-şi cumpere o altă haină în locul faimoasei lui haine cenuşii, atît de ponosită şi de roasă pe la coate şi revere.

Celălalt bărbat era Pato, un ilustru necunoscut, care mi s-a părut la început destul de prostuţ, cu acea falsă dezinvoltură copiată din filme, atît de nepotrivită, atît de nefirească la el, de fapt un timid. Indiferent faţă de politică, fără altă cultură decît cea pe care o putuse căpăta din filme sau din revistele de duzină, fără conştiinţă de clasă şi, pe lîngă toate astea, avînd şi o reputaţie de crai. Încă din primele zile ale prieteniei noastre, bucătăreasa de la „Rancagüina“ avusese grijă să mă informeze asupra relaţiilor amoroase ale lui Patricio cu predecesoarea mea, o oarecare Maria.

— Ai să vezi, fetiţo, îmi spunea voluminoasa *doña* Juanina, e un adevărat drac, un Don Juan. Trebuie să fii cu mare băgare de seamă. Cu Maria ieşea în fiecare seară, pînă cînd i s-a urît de ea şi i-a tras clapa. Desigur, nici ea nu era uşă de biserică, dar oricum, Pato s-a purtat tare urît. Să-i facă vînt aşa, deodată...

— Şi ce s-a întîmplat cu Maria ? am întrebat-o eu, curioasă ca orice femeie şi puţin geloasă.

— S-a încurcat, zice-se, cu un locotenent de jandarmi, care o întreţine. Era o fetişcană tare nostimă !

Aşadar, doi bărbaţi au intrat dintr-o dată în viaţa mea. Nu vreau să spun că aş fi putut alege între cei doi, pentru că Green era căsătorit şi avea şi doi copii. Nu sînt femeia care să stric casele oamenilor şi cred că nici Green nu se gîndea să-şi părăsească familia pentru mine. E un om cu prea multă judecată. Dar, în sfîrşit, uneori dragostea trece peste toate, chiar cînd te aştepţi mai puţin. Vreau să spun doar că, atunci cînd eram în preajma lui, simţeam cum un impuls îl mînă înspre mine, ceva mai puternic decît voinţa lui. Simţeam asta foarte limpede şi, repet, noi femeile nu ne prea înşelăm cînd e vorba de aşa ceva. Dar între cei doi am înclinat fără şovăire spre Pato, deşi era mai puţin înzestrat decît Green, nu pentru că era mai tînăr sau pentru că era necăsătorit, şi nici pentru că aş fi văzut în el o fiinţă pe care o puteam modela sau transforma după voie. Nu ştiu nici eu de ce. Îmi pun adeseori întrebarea, fără să-mi pot răspunde. Singura explicaţie e, poate, acea esenţă misterioasă şi greu de definit a dragostei.

Stăteam întinşi pe iarbă în Quinta Normal, foarte apropiaţi unul de altul. Pe lîngă noi alergau copii scăpaţi de sub supravegherea mamelor, bătrîni sprijiniţi în baston, care căutau un loc liniştit, ţigănci bătrîne cu faţa zbîrcită şi cu dinţi de aur, strălucitori, grupuri de protestanţi cîntînd ore întregi monotonele lor imnuri religioase, fete tinere cu pantaloni strîmţi desenîndu-le şocant formele, în jurul cărora roiau cete de adolescenţi, vînzători de pişcoturi, de îngheţată şi alune, de fructe, morişti de hîrtie şi baloane, poliţişti fără nici o treabă (o să aibă curînd) cu drăguţele lor, părinţi care se întorceau acasă cu copiii de mînă, după ce admiraseră animalele împăiate de la muzeu şi mumia prinţesei incase, aşezată în vitrină ca o vedetă.

Eram cufundată ca într-un vis. Patricio mă smulse brusc din această visare, oferindu-mi un sandviş.

— Nu, mulţumesc, nu vreau.

Pentru cineva care pregăteşte toată ziua sandvişuri într-o cafenea nu e nici o plăcere să mănînce unul, chiar cumpărat din altă parte. Toate sînt la fel de lipsite de gust. Mă întreb dacă bucătarii mănîncă vreodată.

— Vrei, poate, un ciorchine de struguri, draga mea ?

— Fie.

Soarele strălucea, fără să dogorească, împrăştiind o lumină blîndă, ce se revărsa pe întinsul ierbii.

Lîngă noi se înălţa un palmier uriaş cu coroana mică, dar atît de sus că abia o vedeam.

M-am aşezat lîngă Pato şi am început să mănînc strugurii. El muşca dintr-un sandviş cu o plăcere sălbatică, aproape primitivă. Rîsetele copiilor îţi dădeau impresia că te afli într-un parc de copii şi, nu ştiu de ce, duminica asta mi-a răscolit sufletul, impresionîndu-mă profund. Era ca preludiul senin al unei simfonii furtunoase. Îmi era parcă teamă că ceva ar putea tulbura deodată, cu brutalitate, veselia copiilor.

10

Primele focuri de armă de pe Alameda aproape că n-au surprins pe nimeni, căci pe străzi domnea mai de mult încordarea, ca o presimţire a prafului de puşcă cu un gust acru de violenţă. Mi-e foarte greu să explic, să mă fac înţeleasă, dar cei care au umblat pe străzi zilele acestea, ieri şi alaltăieri, marţi şi miercuri, ştiu foarte bine ce vreau să spun. Nemulţumirea oamenilor crescuse pînă la exasperare, studenţii spărgeau cu pietre geamurile troleibuzelor şi autobuzelor, iar împuşcăturile nu făceau decît să înteţească mînia poporului.

Pato şi cu mine treceam din grup în grup, strigînd lozinci împotriva creşterii preţurilor, arătînd

prin exemplul nostru că trebuie să rezistăm poliţiştilor, să menţinem moralul de luptă, pentru a cîştiga bătălia. Nu sînt din fire prea curajoasă, dar nici laşă. Sînt o femeie ca oricare alta, care tresare cînd la douăzeci de paşi răsună surd pocnetul unei carabine. Dar în zilele acestea am fost neobişnuit de calmă ; frica n-a făcut să-mi zvîcnească inima nici atunci cînd o porneam în mijlocul grupurilor însufleţite sau traversam Alameda printre pietre şi gloanţe, spre a ne regrupa pe celălalt trotuar rîndurile împrăştiate. Pot să spun că nici o clipă n-am simţit teama, şi asta pentru că ştiam că nu sînt singură, ci o părticică dintr-o puternică mişcare populară. Aveam în spate reazemul de neînvins al muncitorilor şi studenţilor, care luptau alături de mine ; îl aveam pe Pato, care s-a dovedit un om tare, poate chiar prea cutezător.

Aproape toţi cei din organizaţia noastră de partid erau pe Alameda, însufleţindu-i pe studenţi, împărţind manifeste, defilînd şi strigînd lozinci. Simţeam prezenţa invizibilă a organizaţiei noastre, invizibilă pentru că în mijlocul învălmăşelii, al atacurilor şi contraatacurilor, mă pierdeam uneori de tovarăşi ; numai Pato nu se îndepărta niciodată de mine. Deodată, însă, în mijlocul tumultului, am văzut doi oameni trăgînd în fugă de troleul unui troleibuz, pentru a-i sili astfel pe

pasageri să coboare. I-am recunoscut pe Esteban şi Martinez. Ochii negri ai lui Martinez străluceau ca o fulgerare în noapte. Într-un colţ de stradă, o femeie cu ochelari de baga perora împotriva scumpetei, strîngînd trecătorii în jurul ei : era Sonia. Cînd se apropiau copoii, o scăpau de furia lor chiar oamenii strînşi în jurul ei, luîndu-i apărarea. Joi seara, în timpul unei învălmăşeli pe Alameda, l-am zărit pe Green cu haina murdară de noroi. Pe Miguel l-am zărit de două ori intrînd la sediul F.E.C.H., împreună cu alţi studenţi.

Organizaţia noastră îşi îndeplinea cum putea mai bine sarcinile. Toţi luptau împotriva urcării preţurilor. La o manifestaţie de pe Alameda, în faţa Universităţii, de unde oamenii au pornit-o apoi pe Ahumada înspre Piaţa Armelor, le-am întîlnit pe Ofelia şi Maria, soţia lui Castillo, care era încă arestat.

— L-ai văzut pe Green ? mă întrebă Ofelia.

— L-am zărit ieri.

— Vrea să vorbească cu tine.

Ajungînd pe strada Huérfanos, am dat peste un escadron de poliţişti, care ne baricadă trecerea. Capul coloanei de manifestanţi se opri şi cîţiva studenţi începură să parlamenteze.

— Vă dau cinci minute ca să vă împrăştiaţi ! strigă maiorul care comanda escadronul.

— Noi manifestăm paşnic şi avem tot dreptul s-o facem ! răspunseră studenţii.

— Drept sau nu, astea sînt ordinele ! Ca să ştiţi !

Urmă o pauză ameninţătoare. Printre oameni începu să circule consemnul să se ajungă în Piaţa Armelor fie prin Ahumada, fie pe alte străzi. Magazinele se închideau în grabă, în timp ce coloana de manifestanţi se lupta să străpungă cercul de poliţişti.

— Cele cinci minute au trecut, aşa că sînt nevoit să vă împrăştii cu forţa.

La un ordin al ofiţerului, trompetistul de lîngă el dădu un semnal de-a dreptul impresionant. Se auzi ţăcănitul carabinelor şi imediat începu tărăboiul : ciomăgeli, împuşcături, înjurături, vînzoleală. De la ferestrele situate la etaj mai multe glasuri protestară împotriva urcării preţurilor şi a brutalităţii poliţiei. Cîteva gloanţe nimeriră în geamurile ferestrelor şi cioburile se răspîndiră într-o ploaie primejdioasă, sfărîmîndu-se apoi pe trotuar, cu un zgomot prevestitor de rele.

Pato mă apucă de braţ şi mă trase în fugă pe strada Huérfanos spre Estado. Bastonul unui poliţist îl nimerise în umăr şi alerga furios, strigînd cu toată puterea. M-am amestecat în mulţimea compactă care se îndrepta spre Estado, şi de acolo spre Piaţa Armelor, unde primii manifestanţi în-

cepeau să se adune. Un grup pusese stăpînire pe chioşcul orchestrei, unde o studentă, tînără şi foarte frumoasă, le vorbea oamenilor.

Am simţit că cineva mă apucă de braţ şi, întorcîndu-mă speriată, m-am trezit faţă-n faţă cu Green, care zîmbea.

— Veniţi, zise el, avem de vorbit! O să mai treacă destul timp pînă pică copoii...

Am apucat-o pe Veintiuno de Mayo, spre rîu. Strada era pustie. Negustorii trăseseră obloanele de teama tulburărilor.

— V-aţi luptat ca nişte lei, zise Green zîmbind. Mi se pare că pe tine te-au şi atins, Pato.

— Afurisitul! mîrîi Patricio, pipăindu-şi umărul lovit. Dacă l-aş avea acum în mînă...

— Şi pe tine te-au lovit, Green, am spus eu. Te-am văzut ieri în fugă destul de tăvălit...

— Da, am căzut în timpul unei învălmăşeli în colţul străzii Arturo Prat. Dar n-am nimic.

Ne informă rapid despre situaţia politică, despre demersurile cîtorva deputaţi pe lîngă guvern pentru slăbirea încordării care se crease.

— Fireşte, singurul demers autorizat de studenţi şi de C.U.T. va trebui să aibă la bază anularea urcării preţurilor, zise el. Fără asta nici o înţelegere nu e posibilă. Dar dacă tratativele nu sînt sprijinite de o puternică mişcare de masă, guvernul nu va ceda, înţelegeţi?

— Da.

— Organizaţia noastră, la fel ca şi celelalte, trebuie să fie tot timpul în stradă. Consemnul este: de la slujbă, dacă nu e grevă, direct pe stradă. C.U.T. intenţionează să declare cîteva greve parţiale, una după alta. Se tipăresc proclamaţii care cheamă la menţinerea agitaţiei de stradă. Vor fi gata mîine dimineaţă şi o să vi se aducă şi vouă cîteva mii, ascunse în nişte coşuri. Trebuie să le păstraţi bine, pînă o să trimit alţi tovarăşi să le ia. Se poate?

— În ce mă priveşte, se poate, am spus. O să le păstrez în bucătăria cafenelei.

— La tine nu se poate, Pato?

— Ba da. Pot să le ascund într-un automobil adus pentru reparaţie şi nimeni n-o să ştie nimic.

— Minunat! Asta-i tot. — De departe se auziră nişte strigăte. — Se pare că pe aici lucrurile s-au mai liniştit, zise Green. Se mai aud focuri de armă doar spre Avenida Matta şi aproape de Gara Centrală. Hai să aruncăm o privire în Piaţa Armelor!

Încleştarea slăbise mult şi nu mai rămăseseră decît cîteva grupuri, care vorbeau cu însufleţire. Poliţia plecase. A trebuit să umblăm mult şi bine pînă să găsim un local deschis, unde să putem lua cîte o ceaşcă de cafea. Green ne povesti că în după-amiaza aceea chiar, cu puţin înainte, a auzit

oprindu-se în faţa casei lui o maşină. Crezînd că a venit poliţia să-l ridice, s-a şi repezit în curtea vecină, de unde putea să dispară. Dar nu erau poliţiştii, ci părinţii lui Miguel.

— În sfîrşit, *don* Samuel s-a hotărît să cedeze. Soţia lui l-a implorat să vină după fiul... rătăcit. De cînd au început împuşcăturile, mama lui Miguel e ca pe jeratic. *Don* Samuel, însă, îşi păstra mai departe atitudinea îndărătnică. Dar iată că azi s-a hotărît să facă primul pas şi au venit să-l ia. Eram în camera de alături, aşa că, vrînd-nevrînd, am auzit mişcătoarea scenă familiară. Tatăl i-a întins mîna şi Miguel i-a strîns-o emoţionat...

Dar misiunea părinţilor — după cîte ne-a spus mai departe Green — n-a fost prea uşoară. Avocatul radical a crezut pare-se că e de ajuns să întindă ramura de măslin, ca să recîştige stăpînirea asupra fiului. Numai că a găsit un Miguel mult mai ferm şi mai hotărît decît şi-a închipuit. Cînd *don* Samuel i-a făcut oferta să se întoarcă acasă cu o condiţie : promisiunea că nu se va amesteca în incidentele de stradă, Miguel a refuzat, spunînd că nu poate făgădui aşa ceva, deoarece e hotărît să ia parte la lupta tovarăşilor săi, la Universitate, pe stradă sau oriunde va fi nevoie. Avocatul nu-şi revenea din surprindere, mama a început să plîngă, dar Miguel a rămas ferm pe poziţie.

— Mamă, nu te teme ! i-a spus el. Ştiu să mă păzesc şi n-o să mi se întîmple nimic. Dar nu pot să-mi calc datoria. Mamă, ţi-ar plăcea ca fiul tău să fie un laş ?

Aşa că negocierile s-au întrerupt. Avocatul s-a despărţit cu răceală de fiul său, iar mama a părăsit casa, vărsînd şiroaie de lacrimi. Miguel, impresionat de durerea ei, i-a promis s-o cheme cît mai des la telefon şi să fie cu multă băgare de seamă.

— Era singura poziţie justă, nu putea să procedeze altfel, încheie Green.

Pato şi cu mine încuviinţarăm. Altceva n-ar fi fost demn de Miguel.

Se făcuse aproape miezul nopţii cînd ne-am despărţit de Green şi am pornit-o spre casă. Sufla un vînt rece, care m-a înfiorat toată, de cum am ieşit în stradă. Pato mi-a cuprins umerii cu braţul lui puternic şi am grăbit pasul. Ştiam ce mă aşteaptă acasă, căci era cu neputinţă ca sora mea să nu se fi neliniştit.

Nici n-am deschis bine uşa, că am şi auzit-o :

— Olga ?

— Da, eu sînt.

Nu se culcase. Ceainicul era pe foc ; mi-a dat imediat o ceaşcă de ceai.

— Am stat tot timpul lipită de radio, zise ea. — Vorbele ei sunau ca un reproş amar. — Sînt

sigură că eşti amestecată în tulburările studenţeşti.

— Da.

— Bine, Olga, dar nu mai eşti un copil !

— Nu, sînt o femeie, am şi eu o răspundere... o răspundere socială, am spus eu cu oarecare emfază.

— Şi eu stau aici ca pe jeratic.

— N-ai de ce să fii îngrijorată, Chela. Ştiu să mă păzesc.

— Da, aşa spun toţi. Desigur că la fel au spus şi cei răniţi. Ştii că azi au fost doisprezece răniţi ?

— Doisprezece răniţi !

— Da, aproape toţi în stare gravă. Am auzit la radio. Şi peste şaptezeci de arestaţi — studenţi şi comunişti...

— Nu comuniştii au hotărît ca tarifele la autobuze să se ridice la cincisprezece pesos.

— Dar e nevoie să se omoare oamenii pentru cinci pesos mai mult sau mai puţin ?

N-am răspuns nimic.

— Olga... — Se opri, dar din tonul rugător al vocii ei bănuiam ce avea să urmeze. — Olga, făgăduieşte-mi că mîine n-ai să ieşi ! Poliţia are ordin să tragă. Au spus şi la radio...

— Nu pot să-ţi făgăduiesc, Chela. Îmi pare rău...

— Atunci îţi pretind s-o faci ! Sînt doar sora ta mai mare.

Mi-am amintit de Miguel înfruntîndu-l pe tatăl său, rezistînd rugăminţilor pe care i le făcuse mama sa cu lacrimi în ochi.

— Nu, am zis din nou. Nu, Chela, nu pot să te înşel ! Trebuie să-ţi spun că voi ieşi şi mîine, şi poimîine, şi în toate zilele, atîta vreme cît poporul îşi va striga protestul în stradă.

Partea a treia

Haina Cenușie

E pentru prima oară cînd îmi vine greu să întocmesc un raport pentru partid. Sînt atît de obişnuit cu rapoartele, încît, de îndată ce am adunat datele necesare, peniţa aleargă pe hîrtie de parcă aş scrie cea mai obişnuită scrisoare. Acum, însă, mi-e foarte greu.

Alaltăieri, în timp ce eram plecat de acasă, m-au căutat agenţii. Alejandra, soţia mea, mi-a trimis imediat vorbă, aşa încît n-am venit să dorm acasă. După cum se prezintă situaţia, cred că vor mai trece multe zile pînă să mă pot întoarce. Nu că m-aş simţi rău aici, în locuinţa unui prieten devotat partidului. Am tot ce-i strict necesar cuiva care a plecat de acasă fără să prevadă că nu se va putea întoarce prea curînd. Îmi lipsesc totuşi destule : de la copii pînă la aparatul de ras cu care sînt obişnuit, de la cărţi pînă la punga de tutun.

De fapt, ar fi trebuit să mă aştept, adică să prevăd că, mai devreme sau mai tîrziu, agenţii vor veni să mă caute acasă. Aşa se întîmplă ori de cîte ori e o situaţie politică specială. Iar acum, în acest cazan clocotitor în care s-a transformat Santiago după evenimentele din 2 aprilie — pe care bineînţeles vor să le pună pe socoteala noastră — fireşte că trebuia să se întîmple la fel. N-am altă justificare decît aceea că eram copleşit de durere.

Desigur, partidul ştia dinainte în ce casă o să mă ascund. Ieri s-a prezentat omul de legătură, de la care am aflat cîteva ştiri şi pe care, la rîndul meu, l-am informat despre unele amănunte. Am aflat că organizaţia noastră de bază e aproape distrusă după dezastrul din 2 aprilie. Va trebui să treacă un timp pînă ne vom putea reface. Patricio se află în spital, grav rănit ; Castillo e tot la închisoare ; Miguel, Esteban şi Martinez, arestaţi ; Sonia ascunsă. Despre ceilalţi tovarăşi, omul de legătură n-a ştiut să-mi spună nimic. Iar Olga, Olga... îmi vine atît de greu să mă gîndesc la ea ! Olga, scumpa noastră Olga, pierdută, pierdută pentru totdeauna.

Tovarăşi, întrucît cauzele evenimentelor care s-au desfăşurat în ultimele zile la Santiago şi care au culminat la 2 aprilie sînt cunoscute de toţi, consider că nu e nevoie să mă ocup în mod special de ele. Mă voi mărgini aşadar să relatez conducerii felul în care şi-a pierdut viaţa scumpa noastră tovarăşă Olga...

Nu, nu pot să scriu că Olga e moartă, că n-o vom mai vedea niciodată, că zîmbetul, bunătatea, frumuseţea ei au pierit pentru totdeauna, curmate de un glonte, în plină stradă, într-una din zilele de reprimare a mîniei drepte a poporului. Mi-e cu neputinţă să cred că n-o vom mai revedea. Deşi sîntem realişti, moartea unei fiinţe atît de apropiate ni se pare de necrezut. Cu atît mai mult cu cît cea care a murit e Olga, fiinţa atît de aproape de inima tovarăşilor ei.

Parcă o văd cînd a venit prima oară în organizaţia noastră, într-o seară din iarna anului 1953. La început am crezut că e una din acele tinere care-şi dau importanţă şi de care nu ducem lipsă nici în partidul nostru. Unele sînt sincere şi vin în rîndurile noastre dornice să dea revoluţiei tot ce au mai bun în ele ; altele, însă, vin numai pentru că socotesc, în anumite perioade, mai ales în cele de represiune, de adîncă ilegalitate, că e interesant să fii comunist. Prietenii lor sînt la curent cu această activitate şi, în timp ce unii le admiră ca pe nişte eroine, alţii le compătimesc, considerîndu-le scrîntite. Vorbesc despre partid cu glas scăzut şi cu un aer misterios. În general, nu rezistă mult, se plictisesc, pentru că nu văd în munca de partid decît as-

pectele monotone, plictisitoare. Îşi închipuie că a fi membru de partid e doar o atitudine de intelectual, şi nicidecum o dăruire totală. Unora li se urăşte repede, altele se simt grozav de jignite la prima critică. Adevărul e că aproape toate sfîrşesc prin a părăsi organizaţia. Şi cauza e foarte simplă : nu izbutesc niciodată să dobîndească o conştiinţă de clasă, să taie firul care le leagă organic de lumea lor burgheză, falsă şi încîlcită.

Nici acum nu-mi dau seama de ce am avut această impresie cînd Olga a apărut în organizaţia noastră. Poate din pricina părului ei, care îi cădea în valuri mari pe umeri ; o şuviţă îi acoperea urechea dreaptă, umbrindu-i obrazul. Fetele simple nu prea obişnuiesc să se pieptene astfel. Fără îndoială că avea ceva deosebit, neobişnuit.

La prima şedinţă a rostit timidă doar cîteva cuvinte, dar pe măsură ce trecea timpul şi-a dezvăluit, pe rînd, calităţile de nepreţuit. Avea o fire deschisă, era hotărîtă, înţelegea imediat totul, ducea o viaţă sobră şi avea mare putere de muncă. Aş putea să înşir o mulţime de alte trăsături de caracter ale Olgăi. Sînt sigur că ceea ce am îndrăgit cu toţii cel mai mult la ea a fost capacitatea de a-i înţelege pe oameni. Ca şi cum problemele celorlalţi ar fi constituit propriile ei frămîntări. Asemenea bărbaţilor care suferă alături de nevestele lor durerile facerii, Olga părea să fie părtaşă la necazurile tuturor tovarăşilor din organizaţie. Totdeauna se străduia pentru alţii, strîngînd bani şi haine pentru cei arestaţi sau căutînd o slujbă pentru cei rămaşi şomeri, nedezlipindu-se zile întregi de lîngă o tovarăşă care şi-a pierdut soţul sau mama, sau mîngîind-o pe cea care s-a despărţit de logodnicul ei. Pentru ea nu existau tovarăşi preferaţi şi nici probleme neglijabile. Singura la care nu se gîndea era ea însăşi şi uneori trebuia să-i atrag atenţia ca cel puţin duminicile să se odihnească.

Cînd Olga a venit în organizaţia noastră, cred că ne-am îndrăgostit cu toţii de ea, admirîndu-i nu numai frumuseţea, ci şi sufletul curat, în care îşi făceau loc cele mai alese sentimente. Înger drag, acum nu te mai avem printre noi, şi la şedinţele noastre şi în munca noastră ne va lipsi o lumină — lumina ta !

Organizaţia noastră de bază a hotărît să participe activ la luptele de stradă. Toţi tovarăşii au împărţit manifeste în care se cerea să se anuleze majorarea tarifelor la transporturi, luînd apoi parte la luptele de pe Alameda. În aceste acţiuni s-a distins în mod deosebit tovarăşa Olga, prin hotărîrea şi entuziasmul său. A fost prezentă în fiecare zi. Tovarăşii din organizaţie şi eu însumi am văzut-o de multe ori îndemnîndu-i pe mun-

citori şi studenţi să reziste atacurilor poliţiei, trecînd ea însăşi în fruntea grupurilor cu un curaj demn de toată lauda. A acţionat exemplar, aşa cum trebuie să se comporte fiecare membru de partid.

O văzusem într-adevăr în toiul luptelor de pe Alameda, care, între colina Santa Lucia şi Piaţa Bulnes, se transformase într-o imensă baricadă revoluţionară asaltată de inamic. Negustorii coborau în grabă obloanele, maşinile treceau în goană printre pietrele aruncate în geamuri, pe sub ploaia de gloanţe a poliţiştilor. Se auzeau strigăte şi ordine militare. Cîteva camioane au apărut pe Alameda, venind de pe străzile laterale şi au frînat cu zgomot. Din ele coborîră copoi înarmaţi cu carabine, care se răspîndiră imediat în toate părţile, încercînd să împresoare grupurile de studenţi şi muncitori.

Şi în toiul acestei încleştări, Olga, cu rochia ei albastră şi părul negru fluturînd în vînt, era mereu în fruntea celor mai îndrăzneţi şi mai neînfricaţi.

În ziua anterioară morţii sale, tovarăşa Olga a fost atacată de un poliţist, care părea cuprins de o furie turbată. Din relatările a doi tovarăşi care au fost de faţă (Ofelia şi Esteban), individul s-a repezit asupra ei şi a lovit-o în mod sălbatic cu bastonul. Tovarăşul Patricio, care era

alături de ea, a apărat-o cu vitejie, înfruntîndu-l pe poliţist şi trîntindu-l la pămînt cu pumnii. Patricio şi Olga s-au amestecat apoi printre manifestanţi, fără ca poliţistul, care zăcea pe jumătate ameţit, să poată face uz de armă. Dar alţi doi poliţişti s-au luat pe urmele lor şi au izbutit, izbind cu bastonul şi cu patul puştii, să-l doboare pe Patricio, pe care l-au lovit cu sălbăticie, pînă şi-a pierdut cunoştinţa. Apoi l-au luat şi l-au dus cu ei, plin de sînge.

Patricio... Reacţionase în el, în acelaşi timp, bărbatul care răzbună onoarea femeii lovite şi comunistul care îşi apără tovarăşa, dar şi îndrăgostitul care luptă cu disperare, cu dinţii încleştaţi, împotriva a douăzeci de duşmani, ca să-şi scape iubita. Cei care au asistat la această scenă îmi spun că rareori au avut prilejul să vadă asemenea hotărîre şi curaj. O lovitură de pumn puternică, bine plasată, l-a făcut pe copoi să se clatine, astfel că la a doua lovitură l-a dat gata. Poliţistul s-a prăbuşit la pămînt, pe jumătate ameţit, sub privirile înverşunate ale lui Patricio, care parcă împietrise, cu pumnii strînşi, în aşteptare.

Relatările tovarăşilor la care mă refer atestă deopotrivă faptul că Olga s-a repezit să-l scape pe Patricio din mîinile poliţiştilor. În clipa aceea era o idee nesăbuită, un efect al disperării. Tovarăşii noştri, precum şi alţi manifestanţi, au iz-

butit s-o scoată cu forța de acolo, scăpînd-o de furia poliției. Au dus-o mai mult cu sila într-o casă de pe strada San Diego, i-au dat să bea apă și s-a odihnit puțin. Mai tîrziu, Ofelia și Olga au plecat să cerceteze unde a fost dus tovarășul Patricio, dar n-au izbutit să afle nimic despre locul unde se află și despre starea sănătății sale. (Tovarășii Olga și Patricio intenționau să se căsătorească.) Apoi Ofelia a condus-o pe Olga acasă, lăsînd-o în grija surorii sale, persoană străină de organizația noastră.

Nu știu cum pot să scriu acest raport, vorbind în el despre Olga ca despre o tovarășă oarecare, ca și cum ea n-ar fi însemnat pentru mine ceea ce a însemnat, ca și cum despre ea se poate vorbi ca despre oricare alta într-un raport de partid. Las tocul pe foaia începută, închid ochii și Olga îmi apare în minte așa cum era ea în cele mai bune zile din munca noastră comună, în zilele cînd inima ei se dăruia cu abnegație tuturor.

Cînd am fost ales secretar al organizației de bază, m-am gîndit o clipă s-o propun ca membră în organul de conducere. Era foarte potrivită pentru o asemenea sarcină. Adevărul e că mi-a fost teamă. Ar fi însemnat să lucrăm mult împreună și începusem să-mi dau seama că, pentru mine, Olga nu mai era doar tînăra frumoasă și timidă, care apăruse de puțină vreme în organizația noastră. Crescuse în sufletul meu un sentiment puternic, de neînlăturat, care trebuia păstrat acolo cîtă vreme va dăinui, fără a îngădui să iasă vreodată la iveală. Și mi se pare că Olga și-a dat seama. De fapt, nici nu se putea altfel, deoarece lucrurile acestea se simt, în ciuda celei mai mari rețineri și a celui mai strict control. Și nu mă pot mustra că n-am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să nu afle. Îmi dădeam seama uneori că mă uit în ochii ei mai mult decît era îngăduit, ca și cum aș fi căutat ceva în privirea ei. Încercam să scap cu o glumă, cu ceva hazliu, ca să risipesc bănuiala pe care ar fi putut s-o aibă. Dar nu sînt prea sigur că reușeam; mai curînd cred că eforturile mele erau zadarnice: probabil că ea își dădea seama de simțămintele mele, deși niciodată n-a făcut vreun gest și n-a spus vreun cuvînt care să-mi dea de înțeles că ar ști ceva.

La ședințe Olga mă asculta cu atenție și o vedeam sorbindu-mi cuvintele. Cînd vorbesc în fața unui grup de tovarăși, n-am obiceiul să privesc în mod special pe cineva. Uneori, însă, la ședințele organizației noastre de bază, descopeream dintr-o dată că vorbesc pentru ea, că o privesc drept în ochi. Era ceva care scăpa voinței mele și, cînd îmi dădeam seama, mă simțeam asemenea marinarului a cărui corabie se îndreaptă spre

stînci; întorceam privirea şi schimbam tonul aproape intim pe care-l luase glasul meu într-unul impersonal şi rece, în timp ce-mi blestemam slăbiciunea.

Nu vreau să spun că pentru Olga aş fi fost mai mult decît un tovarăş, mai mult decît oricare alt tovarăş. Dar avea deplină încredere în mine, în sfaturile mele, în judecata mea politică, ca un copil într-un frate mai mare sau în părinţi. Uneori, cînd plecam de la vreo şedinţă şi umblam discutînd în plină stradă, mă lua deodată de braţ şi începea să-mi vorbească veselă despre cu totul alte lucruri, cu o încredere care îmi părea că se datoreşte mai degrabă tinereţei sale exuberante decît convingerilor politice. Poate că nu-şi dădea seama, dar, la adăpostul zîmbetului nepăsător cu care o ascultam, se ascundea o emoţie care îmi tulbura judecata.

Am luat atunci hotărîrea să fiu mai sever cu mine însumi şi să evit orice apropiere de Olga care nu era neapărat necesară. Înger drag, nu ştiai nimic despre hotărîrea mea! Şi nu vei şti niciodată, pentru că nu mai eşti printre cei vii!

Trec acum la ziua în care a murit tovarăşa noastră: 1 aprilie. După cum se ştie, a fost una din zilele cele mai furtunoase ale luptei pentru reducerea tarifelor, înainte, fireşte, de 2 aprilie, cînd represiunea a atins apogeul în ce priveşte sălbăticia şi dezmăţul. După părerea generală, abuzurile săvîrşite în stradă, care au servit drept pretext pentru masacrul dezlănţuit în această zi, nu pot fi calificate decît drept provocări poliţieneşti. În cursul dimineţii am încercat să intru în legătură cu tovarăşa Olga, dar n-a venit la cafeneaua unde lucra. Atunci am rugat-o pe tovarăşa Ofelia să-i transmită acasă un mesaj, sau mai bine zis o instrucţiune din partea partidului: să nu iasă în nici un caz în ziua aceea în centrele de luptă. Mă îngrijora starea ei fizică, dar mai cu seamă depresiunea nervoasă, datorită atacului a cărui victimă fusese în ziua precedentă şi a celor întîmplate tovarăşului Patricio. (Toate demersurile pe care le-am întreprins în dimineaţa de 1 aprilie pentru a descoperi unde fusese dus acesta au rămas zadarnice. Am căutat şi prin spitale, şi la Asistenţa publică, m-am dus personal la el acasă. Nu fusese adus acasă şi nici n-aveau vreo veste de la el. Familia lui era foarte îngrijorată.) Olga (revin la relatarea tovarăşei Ofelia) a refuzat să asculte de recomandările mele. La insistenţele Ofeliei, s-au adăugat lacrimile surorii sale, dar totul a fost zadarnic. Olga a declarat că, întrucît nu poate să mintă partidul, nu promite să rămînă în casă şi a încheiat spunînd că-şi va îndeplini datoria faţă de popor, ieşind în stradă ca şi înainte.

Înger scump, de ce nu m-ai ascultat? Eu eram cel care-ți vorbea prin gura Ofeliei. Era partidul tău, care-ți cerea să iei o zi de repaos, la care aveai tot dreptul. Te-ar fi înlocuit alți tovarăși, și locul tău în luptă n-ar fi rămas descoperit. Iar astăzi ai fi fost alături de noi.

Acum, însă, nu vei mai fi decît o amintire. În aceste zile de captivitate forțată nu pot să îndepărtez din minte imaginea ta, așa cum erai în primele zile cînd ai început să lucrezi în organizația noastră. Cine ți-a dat curajul nestăvilit de acum? Partidul? Sau, poate, prezența lui Patricio alături de tine? Sau exemplul poporului însuflețit, care sfida gloanțele pe Alameda? Căci înainte nu erai așa; știai și atunci să te stăpînești, dar știai să te și temi, ba chiar să tremuri. Îți amintești de acțiunea M.?

Dar pe atunci tremuram și eu cînd eram lîngă ea. Mai ales în seara aceea, în timpul acțiunii politice căreia noi i-am zis în glumă acțiunea M., lucrurile erau să se complice rău de tot pentru mine. Era într-o duminică. Olga, Esteban și cu mine ne-am strecurat pe una din moșiile faimosului senator Maury, cu intenția de a cunoaște mai îndeaproape condițiile de viață ale țăranilor. Era o sarcină grea și trebuia încredințată acelora care se ofereau singuri s-o ducă la îndeplinire. Cînd tovarășul care prezida ședința a întrebat cine vrea să

ia parte la acțiunea M., s-au oferit toți fără excepție. Cum însă nu putea merge toată lumea, a trebuit să se facă o selecție. Esteban a fost ales, deoarece cunoștea regiunea și era în legătură cu un arendaș de pe moșie. Olga a fost aleasă și ea, cu toate că m-am opus, deoarece a amenințat cu o mică „revoltă". A vorbit treizeci și cinci de minute despre egalitatea dintre sexe, care trebuie să existe în partid. Copil fără minte! A vorbit și a tot vorbit, spunînd că în organizație sînt trei femei și că una dintre ele trebuie să ia parte neapărat la acțiunea M., căci altfel cele trei tovarășe se vor considera, pe bună dreptate, subapreciate; a numit opoziția mea un fel de „șovinism de sex". Eu am stăruit în continuare să nu fie trimisă, dar pînă la urmă a învins Olga. În ce mă privește, tovarășii nici n-au mai pus în discuție participarea mea, lucru de care am fost mîndru: aveau încredere în mine și în judecata mea politică.

Acțiunea M. a izbutit, de fapt, destul de bine, cu toate că ar fi putut lua o întorsătură primejdioasă. Senatorul Maury, ales pare-se pe viață în Senat, de unde-și dirijează de treizeci de ani importantele afaceri agricole, e un om de modă veche, cu apucături de senior feudal. Adept al celor mai învechite concepții sociale și economice, n-a catadicsit să facă nici măcar puținele concesii pe care

ceilalţi moşieri, neavînd încotro, au fost nevoiţi să le facă, siliţi de condiţiile şi de vremurile noi. Nu ţine seama de nici o lege, refuză pe domeniile sale orice control al statului, iar în Senat votează sistematic împotriva oricărei încercări de reformă. În ţara noastră agricultura e foarte înapoiată, în comparaţie cu sectorul industrial sau miner. S-au făcut totuşi oarecare progrese, deşi cu preţul unor mari eforturi ; acum există şi ţărani care-şi cunosc drepturile şi luptă pentru ele. Pe moşiile lui Maury, însă, răspîndite între Santiago şi Nuble, se pare că timpul s-a oprit în loc ; ţăranii continuă să trăiască în negurile cele mai întunecate ale secolului al XIX-lea. Aici nu există şcoli şi nici nu pătrund ziare sau cărţi ; nu se exercită nici un control, iar funcţionarii de la Asigurările sociale, însărcinaţi să verifice cum se îndeplinesc dispoziţiile legale, cînd nu se lasă corupţi, se trezesc transferaţi în cel mult două săptămîni. Nu există ministru sau guvern care să refuze senatorului Maury o favoare atît de mică.

Cît despre alegeri, ce să mai vorbim ? Orice tertip e bun pentru a-i face pe ţărani să-l voteze pe moşier sau pe candidaţii sprijiniţi de acesta. După vot ţăranii pot fi văzuţi pe moşie ospătîndu-se cu peşte prăjit şi bînd vin negru. Maury nu le refuză această mică răsplată, numai că ospăţul n-are loc

în sat, pe lîngă centrele de vot, ci pe moşie. Cînd se termină votul, vătafii controlează dacă nu lipseşte vreunul, şi ţăranii sînt urcaţi în camioanele care pornesc înapoi, stîrnind în urmă un nor de praf.

Alţi tovarăşi dăduseră greş în sarcini ca aceea pe care ne propuneam noi s-o îndeplinim, dar ai noştri au izbutit să intre în legătură cu un arendaş, simpatizant al partidului, care a făgăduit să ne înlesnească pătrunderea pe moşie. Am făcut rost de un carnet de comenzi de la un atelier pentru mărit fotografii şi, înarmaţi cu o mostră — portretul unui bătrîn cu mustăţile mari, încadrat de o ramă aurie, încărcată şi foarte urîtă — am început aventura. Pentru că această acţiune M., deşi prezenta importanţă politică, era şi o aventură, poate chiar una primejdioasă. După o oră şi jumătate de drum cu autobuzul de Melipilla, am pătruns în domeniul „sacru" al senatorului Maury. Prietenul nostru arendaşul ne-a dus peste nişte cîmpuri nesfîrşite, unde spicele de grîu unduiau ca o mare de aur.

Am trecut prin livezi cu pomi încărcaţi de roade, prin păşuni unde păşteau vitele şi, în cele din urmă, am ajuns la locul unde prietenul nostru strînsese cîţiva ţărani, care, mai curajoşi, îndrăzniseră să vină să ne asculte. Am văzut chipuri îmbătrînite, arse de soare, brăzdate de zbîrcituri

adînci, mîini cu pielea tăbăcită, picioare cu degetele negre, încălţate într-un fel de tîrlici de cauciuc, ochi ce ne priveau întrebători.

Primul a vorbit Esteban, spunînd că atelierul nostru poate să facă măriri chiar după fotografii mici şi şterse de vreme, reprezentînd rude, părinţi care nu mai sînt de mult printre cei vii sau copii morţi în fragedă pruncie. Aceste portrete mărite vor păstra mai bine amintirea celor dispăruţi şi vor putea fi plătite uşor în rate lunare.

M-am uitat la Jeria, arendaşul care ne introdusese pe moşie, şi am citit în ochii lui că nu mai e cazul să lungim comedia. Atunci am luat eu cuvîntul, uitîndu-mă la chipurile lor atente, care se străduiau să înţeleagă. Am vorbit scurt şi limpede. În primul rînd, despre organizare. Iată, le-am spus eu, singura metodă care poate să vă schimbe viaţa, să vă aducă mai multă pîine, să vă dea puţină libertate, să făurească un viitor mai bun copiilor voştri. Au întrebat cum se poate înfiinţa un sindicat şi le-am arătat practic ce trebuie să facă. Le-am făgăduit ajutor şi le-am spus că vom porni o campanie în presă, care va dezvălui în toată goliciunea ei mizeria şi întunericul în care se zbat.

Cîteva femei, cu care Olga părea să se fi împrietenit, ne-au adus omletă cu fasole şi o cană cu vin. Ne-am aşezat pe jos şi am mîncat, împreună

cu ei, la umbra unui copac. În tot acest timp am discutat mai departe cu ei, grăbindu-ne să nu pierdem o clipă din şederea pe moşia lui Maury.

Olga le dăduse cîteva reviste ilustrate, pe care femeile le răsfoiau. Deodată, una dintre ele a întrebat-o :

— Dar cum o să le citim, Olguita, că nimeni de pe aici nu ştie să citească ?

Am făcut un efort ca să-mi stăpînesc emoţia ce mă cuprinsese. Înger drag ! În cît de puţină vreme — nici măcar o oră — a ştiut să se împrietenească cu aceste femei necunoscute, atît de diferite de ea, de sălbatice şi ostile „veneticilor“ ! Acum îi spuneau Olguita, ca unei vechi prietene.

— Eu ştiu să citesc, a spus atunci Jeria. O să ne adunăm în cîteva seri şi o să vă citesc revistele. O să vă citesc şi ziarele, şi broşurile, pe care le-au adus prietenii noştri din Santiago. Ce ziceţi ?

— Foarte bine, Jeria ! a răspuns un bătrîn voinic şi oacheş, cu sprîncenele dese şi cărunte. Ar fi tare bine, prietene Jeria !

Cîteva minute mai tîrziu s-a ivit şi primejdia. Probabil că ne-a trădat cineva, deoarece senatorul, aflînd că pe moşia lui s-au strecurat nişte intruşi, a pornit în căutarea noastră. Ne-am ascuns într-o şură părăsită. Era mare strîmtoare şi abia încăpeam toţi trei sub snopii de paie pe care Jeria îi aşezase peste noi, acoperindu-ne aproape cu totul.

Cît timp trebuia să rămînem acolo ? Prietenul nostru ne-o spusese limpede :

— Să nu vă mişcaţi de aici pentru nimic în lume, pînă nu viu să vă scot ! Ar fi rău de noi dacă v-ar prinde *don* Maury...

Am făgăduit să-i ascultăm sfatul şi ne-am înarmat cu răbdare. În spate îl simţeam pe Esteban, mişcîndu-se neliniştit, respirînd greu din cauza prafului înecăcios al paielor. În faţa mea era Olga, puţin speriată, privindu-mă cu ochi întrebători.

— Green...

— Taci, Esteban ! i-am spus eu.

Uneori minutele durează mai mult de şaizeci de secunde. Pe fruntea Olgăi, care se afla foarte aproape de mine, am văzut strălucind cîteva broboane de sudoare.

Cred că era şi ea neliniştită, dar nu pentru aceleaşi motive ca mine. Nu mai simţeam mirosul pătrunzător al paielor. Eram copleşit de mireasma părului ei negru, care-i umbrea obrazul. Deşi era o senzaţie foarte plăcută, simţeam din răsputeri că trebuie s-o îndepărtez. Se întunecase, dar îi mai zăream ochii şi mi s-a părut că exprimă teama. Am mişcat puţin mîna şi am pus-o pe braţul ei gol, pentru a-i da curaj. S-a uitat la mine cu recunoştinţă.

Din trupul ei, pe care niciodată nu-l simţisem atît de aproape, părea că se desprinde un val de

căldură, care mă năpădeşte, gata să mă înăbuşe. Am slăbit apăsarea braţului ei şi mi-am retras mîna. Dar peste cîteva minute (sau poate ceasuri ?) am simţit cum mîna ei delicată şi caldă o caută pe a mea. Nu era o mişcare întîmplătoare, nu, era ca mîna unui naufragiat care caută să se agaţe de ceva. Îi era teamă (mi-a mărturisit-o mai tîrziu) şi simţea nevoie de o încurajare. I-am luat mîna într-a mea, am strîns-o şi am ţinut-o mult timp, ca pe-o comoară. În tot cursul relaţiilor noastre, acesta a fost, cred, singurul moment de adevărată slăbiciune, singurul în care mi-a lipsit controlul. Ştiam că-i dau curaj, dar în acele clipe aveam nevoie să primesc, nu să dau. De fapt, a fost singura mea „contravenţie" în toată această lungă şi dureroasă etapă.

În ziua aceea tovarăşa Olga nu s-a dus la slujbă. În schimb, a fost văzută toată după-amiaza participînd la acţiunile de stradă. Am zărit-o şi eu pe la şase seara, pe Alameda, aproape de strada San Antonio, într-un grup de studenţi care răsturnau un microbuz, după ce poftiseră călătorii să coboare. Am vrut să mă apropii de tovarăşa Olga, cu gîndul de a insista să se mai ducă şi acasă, să se odihnească ; dar n-am reuşit, deoarece chiar atunci s-a produs un atac al poliţiştilor şi grupul în mijlocul căruia se afla a luat-o la fugă pe strada San Antonio. Am încercat să-i ajung, ascunzîn-

du-mă în dosul unor automobile, pentru a evita gloanţele poliţiştilor, dar n-am izbutit. Cînd strada s-a liniştit pentru cîteva clipe, tovarăşa Olga dispăruse cu desăvîrşire.

Avea chipul iluminat de încrederea în izbînda revoluţiei şi părul ei flutura în timp ce alerga să-şi scape viaţa. La ce se gîndea oare în clipa aceea ? La Pato, azvîrlit în fundul vreunei închisori, care poate că agoniza pe vreun pat de scînduri ? Se gîndea, poate, că nu se va putea înfăţişa înaintea lui decît spunîndu-i : „Pato, în timp ce tu erai arestat, eu n-am stat la adăpost, ci am luptat" ?

A luptat cu o credinţă nestrămutată, cu aceeaşi credinţă cu care a şi căzut răpusă — înger iubit ! — în luptele de stradă.

Cînd Pato a intrat în viaţa ei, am simţit în suflet o rană adîncă. Aveam parcă sentimentul că s-a îndepărtat de mine, deşi, în afară de prietenie şi tovărăşie în muncă, legătura care ne unea era nevăzută, nemărturisită şi imponderabilă ca un fir subţire. Dar o vedeam că se îndepărtează de mine, adesea gîndul îi era în altă parte, la băiatul acela simplu, despre care ne-a vorbit pentru prima dată într-o seară, după şedinţă, în casa Ofeliei, unde rămăsesem să ne bem ceaiul.

— Am dus muncă de lămurire, a spus ea aşa într-o doară. Un viitor tovarăş. Am stat mult de

vorbă cu el şi vreau să-l aduc în organizaţia noastră. Ce părere aveţi ?

După felul cum s-a înroşit şi a prezentat lucrurile într-o formă aproape impersonală, ca şi cum viitorul tovarăş nu o interesa decît din punct de vedere politic, am simţit că e ceva între ei, că Olga ascunde ceva. Am înţeles cu toţii despre ce e vorba, şi cînd Sonia Torrealba, care nu se prea ferea să spună lucrurilor pe nume, a întrebat-o, zîmbind, dacă e un bărbat drăguţ, Olga s-a înroşit şi mai mult şi n-a răspuns nimic.

— Te interesează în mod special ? a stăruit Sonia.

— Ei bine, da, mă interesează exact în felul în care presupui, a spus atunci Olga. Din pricina asta vreau să intre în partid.

Am început să vorbesc atunci despre aspectele politice ale problemei. Am cerut date despre prietenul ei, am întrebat unde lucrează, ce fel de om e, ce pregătire politică are, oferindu-i Olgăi cîteva cărţi să i le împrumute.

Din ziua aceea a început să ne vorbească adeseori despre Patricio — îi zicea Pato — şi despre progresele lui. Într-o zi, cînd am trecut pe la cafenea să-i duc nişte documente, mi-a spus în şoaptă, în timp ce eram lîngă tejghea :

— Nu te întoarce acum! Dar, cînd ai să pleci, uită-te la cel care stă singur la masa din fund, cu cămaşa descheiată. El e!

Va să zică, acesta era! Un tînăr voinic, vînjos, cu un păr negru strălucitor, foarte îngrijit pieptănat. Acesta era! Citea *El Siglo*, sau se prefăcea că citeşte. Cînd am ieşit, şi-a coborît repede ochii pe ziar, fără să se uite la mine. L-am cîntărit în fugă, dintr-o privire. I-am văzut braţele puternice, gura fermă, bărbia proeminentă, pantofii cu tălpi groase de cauciuc, cămaşa albă, descheiată neglijent. Pe masă se afla o ceaşcă goală şi o carte pe care am recunoscut-o, căci era una din acelea pe care i le dădusem Olgăi ca să i le împrumute.

Într-o zi, Olga a spus la şedinţă că-l consideră pe candidatul ei destul de pregătit pentru a fi primit în organizaţie. Un tovarăş a întrebat cu multă seriozitate dacă Patricio cunoaşte bazele marxism-leninismului. Olga i-a răspuns că n-are rost să fim atît de exigenţi, că partidul n-ar mai creşte şi ar rămîne ca un pitic, dacă s-ar cere noilor veniţi o înaltă pregătire teoretică, pe care, de altfel, o puteau dobîndi după aceea, în focul muncii de partid şi cu ajutorul tovarăşilor. A susţinut cu însufleţire candidatura lui Patricio, în ciuda obiecţiilor ridicate de acel tovarăş, care păcătuia adesea prin sectarism. S-a hotărît ca Patricio să fie primit în organizaţie şi săptămîna următoare l-am

văzut apărînd în ţinută de gală, parcă venea la nuntă, dar timid şi emoţionat ca un copil.

De la început mi-am dat seama că e un tovarăş bun. Mi-a mărturisit că vrea să studieze şi mi-am luat sarcina să-l ajut în formarea lui politică. Am stat mult de vorbă cu el, i-am împrumutat cărţi mai pe înţelesul lui şi am cerut organelor superioare de partid să înfiinţeze un curs elementar de socialism ştiinţific, la care să poată lua parte. Mi s-a dat sarcina să ţin un mic curs de acest fel, destinat anume tovarăşilor nou-veniţi în diferite organizaţii, la care m-am grăbit să-l înscriu pe Patricio. Dar evenimentele politice s-au precipitat şi am fost nevoiţi să întrerupem toate adunările de partid, pentru a ieşi în stradă să luptăm împotriva majorării tarifelor la transporturi.

Îi vedeam mereu venind şi plecînd împreună; îi întîlneam împreună la serbări şi pe stradă, la mitinguri, şi tot împreună i-am văzut şi în luptele de stradă. Mi-am dat seama că se iubesc cu adevărat. Era de ajuns să vezi strălucirea ochilor Olgăi, mîndria cu care păşea alături de el sau afecţiunea cu care îi vorbea Pato, care părea mai degrabă o fire aspră; glasul i se îndulcea, iar ochii păreau că i se umezesc cînd o privea.

Cu mine Olga era aceeaşi ca înainte şi nu puteam să-i reproşez nimic; nu intervenise nici o schimbare în relaţiile dintre noi. Numai pentru

mine lucrurile se schimbaseră. Simţeam că legăturile tainice şi nedefinite, care ne uniseră atîta timp, s-au rupt o dată cu ivirea lui Patricio.

Moartea tovarăşei Olga s-a produs în aceeaşi zi, în jurul orei nouă seara, pe Alameda, lîngă treptele de la intrarea Bibliotecii Naţionale. A căzut răpusă de un glonte rătăcit, tras de vreun poliţist aflat la cîteva sute de metri depărtare. Glontele i-a pătruns în piept, a trecut prin inimă şi s-a oprit în plămîn — conform raportului întocmit cu prilejul autopsiei făcute chiar în noaptea aceea. Am aflat de moartea ei la trei sferturi de oră după tragica întîmplare şi am stat de vorbă cu patru persoane care au fost de faţă : doi studenţi, un funcţionar de la Biblioteca Naţională şi un membru de partid, care se afla la faţa locului. Toţi patru au afirmat acelaşi lucru — anume că, în momentul acela, nu se dădeau acolo lupte cu poliţia, focarul cel mai apropiat de luptă fiind pe Alameda, lîngă biserica San Francisco. Tovarăşa Olga tocmai citea o proclamaţie pe care i-o dăduse un student (se va vedea de ce insist asupra acestui amănunt), într-un loc unde domnea o linişte relativă. Aşa încît nu poate fi nici o îndoială că scumpa noastră tovarăşă a fost victima unui glonte rătăcit.

Cadavrul Olgăi a fost ridicat de poliţie. Tovarăşul care era de faţă (Rafael Hevia, maistru-şef), i-a acoperit faţa cu o batistă. Poliţia a pus apoi stăpînire pe acel sector, i-a împrăştiat cu brutalitate pe trecători, ca şi pe cei care au fost martori la moartea tovarăşei Olga, şi au adus o ambulanţă. A fost cu neputinţă să aflăm unde au dus-o.

A doua zi, Institutul medico-legal a făcut cunoscut raportul autopsiei, dar cînd ne-am prezentat să cerem cadavrul, ni s-a spus că a fost ridicat de poliţie. N-am putut afla unde e îngropată tovarăşa noastră, dar avem informaţii că multe cadavre au fost aruncate în gropi comune improvizate. Nu s-a pus nici măcar o inscripţie, pentru a nu se cunoaşte numărul, pare-se, foarte mare al victimelor acestei represiuni criminale.

În dimineaţa următoare, doi tovarăşi (unul dintre ei membru al organizaţiei noastre de bază) au venit să-mi arate un material conţinînd o versiune a morţii Olgăi, pe care îl redactaseră pentru a-l trimite presei şi posturilor de radio. Întrucît versiunea nu corespundea adevărului, m-am opus să fie dată publicităţii. În ea se afirma că moartea o surprinsese pe tovarăşa Olga luptînd cu îndîrjire împotriva poliţiştilor, care au tras în ea de la doi paşi. Se făcea, în sfîrşit, o descriere atît de exactă a acestei lupte inexistente, încît tovarăşa noastră apărea mai degrabă ca ve-

deta unui film de aventuri din Vestul Sălbatic decît ca o eroină politică.

Aceşti tovarăşi n-au acceptat argumentele mele şi departe de a înţelege poziţia principială pe care mă situam, au spus că partidul nu trebuie să spulbere imaginea unei eroine. Le-am răspuns că tovarăşa Olga rămîne oricum o eroină, chiar dacă a fost ucisă de un glonte rătăcit, şi că partidul nu poate să înşele poporul şi nici să spună un neadevăr.

Auzi, să spulber imaginea unei eroine, ca şi cum dacă lucrurile nu s-au petrecut ca în filme, aşa cum pretindeau acei tovarăşi, asta ar ştirbi măcar o bucăţică din statuia de marmură pe care i-am ridicat-o cu toţii Olgăi în inimile noastre ! Ce concepţie absurdă !

Să spulber imaginea unei eroine ! Aş fi putut eu, tocmai eu, să micşorez cu ceva meritele Olgăi, îngerul organizaţiei noastre, fiinţa cea mai minunată pe care am cunoscut-o, care a bătut cu degetele ei gingaşe la poarta inimii mele, femeia cea mai suavă, mai dulce, mai frumoasă şi mai iubită ? ! Dacă tovarăşii aceia m-ar fi văzut cu cîteva ore mai înainte plîngînd ca un copil moartea ei, pierderea ei, nu cred că ar mai fi spus aşa ceva. Dacă m-ar fi văzut alergînd înnebunit pe străzi, să ajung la morgă şi să smulg trupul ei

iubit din mîinile călăilor... Dar Olga nu mai era acolo. Pe masa albă, unde medicul făcuse autopsia, abia dacă se mai zăreau cîteva pete de sînge — sîngele Olgăi !

Le-am spus că în partid există un precedent, care a stabilit limpede, o dată pentru totdeauna, singura cale justă : calea adevărului. E vorba de moartea lui Recabarren[1]*. Toată lumea şi-a închipuit că a fost o crimă a reacţiunii ; aşa au crezut masele populare, iar unii politicieni burghezi au propus să se dea o declaraţie publică în acest sens. Această declaraţie ar fi constituit o puternică armă în mîinile opoziţiei pentru a combate guvernul militar şi, poate, chiar pentru a-i da lovitura de graţie. Ce a făcut partidul, care cercetase cazul şi ştia ce se petrecuse în realitate ? N-a acceptat altă cale decît cea a adevărului ; n-a minţit pentru a obţine avantaje politice de moment. În sfîrşit, a spus adevărul — că Recabarren s-a sinucis.*

Tovarăşii nu s-au arătat mulţumiţi şi au plecat evident dezamăgiţi. Dar eu ştiu cu certitudine că, deşi ucisă de un glonte rătăcit, tovarăşa Olga nu e mai puţin o eroină a luptei poporului.

Tovarăşa Olga şi-a jertfit viaţa pentru clasa muncitoare şi trebuie s-o socotim o eroină — încă

[1] Luis Emilio Recabarren (1876—1924), fruntaş al mişcării muncitoreşti din America latină.

una din rîndurile noastre. Ne rămîne pe viitor sarcina de a ne strădui să aflăm unde a fost îngropată, pentru a o înmormînta cu cinste, alături de Ramona Parra și de atîția alți eroi, care au luptat pînă la ultima suflare pentru dreptate și pîine.

În sfîrșit, țin să comunic tovarășilor noștri că ieri, cu ajutorul doctorului Plaza, l-am putut vizita pe tovarășul Patricio la spitalul unde se află internat. Și-a reînnoit cu fermitate atașamentul față de partid și a declarat că experiența dobîndită în ultimele lupte și exemplul tovarășei Olga constituie pentru el un stimulent puternic. Își propune — mi-a spus el — să devină un bun militant, un luptător de care tovarășa Olga, dacă ar trăi, să poată fi mîndră.

Mi-a mai spus și alte lucruri.

Primisem instrucțiuni să-mi continui activitatea în casa în care stau ascuns, pe cît posibil fără s-o părăsesc. Dar trebuia să-l văd pe bietul băiat, rănit nu numai de loviturile sălbatice ale polițiștilor, dar, cu mult mai adînc, de moartea Olgăi. Un polițist stătea de pază la ușa sălii unde se afla Pato, care continua să fie în stare de arest, în așteptarea procesului. Doctorul Plaza m-a sfătuit însă să-mi scot haina, mi-a dat un halat alb și m-a însoțit înăuntru.

— E acolo, la numărul patru.

Într-un colț al sălii se afla Patricio, cu capul bandajat și ochii închiși. Fața slăbită și palidă îi era umbrită de barba care-i crescuse. M-am apropiat și m-am așezat pe marginea patului. A deschis ochii și a murmurat fără să mă recunoască :

— Doctore...

— Pato, sînt eu... Green.

A încercat să se ridice, cu ochii larg deschiși.

— Tu...

— Nu te mișca, Pato, să nu-ți facă rău ! Și vorbește încet, pentru că polițistul stă la ușă. Nu uita că ești sub stare de arest...

— Da, știu.

— Cum te simți ?

— Mai bine acum. Uneori mă mai doare puțin capul. Mă dor și șalele. Știi, Green, nu m-au lovit numai pe Alameda. M-au bătut și la cazarmă, cu patul puștii. Mă zvîrcoleam pe jos de durere, dar ei mă loveau înainte cu picioarele și cu patul puștii.

— Adevărate bestii, parcă nici n-ar fi oameni ! Trebuie să te ferești de orice provocare, Pato.

Nu știam cum să-i spun de Olga. Mă frămîntam cum să încep, ca să fie cît mai puțin dureros, cînd îl auzii deodată :

— I s-a găsit corpul, Green ?

Știa, va să zică știa! Dacă putea să vorbească astfel despre moartea ei, să mă privească de sub bandaj și să asculte cu luare-aminte ce-i spuneam, însemna că partea cea mai grea trecuse — acea cumplită deznădejde, care te face să fugi de lume sau să-ți pui capăt vieții.

— Nu, Pato, încă nu. Dar îl vom găsi și îi vom face o înmormîntare demnă de ea. — Tăcea. — Cum ai aflat, Pato?

— Infirmiera mi-a adus ziarul. La început nu mi-a venit să cred... Apoi am plîns zile întregi... Aș fi vrut să mor și eu... Nu știu cum am să trăiesc fără ea...

— Cu toții am suferit, Pato. Pentru noi ea era... un înger. Toți sîntem îndurerați.

De sub bandajul alb, legat peste frunte, ochii lui negri mă sfredeleau.

— Și tu ai iubit-o. Nu-i așa, Green?

N-am răspuns nimic.

— Cel mai frumos omagiu, cea mai bună amintire, am spus apoi repede, e să continuăm lupta pentru cauza ei și a noastră.

— Da, știu, mi-a răspuns Pato. Să nu crezi că nu m-am gîndit la asta în zilele cît am zăcut aici. E singura cale, cea pe care mi-a arătat-o ea: lupta. La început am intrat în partid fără să știu prea bine de ce, poate ca să fiu cu ea, poate ca să-i fac pe plac. După aceea, însă, tovarășii, tu,

Green, tu mai mult ca oricine, m-ați cîștigat și am început să văd partidul altfel, cu alți ochi. Abia acum mă simt cu adevărat unul de-al vostru și vreau ca și voi să mă considerați astfel, Green. Voi învăța, și tu trebuie să mă ajuți, voi munci ca s-o pot înlocui, ca să pot ocupa locul pe care ea l-a lăsat gol. Crezi că voi fi în stare, Green, să ajung un bun militant, dintre aceia de care partidul are atîta nevoie?

— Sînt absolut convins.

— N-o spui numai așa... ca să-mi alini durerea?

— Nu, o cred sincer, Pato. Ești curajos, hotărît, ai sînge rece și voință de luptă. Asta-i lucrul cel mai important. Dacă toți tovarășii ar avea aceste însușiri, ar fi minunat, Pato.

— Îți mulțumesc, Green.

Și-a dus mîna la frunte, ca pentru a-și alunga o suferință.

— Mai întîi va trebui să-mi execut pedeapsa. Îmi vor da... un an?

— Da' de unde, Pato! Să-ți scoți asta din cap! am spus eu cît am putut mai convins. Partidul va trimite un avocat să te apere. Un an ai spus? Nici măcar o lună. Ai fost în legitimă apărare, ți-ai apărat logodnica. Nici un judecător nu te va condamna pentru asta. Iar dacă totuși

îţi vor da o pedeapsă, ţie şi celorlalţi arestaţi, ne vom strădui să obţinem imediat o amnistie.

— Va să zică socoteşti că aş putea scăpa curînd ?

— Cred că în cel mult trei săptămîni. Chiar astăzi am să vorbesc cu avocatul, ca să ştiu cum stăm. Atmosfera e foarte încărcată, dar justiţia mai funcţionează.

— Ce bine ! exclamă el. Ce bine o să fie cînd o să fiu iar liber ! O să merg la şedinţe, şi acolo o să-mi amintesc de ea, o să vorbesc despre ea cu tovarăşii, cu Esteban, cu Ofelia... Castillo e tot arestat ?

— Da, Pato. Şi Miguel, şi Martinez, şi Esteban. Dar îi vom scoate pe toţi, ca şi pe tine.

— Şi tu, cum ai scăpat ?

— Stau ascuns în casa unui prieten.

— Şi cum ai putut intra aici ?

— Mulţumită unui alt prieten, Pato. Avem în jurul nostru mulţi oameni care ne sprijină, care nu pregetă niciodată să ne dea o mînă de ajutor, convinşi că luptăm pentru ei, pentru toţi ; ei ştiu că sîntem puternici pentru că sîntem mulţi şi uniţi, dar în acelaşi timp sîntem modeşti, pentru că ne cunoaştem lipsurile ; ei ştiu că sîntem întotdeauna alături de cei sărmani, că sîntem fermi şi neînduplecaţi, că izbutim întotdeauna să

ne ridicăm, să ne refacem de pe urma loviturilor primite şi că nu vom putea fi doborîţi niciodată.

L-am văzut deschizînd ochii şi, poate, pentru prima dată în aceste zile, zîmbind, ca şi cum lîngă mine ar fi văzut-o pe Olga, aşezată pe marginea patului, ascultînd ca în atîtea rînduri discuţia noastră.

Cartagena, februarie 1958.

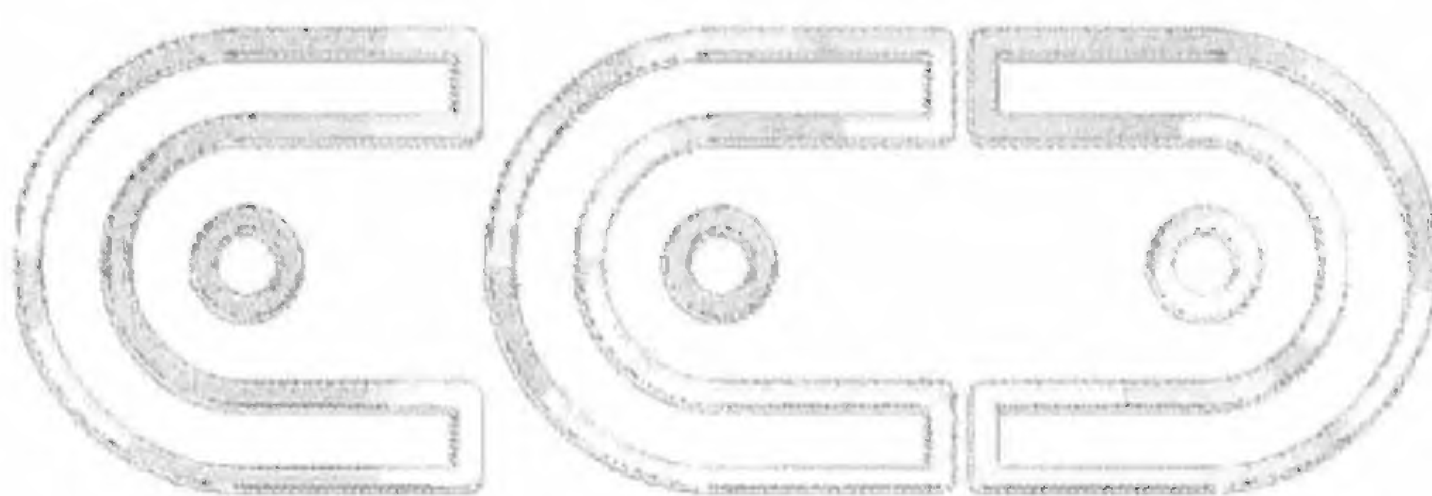
CUPRINSUL

Redactor responsabil: ADERCA MARCEL
Tehnoredactor: IONESCU AURICA

Dat la cules 14.03.1962. Bun de tipar 11.05.1962. Apărut 1962. Tiraj 15.160 ex. broşate. Hîrtie semi velină mată de 65 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 5,83. Coli tipar 6. A. nr. 0.148. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 A. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 A—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 20301 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Bucureşti — R.P.R.







Scanare și prelucrare digitală



de

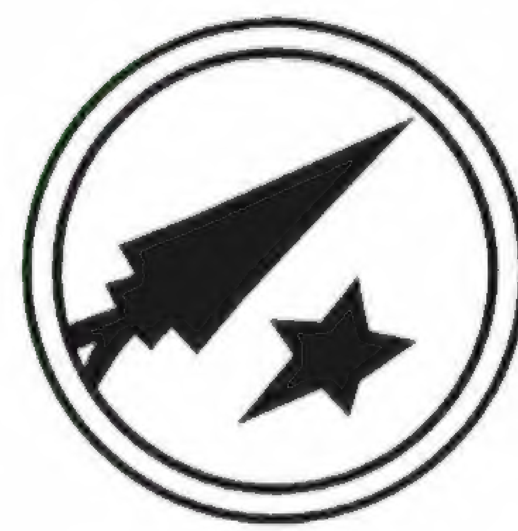




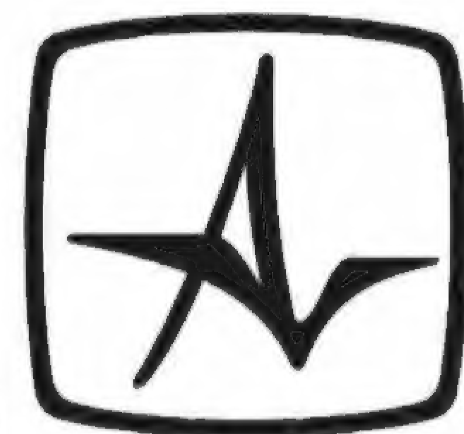
Anonim



și



CAT Graur





Antwerpen



2023



